

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΙΗ • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 136 • ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1995 • ΑΔΑΡ Β - ΝΙΖΑΝ 5755

ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑΣ

“Οσοι δεν θυμούνται το παρελθόν
είναι υποχρεωμένοι να το ξαναζήσουν”

Santayana

ΠΙΝ ΑΠΟ ΛΙΓΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ τιμήθηκε η επέτειος των 50 χρόνων από την απελευθέρωση των κρατουμένων στο στρατόπεδο του Άουσβιτς. Στον τόπο του μαρτυρίου είκοσι Αργηγοί Κρατών, εκπρόσωποι κυβερνήσεων και δώδεκα Νομπελίστες σε κοινή τους διακήρυξη ανέφεραν, μεταξύ άλλων: «Από τον τόπο που έγινε το σύμβολο της βαρβαρότητας για τον 20ο αιώνα, αποτίουμε φόρο τιμής στα θύματα του Άουσβιτς και αναλαμβάνουμε το καθήκον απέναντι στους απογόνους τους να αγωνισθούμε για την ειρήνη, την ανοχή και τα δικαιώματα του ανθρώπου».

Η ΕΛΛΑΔΑ, η οποία κατέχει μία από τις πρώτες θέσεις στον τραγικό κατάλογο των θυμάτων του Ολοκαυτώματος αφού χάθηκε το 86% του εβραϊκού πληθυσμού της, δεν αντιπροσωπεύθηκε ούτε κατά την Τελετή, ούτε κατά το καθαρά θρησκευτικό μνημόσυνο γιατί, σύμφωνα με την επίσημη εκδοχή, μεταξύ των άλλων σημαιών είχε αναρτηθεί κι εκείνη των Σκοπίων με το σύμβολο της Βεργίνας.

Η ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ, σύμφωνα με τον Yves Ternon (στο βιβλίο του «L'Etat criminel - Les génocides au XXe siècle», Seuil), διαφέρει από τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή τα εγκλήματα πολέμου γιατί έχει σαν στόχο μια ορισμένη ομάδα ανθρώπων. Μια ομάδα ανθρώπων, που κατά την άποψη των δολοφόνων τους, έκαναν το λάθος να γεννηθούν ανήκοντας σε μια φυλή, σε μια εθνότητα ή σε μια θρησκεία που δεν είναι αρεστή στους διώκτες τους.

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΤΕΘΕΙ στην κοινή συνείδηση είναι πώς ένας λαός με ανώτερο πολιτισμό, ο γερμανικός, επέτρεψε στον εαυτό του να συμμετάσχει σ' ένα προγραμματισμένο έγκλημα Γενοκτονίας. Πώς άφησαν οι Γερμανοί την ιδεολογία του απολυταρχισμού να στιγματίσει τον 20ό αιώνα με το έγκλημα του Ολοκαυτώματος; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό, χωρίς να ελαφρύνει σημαντικά την ευθύνη των Γερμανών, βρίσκεται στην ένοχη σιωπή και στην ηθελημένη τύφλωση των υπολοίπων Ευρωπαίων που τήρησαν τη στάση του ανεύθυνου «θεατή». (Στο σε συνέχεια δημοσιευόμενο άρθρο του Μητροπολίτη Δημητριάδος κ.κ. Χριστόδουλου αναγράφονται απόφεις που όλοι γνωρίζουν, αλλά λίγοι τολμούν να τις δημοσιοποιήσουν).

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΒΡΑΪΣΜΟΣ καταστράφηκε κατά το Ολοκαύταμα. Είχαμε όμως το ζωοποιό προνόμιο να δούμε έμπρακτα και γενναιόδρομα την αντίδραση των συμπατριωτών μας. Η Ελλάδα, με επικεφαλής τον τότε Εθναρχεύοντα Αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό και σύσσωμη την θρησκευτική, πνευματική, επιστημονική κι επαγγελματική ηγεσία της χώρας αντέστη στο διωγμό των Εβραίων. Η ελληνική ψυχή και η συνείδηση του έθνους αντέδρασαν δυναμικά. Η στάση αυτή απάλυνε τον πόνο μας για τον χαμό των γονιών, των αδελφών, των συγγενών, των φίλων μας. Η μικρή Ελλάδα έδωσε τότε ένα ακόμα μάθημα ανθρωπισμού στην υπνώτουσα ανθρωπότητα.

ΣΤΙΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΠΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ συγκεντρώσαμε μερικά από τα πολλά άρθρα που δημοσιεύθηκαν στον ελληνικό Τύπο με την ευκαιρία της πρόσφατης τελετής στο Άουσβιτς. Αποφύγαμε να δημοσιεύσουμε τα πληροφοριακά σημειώματα ή εκείνα - τα τόσο καυστικά - που αναφέρονται στη στάση της ελληνικής κυβέρνησης. Κρατάμε και παραδίδουμε στις επόμενες γενιές τα άρθρα που θέλουν να διδάξουν ότι ο εξεντελισμός της ιερής ανθρωπίνης ύπαρξης δεν έχει διαφοροποιήσεις λόγω θρησκείας, χρώματος ή εθνότητας. Αποτελεί έγκλημα κατά της ίδιας της Ανθρωπότητας.

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΦΥΛΛΟΥ: Φωτογραφίες από το Άουσβιτς, από το βιβλίο «The World must Know», του M. Berenbaum, διευθυντή του Μουσείου Ολοκαυτώματος στην Ουάσιγκτον.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Στιγμότυπο από την τελετή μνήμης που έγινε στο στρατόπεδο των Αουσβίτς. Μεταξύ των επισημων διακρίνονται ο Πρόεδρος της Πολεμικής Λεχ Βαλέσα, ο Πρόεδρος της Γερμανίας Ρόμαν Χέρτζογκ, ο Νομπελίστας Έλι Βίζελ επίζημας των στρατοπέδου κ.α.

Τελετή Μνήμης στο Άουσβιτς

ΗΓΕΤΕΣ, ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΙ και χιλιάδες πολίτες, μεταξύ των οποίων αρκετοί επιζώντες των στρατοπέδων συγκέντρωσης, που συγκεντρώθηκαν στο Άουσβιτς με την ευκαρία της 50ής επετείου της απελευθέρωσης του πρώην ναζιστικού στρατοπέδου, κάλεσαν όλους τους λαούς να μη οφήσουν από τη μνήμη τους, αλλά και να διδαχτούν από το μεγαλύτερο στην ιστορία έγκλημα κατά της ανθρωπότητας.

Οι συμμετέχοντες στις τελετές, που έγιναν στις 26 και 27 Ιανουαρίου 1995, στις εργαταστάσεις του

κεντρικού στρατοπέδου των Άουσβιτς και του γειτονικού Μπιρκενάου, απέτισαν φόρο τιμής στα περισσότερα από 1.5 εκατομμύρια θύματα της ναζιστικής θηριωδίας που το διάστημα Μαΐου 1940 - Ιανουαρίου 1945, αφήσαν την τελευταία τους πνοή στους θαλάμους αερίων και στα κορματόρια.

Στην ομιλία του ο Πολωνός πρόεδρος Λεχ Βαλέσα υπενθύμισε πως το Άουσβιτς «απετέλεσε το συντομότερο δρόμο για το θάνατο». «Η απόσταση από την είσοδο του στρατοπέδου στις εργαταστάσεις του θανάτου - που διένυσαν

μαζί του οι συμμετέχοντες στις τελετές - είναι ο δρόμος εμπειρίας του θανάτου εκατομμυρίων ανθρώπων, αλλά και δρόμος διδάχματος για όλους τους άλλους», δήλωσε χαρακτηριστικά.

Στην πορεία προς τα κορματόρια του Άουσβιτς συμμετείχαν δεκάδες ηγέτες, μεταξύ των οποίων ο πρόεδρος της Τσεχίας Βάταλαβ Χάφελ, της Γερμανίας Χάμι Χέρτζοκ, της Αυστρίας Τόμας Κλέστιλ, της Ρουμανίας Ιον Ιλέσκον, της Βουγαρίας Ζέλιον Ζέλεφ, η βασιλισσα της Ολλανδίας Βεατρίκη, η κ. Σιμόν Βέιλ, που ήταν η ίδια κρα-

τούμενη του στρατοπέδου, καθώς επίσης και αντιπρόσωποι του Ισραήλ, της Δανίας, της Νορβηγίας του Λουξεμβούργου κ.ά. κρατών.

Αποτίοντας φόρο τιμής στους νεκρούς του Άουσβιτς, ο βραβευμένος με Νόμπελ συγγραφέας και πρώην κρατούμενος στο Άουσβιτς Έλι Βίζελ, που εκπροσωπούσε τον Αμερικανό πρόεδρο Μπιλ Κλίντον, ανέφερε χαρακτηριστικά στην ομιλία του πως δεν ήταν όλα τα θύματα εκεί Εβραίοι, όμως όλοι οι Εβραίοι υπήρχαν θύματα.

Ο πρόεδρος της ισραηλινής Βουλής Σέρβαχ Βάιζ, που επέζησε, παιδί τότε, από βέβαιο θάνατο, αναφερόμενος στη γενοκτονία έξι εκατομ-

μιαρίων Εβραίων από τους Ναζί, είπε πως η γη της Ευρώπης είναι ποτισμένη με εβραϊκό αίμα.

Για τον Αυστριακό πρόεδρο Τόμας Κλέστιλ, που συμμετείχε στις τελετές, το Άουσβιτς αγγίζει διπλά τους συμπολίτες του, μιας και εκεί υπήρξε μακρύς ο κατάλογος Αυστριακών θυμάτων, αλλά και μακρύς ο κατάλογος Αυστριακών θυτών, και αν δεν υπάρχει συλλογική ευθύνη υπάρχει αναμφίβολα συλλογική συνείδηση του τρομακτικού εγκλήματος.

Πριν από τις ομιλίες των διαφόρων ηγετών και εκπροσώπων των επιζώντων ετελέσθησαν επιμνημόσυνες δεήσεις των εκπροσώπων

πέντε θρησκευτικών δογμάτων (εβραϊκού, ωμανικού, ορθόδοξου, διαμαρτυρόμενου και μουσουλμανικού), ενώ ακολούθησαν καταθέσεις στεφάνων από τους διάφορους ηγέτες και τις αντιπροσωπείες, τη στιγμή που ηρούσαν οι τρομακτικές σειράς του στρατοπέδου.

Εξ μέρους των επίσημων αντιπροσωπειών και των κατόχων του Βραβείου Νόμπελ Ειρήνης, που παρευρίσκονταν στις τελετές, ο πρόεδρος του Μουσείου του Άουσβιτς, πρώην κρατούμενος και σήμερα πρέσβης της Πολωνίας στην Αυστρία, Βλάντισλαβ Μπαρτοσέφσκι, ανάγνωσε την «έκκληση προς τους λαούς όλου του κόσμου».

Διακήρυξη προς τους λαούς του κόσμου

ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ μετά την απελευθέρωση του Άουσβιτς - Μπιρκενάου, συγκεντρωθήκαμε εδώ για να θυμηθούμε το μεγαλύτερο έγκλημα της ιστορίας, ένα έγκλημα το οποίο - σύμφωνα με την πρόθεση των αρχιτεκτόνων του- θα αποτελούσε την «Τελεική Λύση».

ΗΤΑΝ ΕΝΑ ΕΓΚΛΗΜΑ κατά των Εβραίων, χυδίως των Εβραίων, αλλά επίσης και κατά εθνών όπως των Πολωνών, των Ρουμάνων, Ρώσων, Ολλανδών, Γάλλων, Γερμανών, Αυστριακών, Λευκορωσών, Βουλγάρων, Σέρβων, Μαυροβουνίων, Λιθουανών, Λετονών, Δανών, Εσθονών, Τσέχων, Κροατών, Ούγγρων, Βοσνίων, Βέλγων, Ιταλών, Ουκρανών, Σλοβένων, Σλοβάκων, Μακεδόνων, Νορβηγών, Αλβανών και Ελλήνων.

ΗΤΑΝ ΕΔΩ, σε πολωνικό έδαφος, αλλά όχι με πολωνικές ενέργειες, που οι Ναζιστές Γερμανοί ίδρυσαν ένα δίκτυο από στρατόπεδα συγκεντρώσεως εκ των οπίσιων το Άουσβιτς - Μπιρκενάου έγινε το σύμβολο του κακού και της βαρβαρότητας όλης της ιστορίας κι όχι μόνο του 20ού αιώνα.

ΕΧΟΥΜΕ ΧΡΕΟΣ προς τα θύματα να θυμόμαστε το θάνατό τους και τη ζωή τους. Η κληρονομιά τους πρέπει να βοηθήσει την ανθρωπότητα να ενδυναμώσει την πεποιθησή της σ' ένα μέλλον απελευθερωμένο από ρατσισμό, μίσος και αντισημιτισμό.

ΟΠΩΣ ΟΦΕΙΛΟΥΜΕ τη μνήμη μας στα θύματα του στρατοπέδου συγκεντρώσεως του Άουσβιτς, οφείλουμε στους ζώντες τη δέσμευσή μας για ειρή-

νη, ανεκτικότητα και ανθρώπινα δικαιώματα. Πιστεύουμε και διακηρύσσουμε την ελπίδα ότι οι αρχές αυτές θα υιοθετηθούν από όλους.

ΕΛΠΙΖΟΥΜΕ ΟΤΙ θα εγκολπωθούν τη συνείδηση ολόκληρης της διεθνούς κοινότητας. Ότι θα διεγέρουν την καρδιά και το μυαλό τους. Και ότι στο τέλος του 20ού αιώνα θα δημιουργηθούν τα κατάλληλα μέσα που θα εγκυθωύν ειρηνικές λύσεις σε όλες τις διαμάχες.

ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΩΝ δεν μπορούν να ξεχασθούν, παραβλέποντας το πού, πότε και από ποιον συντελέστηκαν. Πρέπει να καταδικαστούν απονέμοντας δικαιοσύνη. Πρέπει να γίνουν η προειδοποίηση για τη σημερινή και τη μελλοντική γενιά.

ΛΕΓΕΤΑΙ ΟΤΙ όποιος σώζει μια ζωή, σώζει όλον τον κόσμο. Όποιος αφαιρεί μια ζωή καταστρέφει τη συνέχεια του κόσμου. Για το λόγο αυτό επιθυμούμε να μεταφέρουμε σε ολόκληρο τον κόσμο, σε όλα τα έθνη και τους λαούς, την έκκληση:

ΠΟΤΕ ΞΑΝΑ φανατισμός και βία! Ποτέ ξανά πόλεμος και φόνοι!

[Από μετάφραση των επίσημου κειμένου, όπως εστάλη από την Πρεσβεία της Πολωνίας στην Αθήνα]

Το παραπάνω κείμενο υπέγραψαν οι είκοσι αρχηγοί κρατών και δώδεκα νομπελίστες, καθώς και αντιπροσωπείες των κρατών που συμμετέχαν στις τελετές για την 50η επέτειο από την απελευθέρωση του Άουσβιτς που οργάνωσε η κυβέρνηση της Πολωνίας, τον περασμένο Ianovίαριο, στο χώρο του στρατοπέδου.

Οι Χριστιανοί και το Ολοκαύτωμα

Του Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Χριστόδουλου

HΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΩΝ 50 ΧΡΟΝΩΝ από την απελευθέρωση από τα σοβιετικά στρατεύματα των εγκλείστων στα ναζιστικά στρατόπεδα του Άουσβιτς - Μπιρκενάου (1945-1995) και οι τελετές μνήμης που οργανώθηκαν τον περασμένο μήνα (26 και 27.1.1995) στον φρεορό αυτόν τόπο της ψυχοής και μεθοδευμένης εξόντωσης εκατομμυρίων αθώων ανθρώπων, στην πλειονότητά των Εβραίων, επανέφεραν στο προσκήνιο τις συγκά απωθημένες εινθύνες σώσων υπήρξαν συνεργάτες των αιτουργών ή και απλώς ιωαπήλοι και παθητικοί θεατές των αποτρόπων εκείνων εγκλημάτων, που θα αποτελούν ανά τους αιώνες στίγμα για τον πολιτισμό της εποχής μας.

Εντύπωση ωστόσο προκάλεσαν οι καθολικές Ιεραρχίες της Γερμανίας και της Πολωνίας, που με αφοπλιστική ειλικρίνεια, αποτυπωμένη σε επίκαια μηνύματά τους, ανεγνώρισαν την ευθύνη των εθνών και των λαών των χωρών τους και εμφένως την ιδικήν τους ως εκπροσώπων της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας.

Η πολωνική Ιεραρχία γράφει μεταξύ άλλων: «Ο μισός αιώνας που πέρασε από την απελευθέρωση των κρατουμένων στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως του Άουσβιτς και Μπιρκενάου μας υποχρεώνει να εκφράσουμε ειλικρινή αντίθεση σε κάθε μέθοδο παραβίασης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, σε κάθε μορφή φασισμού, αντισημιτισμού, ξενοφοβίας και αντιπολωνισμού».

Και βέβαια δεν είναι η πρώτη φορά που η πολωνική Ιεραρχία επανέρχεται στις σχέσεις Πολωνών και Εβραίων. Η ποιμαντική επιστολή του 1991 έδιδε τα πρώτα δείγματα της αλλαγής της στάσεως της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας έναντι των Εβραίων, με την ανάλογη διατύπωση του κεφαλαίου της Κατήχησης που επόρκειτο να αναφέρεται σ' αυτούς. Αλλά το πρόσφατο κείμενο του μηνύματος προχωρεί αισιόδημα πιο πολύ. Αναγνωρίζει πως το Άουσβιτς είναι «το σύμβολο της ολοκληρωτικής εξόντωσης του εβραϊκού λαού, παρά το γεγονός ότι και άλλες εθνικότητες ευρήκαν τον θάνατο σ' αυτό». Η δήλωση κατακλείεται με την καταδίκη των καθολικών εκείνων που συνέβαλαν με οποιονδήποτε τρόπο στην εξόντωση

των Εβραίων, που γι' αυτόν τον λόγο κρίνονται ανάξια να φέρουν το όνομα του χριστιανού.

Παράλληλα και η γερμανική καθολική Ιεραρχία ή Ξεχωριστή δήλωσή της επιβεβαιώνει ότι «η ανάμνηση τις 50ής επετείου της απελευθέρωσης του Άουσβιτς προσφέρει την ευκαιρία στους καθολικούς να επανεξετάσουν τη στάση τους έναντι των Εβραίων». Αναγνωρίζοντας τη Γερμανοί επίσκοποι την συμβολή των Εβραίων στην οικοδόμηση του γερμανικού πολιτισμού, ομολογούν ότι εξακολουθεί και σήμερα να επικρατεί μέσα στην Εκκλησία μια αντι-ιουδαϊκή στάση.

Η στάση αυτή οδήγησε τότε στην προβολή από μέρους των γρατιανών της επιβεβλημένης αντιστάσης στις μεθοδεύσεις του Πάπια εναντίον των Εβραίων, μικροί ή πολλοί χριστιανοί είχαν προσφωρήσει στην εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία και παρέμειναν αδιάφοροι ή μετρός στα οργανωμένα εγκλήματα κατά των Εβραίων και τα περιουσιών τους, ενώ άλλοι εφοδιάζονταν τους εργάτηματικές ή έγιναν ιδιοί εργληματίες.

«Αγνοούμε», συνεχίζουν οι Γερμανοί επίσκοποι, «τον αριθμό εκείνων των (γερμανών) καθολικών που εσκανδαλίσθηκαν από την εξαφάνιση των γειτόνων τους και παρατάθησαν την δύναμη

να διαμαρτυρηθούν υψηλώνοντας τη φωνή τους. Μεμονώμενες παρέμειναν οι περιπτώσεις εκείνων που διακινδύνευσαν τη ζωή τους βοηθώντας τους καταδικούμενους».

Σήμερα το γεγονός αυτό μας παρακινεί να παραδούμε ότι μόνο ιδιωτικές πρωτοβουλίες προς προστίσιαν των Εβραίων υπήρξαν και ότι από τη Νίκτα των Κρυστάλλων, το Νοέμβριο του 1938, δεν υπήρξε καμια δημόσια διαμαρτυρία και όταν ακόμη Συναγρωτές παρέδιοντο στις φλόγες ή στο αίμα, τα εβραϊκά κοιμητήρια ερεβημάνοντο και οι άνθρωποι εκαποτούντο ή και εδώλοφονούντο». Και η δήλωση τελεώνει με την πρόσκληση των καθολικών να αντισταθούν «δημόσια και με ισχύ φωνή εναντίον πάσης μορφής αντισημιτισμού».

Ο πάτας Ιωάννης-Παύλος ΙΙ, επισκεπτόμενος το Άουσβιτς το 1979, είχεν ως Πολωνός εκδηλώσει την διαρροή μέσα του ανάμνηση της βαρβαρότητος που εξετύλιξε στο πολωνικό έδαφος. Οι μελετώντες την Ιστορία γνωρίζουν

“Πολλοί χριστιανοί είχαν προσχωρήσει στην εθνικοσοσιαλιστική ιδεολογία και παρέμειναν αδιάφοροι ή μετρός στα οργανωμένα εγκλήματα κατά των Εβραίων”

Οι Χριστιανοί και το Ολοκαύτωμα

ζουν πόσο πολύπλοκες υπήρξαν ανά τους αιώνες οι σχέσεις Πολωνών και Εβραίων, κυμανόμενες μεταξύ ανοχής και μίσους. Άλλωστε και ο εορτασμός τον περασμένο μήνα της φρικτής επετείου έκαμε τις διεθνείς εβραϊκές οργανώσεις να διαμαρτυρηθούν έντονα κατά του προέδρου Λεχ Βαλέσα, τον οποίον κατηγόρησαν ότι προσέδωσε σ' αυτόν χαρακτήρα εθνικιστικό.

Σημερα στην Πολωνία το 47% των κατοίκων πιστεύουν ότι στο Αουσβίτς εξοντώθηκαν πολλοί άνθρωποι, μεταξύ των οποίων οι περισσότεροι Πολωνοί. Γι' αυτό άλλωστε και ο Βαλέσα απέφυγε κατά τον εορτασμό να μνημονεύσει τους Εβραίους. Στην περίοδο του Μεσοπολέμου ο αντισημιτισμός κορυφώθηκε στην Πολωνία με την έξαρση του εθνικισμού και την εμφάνιση των νέων κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών. Μετά τον πόλεμο το κομμουνιστικό καθεστώς επέβαλε λήθην και η Εκκλησία επί μακρόν δεν θέλησε να μιλήσει καταδικάζοντας τον αντισημιτισμό.

Ο Πάπας όμως ήδη από το 1968, ως αρχιεπίσκοπος Κρακοβίας, είχε λάβει αρνητική έναντι του αντισημιτισμού θέση. Το 1974 συνέστησεν ως Πάπας Επιτροπή διαλόγου Ιουδαίων και χριστιανών. Και στις 7.6.1979 κατά την επίσκεψή του στο Μπιλκενάου είχε παραδεχθεί τον θάνατο σ' εκείνο το στρατόπεδο «τεσσάρων εκατομμυρίων ανθρώπων διαφόρων εθνικοτήτων», που εχαρακτήρισε «σύγχρονο Γολγοθά». Οι Εβραίοι αντέδρασαν. Ο αρχηγός της ΡΚΑθολικής Εκκλησίας ανεξήτησε ευκαιρίες να επεξηγήσει. Με νεότερες δηλώσεις του προσδιόρισε ότι «τα τέκνα του Ισραήλ υπήρξαν οι πρώτοι που υπέστησαν τα δεινά για τον μόνο λόγο ότι ήσαν Εβραίοι». Και συμπλήρωσε: «Το έθνος του Ισραήλ σήμερα περισσότερο από ποτέ άλλοτε ευρίσκεται στο επίκεντρο της προσοχής των εθνών».

Στις 13.4.1986 ο Πάπας επεσκέφθη την εβραϊκή Συναγωγή της Ρώμης, ενώ στις 15.6.1994 Βατικανό και Ισραήλ, μετά από πολυετείς και επίτονες διαπραγματεύσεις, αποκατέστησαν διπλωματικές σχέσεις. Ήδη από το 1987 το Βατικανό είχε δώσει υπόσχεση επίσημης καταδίκης κάθε μορφής αντισημιτισμού. Είναι άλλωστε γνωστό ότι τελικά οι Εβραίοι επέτυχαν την απομάκυνση των καρμελιτισών μοναχών από το κτίριο του Αουσβίτς, όπου είχαν εγκατασταθεί, με άδεια των εκκλησιαστικών τους αρχών, με σκοπό να το μετατρέψουν σε χώρο προσευχής και εξιλέωσης για τους θύτες και τα θύματα του Ολοκαύτωματος.

Τον περασμένο Μάιο τελικά τους δόθηκε εντολή από το Βατικανό να εγκαταλείψουν το κτίριο, που οι διεθνείς εβραϊκές οργανώσεις θεωρούν ότι σχετίζεται αποκλειστικά με το Ολοκαύτωμά τους, μια και εχρησιμοποιείτο ως αποθήκη του δηλητηριώδους χημικού στοιχείου που ερρίπτετο στους θαλάμους αερίων προκαλώντας ακαριαίο θάνατο στα ανυποφίαστα θύματα της ναζιστικής θηριωδίας. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία κάνει

τώρα την αυτοκριτική της για τη σιωπή που ετήρησε τότε, στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, μπροστά στο έγκλημα γενοκτονίας που επεχείρησαν οι ναζί εις βάρος του εβραϊκού λαού.

Τον Μάιο του 1994 η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία εξέδωσε ένα κείμενο αυτοκριτικής έναντι του Ολοκαύτωματος: «Ένα τρομακτικό μείγμα θρησκευτικού, κοινωνικού, οικονομικού και πολιτικού μίσους και ενός φασισμού έναντι των Εβραίων έστρωσε τον δρόμο για το Ολοκαύτωμα και η Εκκλησία δεν αντέδωσε στους ναζιστικούς διωγμούς και στην εξόντωση» και «η αντι-ιουδαϊκή θεολογική παράδοση της Εκκλησίας υπήρξε σημαντικό στοιχείο που οδήγησε στη Διασπορά. Υπήρξε κάποια συμβολή της Εκκλησίας και της χριστιανοσύνης στη δημιουργία κλίματος αδιαφορίας, ίσως και εχθρότητας προς τον εβραϊκό λαό, πράγμα που διευκόλυνε την ανάπτυξη του συγχρόνου αντισημιτισμού».

Ο φαβίνος David Rosen σχολιάζοντας το κείμενο δήλωσε: «Υπάρχει ειλικρινής βούληση της Καθολικής Εκκλησίας και ιδιαίτερως του Πάπα Ιωάννου-Παύλου ΙΙ να σημαδούν τα λάθη του παρελθόντος». Παρά ταύτα υπάρχουν πολλοί, κληρικοί και λαϊκοί, μέσα στους κόλπους της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας που αμφισβητούν την έκφραση μιας τόσο γενικής συγγνώμης, δεδομένου ότι επιζύγιον ακόμη στελέχη της Εκκλησίας που έλαβαν μέρος στην Αντίσταση και φέρουν επάνω τους τα στίγματα του αγώνα τους κατά των Γερμανών.

Το έδαφος κατά συνέπειαν δεν είναι ξεκαθαρισμένο. Μοιάζει με ναικοπέδιο που επιβάλλει προσεκτικές κινήσεις και από τις δύο μεριές. Η απόφαση π.χ. του Ισραηλινού υπουργείου των Εσωτερικών που ζητούσε την απέλαση από τα όρια του κράτους τριών εβραϊκών οικογενειών που μετεστράφησαν στον χριστιανισμό, με την αιτιολογία ότι «όποιος πιστεύει στον Ιησού Χριστό έχει το δικαίωμα επιστροφής του στο Ισραήλ» («Καθολική», 16.11.93), που επεκυρώθη και από το Ανώτατο Δικαστήριο της χώρας, δεν συμβάλλει στην προσέγγιση των δύο κόσμων. Ερχεται σε ευθεία αντίθεση με την επίσημη ψυχητή ανακήρυξη από το Ιδρυμα Γιαντ Βασέμ ως «Δικαίων των Εθνών» πολλών χριστιανών, μεταξύ των οποίων ανώτατοι κληρικοί, που επρομάχησαν για την προστασία των Εβραίων, όπως ο αείμνηστος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Δαμασκηνός και ο τότε Μητροπολίτης Ζακύνθου Χρυσόστομος, στις ενέργειες των οποίων πολλοί Έλληνες Εβραίοι οφείλουν τη ζωή τους.

Άλλωστε η Ορθόδοξη Εκκλησία είχε την τόλμη να υψώσει φωνή διαμαρτυρίας για την επιχειρούμενη εξόντωση των Ελλήνων Εβραίων με την μνημειώδη εκείνη διακήρυξη της 23.3.1943, που επροκάλεσε και πρώτος υπέργκραφε ο Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός μαζί με την πνευματική ηγεσία της χώρας. «Πουθενά στην Ευρώπη δεν σημειώθηκε παρόμοια πρωτοβουλία ανθρωπισμού και ηρωισμού» θα τονίσει στη διάρκεια ειδικής τελετής

ηΑΥΓΗ

Οσβιέντσιμ

ME TO ΆΟΥΣΒΙΤΣ θα ασχολούμαστε τώρα; Με την απότιση φόρου τιμής στη σπονδή των θυμάτων του; Οι ποιητές μπορούν να προειδοποιούν: «Την οργή των νεκρών να φοβάστε και των βράχων τ' αγάλματα»... Αλλά την κυβέρνηση, κυρίες και κύριοι, απασχολούν σήμερα άλλα σοβαρότερα και πολυπλοκότερα θέματα: Πώς να εξοιδετερωθούν λ.χ. τα «πολλαπλά κέντρα» τα οποία - κατά δήλωση του πρωθυπουργού - «επιχειρούν να αποδυναμώσουν το ΠΑΣΟΚ και (εν συνεχείᾳ) τη Νέα Δημοκρατία». (Περιέργως, τα «κέντρα» αυτά δεν κατονομάζονται. «Δεν είμαι αστυνόμος» - απάντησε ο κ. Α. Παπανδρέου όταν ρωτήθηκε σχετικά)... Πώς να πεισθεί η κοινή γνώμη ότι όσοι μιλούν για το «πτίτι» ή για το «πόθεν έσχες» ή για τις «επιδόσεις» του κ. Ζορζ Χάλακ, αυτοί «δεν κάνουν πολιτική», αλλά - όπως τόνισε ο κ. Β. Βενιζέλος - «παραπολιτική»... Πώς να κοπάσουν οι «διαφωνούντες» εντός του ΠΑΣΟΚ, ώστε στο θέμα, τονλάχιστον της προεδρικής εκλογής, να μην υπάρξουν διαρροές. (Όπως είναι γνωστό, κοινοβουλευτικά στελέχη των δύο μεγάλων κομμάτων δηλώνουν - ή αφήνουν να εννοηθεί - ότι η ψήφος τους «δεν είναι δεδομένη»).

Και με τα εθνικά θέματα, τι γίνεται: «Η κυβέρνηση θέτει υπεράνω όλων τα εθνικά μας θέματα». Και για να βεβαιώσει του λόγου το αληθές, «αποφάσισε να μη λάβει μέρος στις επετειακές εκδηλώσεις για τα πενήντα χρόνια από το κλείσιμο του Άουσβιτς». (Στις 27 Ιανουαρίου 1945 ο Κόκκινος Στρατός απελευθέρων το στρατόπεδο αυτό, θέτοντας τέρμα σε μια βιομηχανία φρίκης και μαζικού θανάτου. Τελικός απολογισμός: 1,5 εκατομμύριο νεκροί, κυρίως Εβραίοι, αλλά και Πολωνοί, Ρώσοι, Τσιγγάνοι και 60.000 Ισραηλίτες Έλληνες).

Γιατί, όμως, η κυβέρνηση δεν έστειλε έναν εκπρόσωπό της να καταθέσει δύο τριαντάφυλλα στο μπλοκ 11 του στρατοπέδου «Άουσβιτς - 1», όπου και το μνημόσυνο; Τα γεγονότα είναι γνωστά, αλλά ας τα συνοψίσουμε. Μόλις η Αθήνα πληροφορείται ότι στο μνημόσυνο έχει προσκληθεί και η ΠΓΔ της Μακεδονίας (με το σκέτο όνομα «Μακεδονία»), θέτει στη Βαρσοβία δύο όρους: Πρώτον, το όνομα «Μακεδονία» να αντικατασταθεί με το «ΠΓΔ της Μακεδονίας» και δεύτερο, να μην αναρτηθεί η σημαία της Βεργίνας. Η Βαρσοβία απαντά ότι δέχεται τον πρώτο όρο, αλλά αδυνατεί να απαγορεύσει στην αντιπροσωπεία της ΠΓΔΜ να αναρτήσει τη δική της σημαία ή ό,τι η ΠΓΔΜ θεωρεί δική της σημαία. Και η συνέχεια: Η (επίσημη) Ελλάδα αρνείται να παραστεί σε μια εκδήλωση που ένωνε κράτη και λαούς, σε μια τελετή

που τιμούσε τα θύματα της μεγαλύτερης γενοκτονίας του αώνα μας. «Την απονόμα αυτή της Ελλάδας - μετέδωσε ο Τάσος Τέλλογλου, απεσταλμένος της «Καθημερινής» στο Άουσβιτς - είναι κάτι που ουδείς θα καταλάβει εδώ και ποτίν απ' όλα, οι Εβραίοι της Ενδόπης»....

Γράψω περὶ «Εβραίων της Ενδόπης» και στέκομαι στους δικούς μας Έλληνες Εβραίους, οι οποίοι όταν με τη διάλυση της ενιαίας Γιουγκοσλαβίας, ανακαλύψαμε και πάλι τον... Μ. Αλέξανδρο (σε συνάρτηση, φυσικά, με το «Θέμα των Σκοπίων» κ.λ.π.) προστάθησαν να μας βοηθήσουν. Ναι, πράγματι ο «Έλλην Αλέξανδρος» - θύμιζαν - «εισχωρεῖ» ακόμη και στην Παλαιά Διαθήκη, όπου προφτεύεται η κυριαρχία του στον κόσμο... Ναι, ο «Έλλην Αλέξανδρος» (οι θυώλοι είναι ασύνοδοι) επισκέπτεται ακόμια και τα Ιεροσόλυμα, όπου τον υποδέχεται ο αρχιερέας Waddus, αν όχι ο ίδιος ο Ιερεμίας... Συνεπώς, οι Ισραηλίτες Έλληνες παραμένουν αλληλέγγυοι κ.λ.π. Άλλωστε, «ουρά ένι Ιουδαίος, ουδέ Έλλην» — ορθότατα.

Όμως το θέμα είναι πολύ πιο σοβαρό για να εξαντληθεί με τον όποιο βιβλικό ή φιλολογικό ίσκιο... Η επίσημη Ελλάδα απονοίασε από το Άουσβιτς, ενώ δεν απονοίασαν οι πρόσδεροι της Πολωνίας, Γερμανίας, Τσεχίας, Ρουμανίας, Βουλγαρίας, ο ίδιος ο Γκλιγκόροφ! Άλλα καμιά κυβέρνηση - δήλωσε ο Νίκος Κωνσταντόπουλος - δεν δικαιούται να μειώνει διεθνώς τη χώρα. «Έχουμε μπει με τρόπο ακάθεκτο, σε μια αυτοκαταστροφική πορεία απομόνωσης και ακρωτηριασμού μας».... Σ' αυτή την πορεία αναφέρθηκαν και οι 16 επώνυμοι Έλληνες (πολιτικοί, πανεπιστημιακοί, ιστορικοί, λογοτέχνες, ποιητές, πρέσβεις επί τιμή, αντιστασιακοί κ.ά.) που με δηλώσεις τους στην «Αυγή» της Παρασκευής, κατέγραφαν το ακατανόητο μας «πολιτικής» που θέλει την Ελλάδα όχι μόνο ν' αντιπατίθεται - «με μονομανία» στη FYROM, αλλά και να τιμωρεί η ίδια τον εαυτό της!

Την «αυτοτιμωρία» μας αυτή ο κυβερνητικός εκπρόσωπος κ. Β. Βενιζέλος επεχείρησε - με διάφορα ενορήματα - να «απαλύνει». Η κυβέρνηση, είπε, τιμά τα θύματα του Ολοκαυτώματος, αλλά «αναγκάσθηκε» (από ποιους;) να ματαιώσει τη μετάβαση του κ. Παπούλια στο Άουσβιτς για να διαφυλάξει την αξιοπιστία της πολιτικής της σχετικά με τα φυευδεπίγραφα σύμβολα των Σκοπίων». Άλλα ακόμη και πρωτοετείς φοιτητές της νομικής ξέρουν ότι ο κ. Παπούλιας θα μπορούσε να παραστεί «στων δακρύων τη σκάλα» και ταυτόχρονα, να διαμαρτυρηθεί για τη «συμμετοχή» ή τα «σύμβολα» της ΠΓΔΜ. (Την άποψη αυτή υποστήριξαν και οι κ. Γ. Παπανδρέου και Γ. Καρής). Εκτός αν δεχθούμε την άποψη των Σαμαροπα-

παθημελήδων (και του περί αυτών «κλήρου»), ότι ο «λαός των Σκοπίων» είναι λαός δευτέρας κατηγορίας - «λαός μουνούχων, λαός ουραγγοτάγγων»...

Είπε και άλλα πολλά ο κ. Βενιζέλος. Και το μόνο που δεν είπε είναι ότι η εξωτερική μας πολιτική είναι πολιτική αδιεξόδων... Οτι η απομνωσή μας ολοένα βαθαίνει... Οτι στη συλλογή «ανθελλήνων» («ανθέλληνες» οι Ολλανδοί, «ανθέλληνες» οι Γερμανοί, «ανθέλληνες» οι Ιταλοί κ.λπ.), ανακαλύφαμε τώρα και τους «ανθέλληνες» Πολω-

νούς! Πότε, επιτέλους, θα συνέλθουμε; Πότε θα θέσουμε τέρμα σ' αυτή την ακατανόητη ιστορία του εμπάργκο κατά της ΠΓΔΜ της Μακεδονίας; Τι περιμένουμε; Τον «Γκοντό», μήπως; (Αλλά ο Γκοντό, ο ήρωας του Σάμουνελ Μπέκετ περίμενε απλώς τον «άγνωστο», τον «κανένα», το «τίτοτε»). Και, ευκαιρίας δοθείσης ας μάθουν οι «διαμορφωτές» της εξωτερικής μας πολιτικής ότι το Αουσβίτς στα πολωνικά προφέρεται «Οσβιέντσιμ».

Σοφιανός Χρυσοστομίδης. Αιγαή, 29.1.95

Να μην ξεχαστεί το Ολοκαύτωμα!

ΤΗ ΛΗΨΗ ΚΑΤΑΛΗΛΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ώστε τα γεγονότα που σημάδεψαν τον κόσμο και ιδιαίτερα τους Εβραίους κατά τον Β' Παγκόσμιο

Πόλεμο να μείνουν για πάντα στη μνήμη μας ζητά από την πολιτεία με επιστολή της η «Δεύτερη γενιά απογόνων θυμάτων του Ολοκαυτώματος».

Δημοσιεύουμε στη συνέχεια το σύνολο της επιστολής:

«Ζητώ συγγνώμη από τους συμμαθητές μου που τόσα χρόνια καθόμασταν στα ίδια θρανία και όμως δεν έμαθα, ποτέ τι τους είχε συμβεί».

Να πώς εκφράστηκε ένας άνδρας 60 ετών, με τις εμπειρίες των τόσων χρόνων του, όταν άκουσε, διάβασε και έμαθε για όσα συνέβησαν στους Εβραίους συμμαθητές του κατά το Ολοκαύτωμα.

Πώς νομίζετε ότι θα εκφράζοταν ένας νέος της εποχής μας με τις σπουδές, την ενημέρωση, τα μέσα που υπάρχουν σήμερα στη διάθεση όλων μας;

Πόσο γνωρίζουν οι σημειούν Έλληνες, νέοι και μεγαλύτεροι, τι σημαίνει Ολοκαύτωμα, τι συνέβη πριν από πεντήνα χρόνια στη γερμανοκαρούμενη Ευρώπη; Πόσο ενήμεροι είναι για την ύπαρξη στην Ελλάδα ενός υπολανθάνοντος αντισημιτισμού ο οποίος, καίτοι υπάρχει, ουδέποτε καρφοφόρος;

Πόσο ανακανήθηκε το ενδιαφέρον των Ελλήνων από τις εκδηλώσεις που έλαβαν χώρα πρόσφατα στην Πολωνία;

Εμείς, οι απόγονοι των Ελλήνων ομήρων που μπόρεσαν να επιβιώσουν στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, θα θέλαμε να ξητήσουμε από την πολιτική και πνευματική ηγεσία του τόπου μας

να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα ώστε αυτά τα ιστορικά γεγονότα να μείνουν ανεξίτηλα χαραγμένα στο νου και στην καρδιά των Ελλήνων.

Σε λίγα χρόνια, όταν δεν θα υπάρχουν στη ζωή εκείνοι που πέρασαν από την αληθινή κόλαση και ξαναγύρισαν στον κόσμο των ζωντανών, θα πρέπει οι νεότεροι, ανεξαρτήτως θρησκεύματος, εθνικότητος και πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, να διατηρήσουν την ιστορική μνήμη, να τη μεταδώσουν στις επόμενες γενεές.

Κι αυτό θα γίνει σιγά σιγά μέσα σε σχολεία και πανεπιστήμια, όταν οι δάσκαλοι όλων των βαθμίδων σταλάξουν στην φυσή των νέων τις εμπειρίες των παλιών.

Από την πλευρά μας χαιρετίζουμε με συγχίνηση την προσπάθεια των πανεπιστημιακών δασκάλων της Θεσσαλονίκης που ζητούν την ανέγερση μνημείου στη μνήμη των 55.000 Ελλήνων Εβραίων της πόλης που χάθηκαν άδικα. Μετά τα μνημεία που έχουν ήδη ανεγερθεί σε τέσσερις πόλεις της Ελλάδας, ελπίζουμε πως σύντομα αυτό θα γίνει πραγματικότητα, αφού η Θεσσαλονίκη έχει το θλιβερό προνόμιο να έχει χάσει ένα εξαιρετικά υψηλό ποσοστό του προπολεμικού πληθυσμού της. Έχουμε την πεποίθηση ότι θα θελήσετε να δημιουργήσετε την επιστολή - έκληση μας και ότι συμφερίζεστε την πίστη κάθε υγιώς σκεπτόμενου ανθρώπου στη ρήση του φιλοσόφου Τζορτζ Σανταγιάνα: «Όποιος ξεχνά το παρελθόν είναι καταδικασμένος να το ξαναζήσει».

Με εξαιρετική τιμή
Β' γενιά απογόνων θυμάτων Ολοκαυτώματος
Αιγαή, 2.2.95

Το προσκύνημα στο Νταχάου

ΑΥΤΕΣ ΤΙΣ ΜΕΡΕΣ όλα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ξαναθύμησαν κι έδειξαν ξανά τον εξολοθρεμό σε όλη του τη φρικαλεότητα εκατομμυρίων ανθρώπων στο απαίσιας μνήμης στρατόπεδο του Αουσβίτς της Πολωνίας. Δεν ήταν η πρώτη φορά που στα μάτια όλου του κόσμου ξετυλίγονταν τα φοβερά και απίστευτα βασανιστήρια και εγκλή-

ματα του ναζιστικού καθεστώτος.

Και πριν από 33 χρόνια στις 24.6.1961 σ' ένα άλλο στρατόπεδο ξαναζωτάνεψε η μνήμη τη χιτλερική απάνθρωπη βαφθαρότητα, την εξόντωση στα κρεματόρια εκατοντάδων χιλιάδων Εβραίων, αιγμαλώτων και ομήρων και όλες σχεδόν τις εινωπαϊκές χώρες, καθώς και Γερμανών πολιτικών αντιτάλων του Χίτλερ. Ήταν το προ-

σκυνημα στο παδομιο στρατόπεδο του Νταχάου που βρίσκονταν στην καρδιά της Γερμανίας, κοντά στο Μόναχο. Πάνω από 2.000 άτομα, κάθε ηλικίας από τις δύο Γερμανίες, τη Γαλλία, το Βέλγιο, την Ολλανδία, την Αυστρία, την Αγγλία, τη Σοβιετική Ένωση, τη Τσεχοσλοβακία, την Ουγγαρία, την Ιταλία, τη Γιουγκοσλαβία, τη Νορβηγία, τη Δανία, τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία και την Ελλάδα, υστερα από μια πορεία 8 χιλιομέτρων - έφτασαν στο φριερό στρατόπεδο και κατέθεσαν στους τόπους των μαρτυριών τα στεφάνια τους η καθε αντιπροσωπεία. Τη φάλαγγα των προσκυνητών αποτελούσαν επιζήσαντες όμηροι του στρατοπέδου, παιδιά έγκλειστων που πέθαναν και μέλη των ευφωπαΐκων αντιστασιακών οργανώσεων, που είχαν προσκληθεί από τη συνέλευση αντιστασιακών οργανώσεων, που είχε συνέλθει στις Βρυξέλλες στις 11 και 12 Απριλίου 1961, με αντιπροσώπους από 35 χώρες. Στην είσοδο του στρατόπεδου έχει στηθεί ένα μπρούτζινο ομοίωμα εγκάθιερητου. Τότε στο στρατόπεδο σώζονταν ακέραιοι οι θάλαμοι των αερίων και οι φρύνοι, τα γύρω γύρω συγκατοπλέγματα, τα στέγαστρα που στοιβάζονταν οι κρατούμενοι και οι αποθήκες, τρόπον τινά, μουσεία. Το στρατό-

πεδο αυτό λειτούργησε από το 1933 μετά την άνοδο του Χίτλερ πρώτα με τους πολιτικούς αντιπάλους κομμουνιστές, αριστερούς, δημοκράτες και στη συνέχεια με εκατοντάδες χιλιάδες Εβραίους, αιχμαλώτους του ανατολικού μετώπου και ομήρους από όλες τις ευφωπαΐκές χώρες. Εκεί στο μουσείο αναγράφονταν ο αριθμός των νεκρών 235.000 (Dachau, Yon Nico Rost, Amsterdam, Comitee International De Dachau). Διατηρήθηκε μέχρι τις 29.4.1945, οπότε απέλευθερώθηκαν, όσοι είχαν μείνει ζωντανοί - ανάμεσά τους και 195 Έλληνες. Στο προσκύνημα αυτό είχαν προσκληθεί οι οργανώσεις όλων των ελληνικών κομμάτων. Το μόνο κόμμα που ανταποκρίθηκε τότε ήταν η ΕΔΑ, η οποία έστειλε και πήρε μέρος στο προσκύνημα μια τομελή αντιπροσωπεία, που την αποτέλεσαν οι βουλευτές Χαρίλαος Μπούσιος, από την Κατερίνη, Βασίλης Μπρακατσόνιας από την Καρδίτσα σήμερα βιούντης του ΠΑΣΟΚ και Θανάσης Καζογιάννης από το Αγρίνιο.

Και πάλι στη διάθεσή σας και με τις ευχαριστίες μου.

Θανάσης Καζογιάννης
Επίτιμος δικηγόρος, βιούντης
Αιγάλη, 14.2.95

Μαρκ Μαζάουερ

Άγραφο κεφάλαιο της ελληνικής ιστορίας ο αφανισμός των Εβραίων

HΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ των περίπου 50.000 Ελλήνων Εβραίων της Θεσσαλονίκης στα χιτλερικά στρατόπεδα εξόντωσης, όπως ήταν φυσικό, σήμαινε και τον αφανισμό της πλέον ανθηρής ισραηλιτικής κοινότητας της Ελλάδας. Ωστόσο, το γεγονός αυτό παφαμένει ένα άγραφο κεφάλαιο στην επίσημη νεοελληνική ιστορία. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι είναι και ένα νεκρό κεφάλαιο της, αφού μέχρι και σήμερα οι μνήμες της περιόδου της γερμανικής Κατοχής δεν έχουν σβήσει και δεν θα σβήσουν όσο είναι εν ζωή εκείνοι που η ιστορία πριν γραφεί σε πάπυρους γράφτηκε στο πετοί τους.

Ο ιστορικός ερευνητής, σήμερα καθηγητής στο πανεπιστήμιο Μπράιτον της Αγγλίας Μαρκ Μαζάουερ ασχολήθηκε ιδιαίτερα με το θέμα της γερμανικής Κατοχής στην Ελλάδα και στο σχετικό βιβλίο που εξέδωσε υπάρχει και ένα ξεχωριστό κεφάλαιο για την τύχη της ισραηλιτικής κοινότητας στη Θεσσαλονίκη.

- Από την έρευνα που έχετε κάνει για το εβραϊκό ζητημα και τη γερμανική κατοχή στη Θεσσαλονίκη, ποια είναι τα σοβαρότερα κατά τη γνώμη σας στοιχεία που έρχονται στην επιφάνεια;

- Αρχίζοντας, θα ήθελα να επισημάνω τη γενική απουσία των Εβραίων από την επίσημη ελληνική παραδοσιακή ιστοριογραφία. Μέχρι και σήμερα, στα βιβλία που

υπάρχουν, δύσκολα βρίσκουμε αναφορές για τους Εβραίους και πόσο αυτοί έχουν συμβάλλει στην πολιτικούνοντική και κοινωνική ζωή της Ελλάδας. Το ίδιο συμβαίνει και στα κείμενα που αναφέρονται στη γερμανική Κατοχή και την Αντίσταση, όπου, ανεξάρτητα της πολιτικής τους απόχρωσης (δεξιά ή αριστερή), παραλείπουν σχεδόν την εβραϊκή δράση κατά την περίοδο εκείνη. Το εβραϊκό στοιχείο, δηλαδή, δεν καταγράφεται πουθενά.

- Θεωρείται ότι η δραστηριότητα που ανέπτευε το εβραϊκό στοιχείο ήταν έντονη και παρ' όλα αυτά αποστράγγιθηκε;

- Ξέρουμε πολύ καλά ότι υπήρχαν Εβραίοι αντάρτες και ποιν. Εβραίοι που πολέμησαν ενάντια στους Ιταλούς κ.λπ., αλλά αυτό δεν είναι το σημαντικό. Το σημαντικό είναι ότι η επίσημη ιστορία της Ελλάδας και ιδιαίτερα της Βόρειας Ελλάδας είναι η ιστορία της ελληνικοποίησης της χώρας. Και αυτό το γεγονός έχει τη θετική και την αρνητική πλευρά του. Στη γερμανική Κατοχή, όπως γνωρίζουμε, συνέβη το χειρότερο, η γενοκτονία (λέξη που προτιμώ αντί του ολοκαυτώματος που χρησιμοποιείται) των Εβραίων από τον Χίτλερ, η οποία εμπεριέχει και τον αφανισμό της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης. Παρ' όλα αυτά, στα βιβλία που αναφέρονται σ' αυτή την εποχή σχεδόν δεν υπάρχουν κείμενα γι'

αυτό τον αφανισμό. Μόνο τα τελευταία χρόνια αρχίζει να διαφαίνεται κάποιο ενδιαφέρον - τόσο από Εβραίους όσο και από Χριστιανούς Έλληνες - για τα όσα σχετίζονται με τη γενοκτονία των Ελλήνων Εβραίων. Οταν έγραψα το βιβλίο μου είχα και εγώ τη δυνατότητα να μην αφιερώσω ένα ξεχωριστό - πέρα από την κύρια ιστορία - κεφάλαιο για τους Έλληνες Εβραίους. Αυτό ήταν κάτι που με απασχόλησε και με προβλημάτισε αρκετά.

Σήμερα, από τις υπάρχουσες πηγές έχουμε σημαντικές πληροφορίες για τη γερμανική πολιτική στην Ελλάδα. Αυτό που δεν έφορούμε ακόμη και θέλει πολύ έρευνα είναι η επίδραση που είχε στους Έλληνες ο αφανισμός των Ελλήνων Εβραίων, δηλαδή το πώς αντιδρά μια κοινωνία όταν ένα μέρος της έξαφανται και ποιες είναι οι οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες που αποφέουν από αυτό το γεγονός. Γι' αυτό το πολύ σοβαρό ιστορικό θέμα δεν θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι η Ελλάδα έχει καθυστερήσει περισσότερο από άλλες χώρες, διότι δεν γνωρίζουμε αρκετά πράγματα και για τις άλλες χώρες, από όπου εξοντώθηκαν εβραϊκές κοινότητες. Μόνο τώρα, με το τέλος του ψυχρού πολέμου, αρχίζει μια προσπάθεια προσέγγισης και αυτού του θέματος, αφού καταλαβαίνουμε πλέον ότι η ιστορία δεν είναι απλώς μια αντιαράθεση της Δεξιάς και της Αριστεράς.

- Τι φταίει κατά τη γνώμη σας και αποσιωπήθηκε το κεφάλαιο των Ελλήνων Εβραίων από την παραδοσιακή επίσημη ιστορία;

- Δεν υποστηρίζω ότι οι Εβραίοι της Ελλάδας είχαν διαφορετική μεταχείριση από αυτήν που είχαν οι άλλες μειονότητες της χώρας. Οι παραδοσιακοί ιστορικοί είχαν την αίσθηση ότι το καθήκον τους ήταν εθνικό και γι' αυτούς «εθνικό» ήταν η περιγραφή της εξέλιξης του κυριαρχού ελληνικού - ορθόδοξου στοιχείου. Δεν είναι τυχαίο ότι ο ελληνισμός έχει ταυτιστεί με τη γερμανο-βόρδοξη και μόνο παράδοση και θρησκεία.

- Το ελληνικό χράτος σήμερα φαίνεται να μπορεί ή να θέλει να εμπλουτίσει τη νεοελληνική ιστορία με αυτό το «άγαφο», όπως προείπατε κεφάλαιό της;

- Θα έλεγα ότι ακόμη και εάν θέλει θα είναι πολύ δύσκολο. Οι πολιτικοί αδιαφορούν για τη γενική κατάσταση των επίσημων αρχείων. Κατά τη γνώμη μου η κατάσταση που υπάρχει στα κρατικά αρχεία της Ελλάδας είναι η χειρότερη που έχω συναντήσει ποτέ. Πολλοί Έλληνες φίλοι μου μιού λένε συχνά ότι ο ελληνικό λαός έχει έντονη ιστορική μνήμη και εγώ αντιλέγω ότι αφού ισχύει αυτό σε ποιο ιστορικό έγγραφο τη στηρίζετε; Εποι ξινδυνεύει να μετατραπεί σε μέθο η ιστορική αλήθεια.

Θα έλεγα, δηλαδή, ότι υπάρχει αναντιστοιχία της ιστορικής μνήμης του ελληνικού λαού με τη φροντίδα του ελληνικού κράτους για τη διατήρηση και τεκμηρίωση της ιστορίας του.

- Σε πολλά ιστορικά και λογοτεχνικά κείμενα δίνεται η εντύπωση ότι ο εβραϊκός λαός δεν αντέδρασε δυναμικά στον αντισημιτισμό της χιτλερικής Γερμανίας και ότι τελικά οδηγήθηκε σαν «πρόβατο για σφαγή» στα στρατόπεδα εξόντωσης του. Πώς το σχολιάζετε αυτό;

- Θίγετε ένα μεγάλο θέμα, η συζήτηση του οποίου άρχισε πριν από 30 χρόνια, από Εβραίους ιστορικούς. Η πρώτη γενιά Εβραίων μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο καταδίκασε τους προγόνους της που δεν αντιστάθηκαν και δεν υπήρχε καμιά δικαιολογία γι' αυτό. Έχουμε από την εποχή εκείνη ένα σωρό βιβλίων που υποστηρίζουν ότι οι Εβραίοι πήγαν στα κρεματόρια ως θύματα, χωρίς καμιά αντίσταση. Σήμερα όμως είμαστε σε θέση να εξηγήσουμε γιατί έγινε αυτό.

Ας ξεκινήσουμε από ποιες συνθήκες αρχίζει μια αντιστασιακή δράση. Για παράδειγμα: υπήρχε αντίσταση των Ελλήνων της Μικρασίας όταν έγινε η καταστροφή της; Δεν υπήρχε. Γιατί λοιπόν δεν υπήρχε; Πρώτα απ' όλα είναι ο φόβος των αντιποίων που σε τέτοιες περιπτώσεις προλαμβάνουν μέρος. Οι Γερμανοί ήδη είχαν δώσει δείγματα γραφής για το πώς αντιμετωπίζουν την οποιαδήποτε μορφή αντίστασης. Τα αντίποινα ήταν ένα από τα μέτρα. Έτσι αποθαρρύνονταν οι νεαροί Εβραίοι που σχέπτονταν να οργανώσουν αντίσταση, φοβούμενοι για την τύχη των οικογενειών τους. Πώς και πού θα γινόταν αυτή η αντίσταση, π.χ. στη Θεσσαλονίκη; όταν συγχρόνως οι πραγματικές διαθέσεις του Χίτλερ δεν ήταν γνωστές. Μήν ξεχνάτε ότι η ύπαρξη των στρατοπέδων εξόντωσης και η γενοκτονία των Εβραίων έγιναν γνωστά μετά την πτώση του Χίτλερ με την απελευθέρωση.

Δεν πρέπει επίσης να ξεχνάμε ότι οι Έλληνες Εβραίοι ένιωθαν βαθιά διζιωμένοι στον τόπο όπου ζούσαν και είχαν μια οργανωμένη ζωή σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. Είναι πολύ δύσκολο να αποφασίσεις να βγεις στα βουνά και να εγκαταλείψεις όσα με κόπο δημιούργησες, όταν ο κίνδυνος για τη ζωή σου δεν είναι ορατός. Παρά τις ενδείξεις που υπήρχαν για τις διαθέσεις του Χίτλερ έναντι των Εβραίων, κανείς δεν πίστευε ότι η εξέλιξη θα ήταν τόσο αρραβώνα.

- Η ιστορία διδάσκει; Πόσο σας ανησυχούν τα ρατσιστικά, τα εθνικιστικά φεύγματα που εμφανίζονται τα τελευταία χρόνια στην Ευρώπη; Μπορούν να πάρουν μεγάλες διαστάσεις;

- Μπορούν να πάρουν διαστάσεις για πολλούς λόγους. Κατ' αρχήν, η ξεισθένηση των παλαιών μεταπολεμικών συντηρητικών κομμάτων, που είναι μεν κόμματα της Δεξιάς, αλλά είχαν μια ευρύτερη απήχηση. Για παράδειγμα, στην Ιταλία οι Χριστιανοδημοκράτες είναι ένα τυπικό δείγμα του μεταπολεμικού συντηρητικού κόμματος και κατά κάποιον τόρο αποτελούσαν ένα ειπετόδιο στην εκλογική επιτυχία της ακροδεξιάς. Τώρα που μείωσαν τη δύναμη τους, βλέπουμε την άνθηση των νεοφασιστών του Φίνι, δηλαδή βλέπουμε τη στροφή γηπετοφόρων του Χριστιανοδημοκρατικού κόμματος προς ακροδεξιές δυνάμεις.

Εκείνο που επίσης με φοβίζει είναι ο εφησυχασμός μας για την αυτόματη λειτουργία της Δημοκρατίας, ότι δηλαδή οι δημοκρατικοί θεσμοί θα συνεχίσουν να λειτουργούν χωρίς τη δική μας προσπάθεια να τους προστατεύουμε από ό,τι τους προσβάλλει.

- Στην Ελλάδα, κατά τη γνώμη σας, υπάρχει φασισμός και ξενοφοβία;

- Μέχρι και σήμερα θα έλεγα ότι στην πλειονότητά τους οι Έλληνες δεν κατανοούν ότι μπορεί να είσαι πολίτης αυτού του κράτους χωρίς να είσαι Χριστιανός Ορθόδοξος. Αυτό δεν σημαίνει ότι είναι φασιστές, πιστεύω ότι οι Έλληνες δεν είναι, αλλά δεν μπορούν να αναγνωρίσουν εύκολα το δικαίωμά σου να είσαι διαφορετικός.

Όταν διαβάζουμε στο νομοσχέδιο του '82, που

αφορά την επιστροφή των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων, ότι μπορούν να επιστρέψουν όχι όσοι δηλώνουν ότι είναι Έλληνες, αλλά όσοι είναι Έλληνες στο γένος, για μένα είναι αδικιαλόγητο. Για να αλλάξει αυτή η νοοτροπία που είναι θέμα παιδείας ενός λαού, χρειάζεται μια ιδιαίτερη φροντίδα, η οποία κατ' αρχήν πρέπει να ξεκινάει μέσα από το εκπαιδευτικό σύστημα της κάθε χώρας.

Μαρούλα Πλέκα, Αυγή, 19.2.95

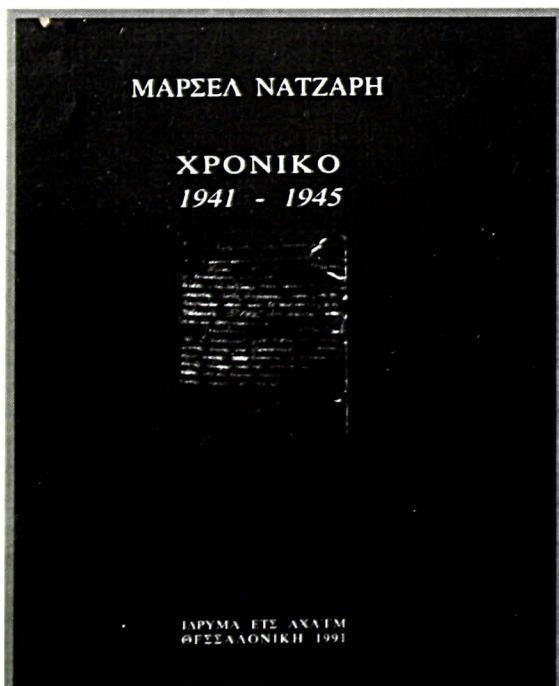
Ο αφανισμός των Θεσσαλονικιών Εβραίων

... ΠΕΘΑΙΝΩ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΜΕΝΟΣ, αφού ξέρω ότι αυτή τη στιγμή... η Ελλάς μας είναι απελευθερωμένη. Εγώ, δε θα ζήσω, αλλά ας επιζήσουν... οι τελευταίες μου λέξεις θα είναι: Ζήτω η Ελλάς.

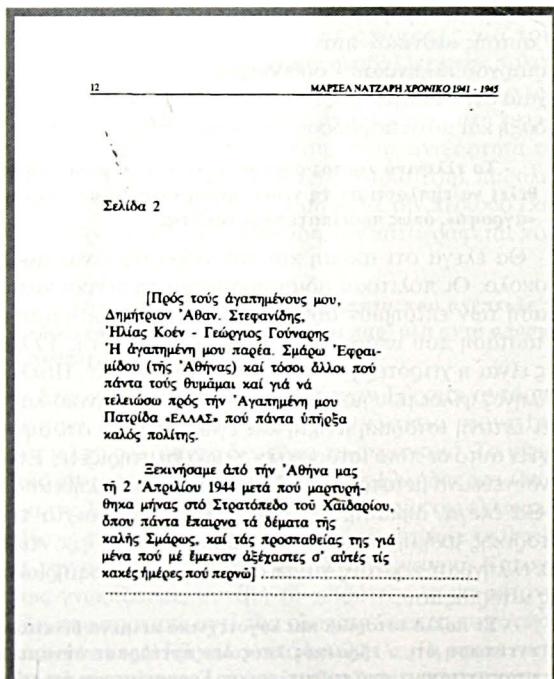
Αιντό είναι το καταληκτικό απόσπασμα από μία γραπτή μαρτυρία που βρέθηκε στον περίβολο του Αουσβίτς, εκεί όπου στην είχε θάψει ο Θεσσαλονικιός συντάκτης της Μαρσέλ Νατζαρή, ένας από τους ελάχιστους Έλληνες Εβραίους που διασώθηκαν από τα γερμανικά στρατόπεδα εξόντωσης του εβραϊκού γένους. Αουσβίτς,

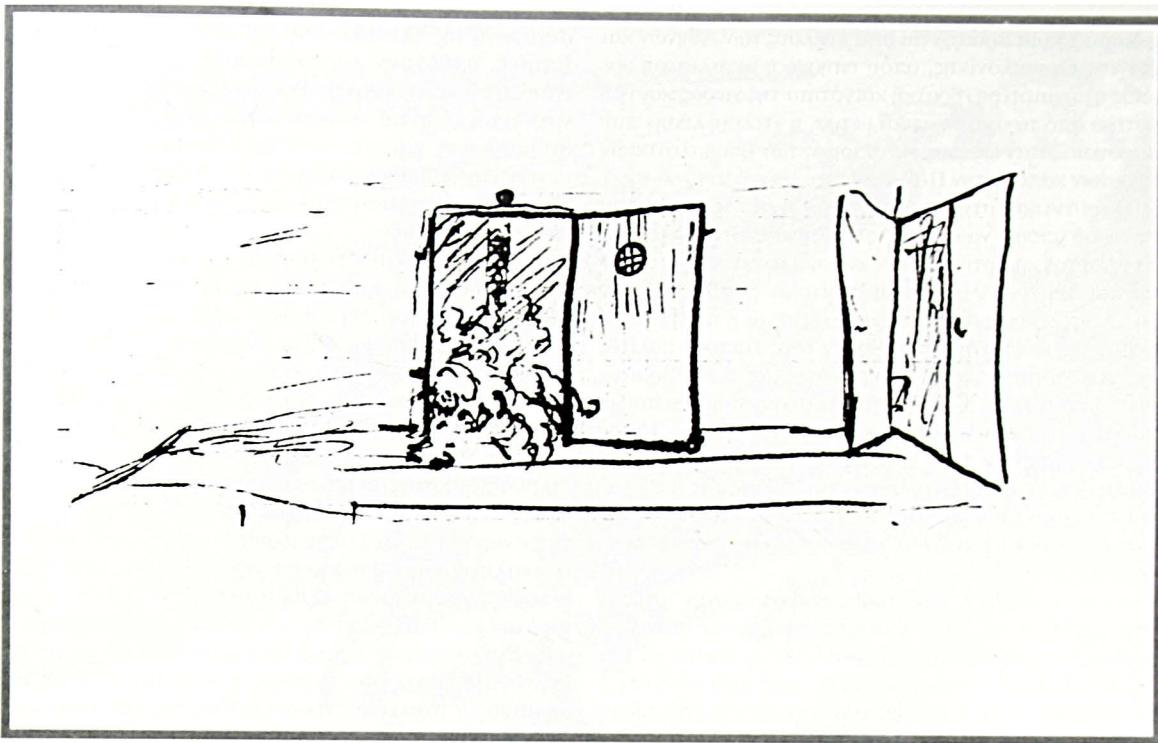
Μπιζκενάου, Μπέργκεν-Μπέρλσεν, είναι τα μνημεία του μεγαλύτερου εγκλήματος της ανθρώπινης ιστορίας. Είναι τα εργοστάσια της εξόντωσης ενός ολόκληρου γένους. Μέσα σ' αυτά τα γιτλερικά στρατόπεδα έχασαν τη ζωή τους μαζί με εκατομμύρια ομοιοθήσους τους περίπου 70.000 Έλληνες Εβραίοι, η πλειονότητα των οποίων κατάγονταν από τη Θεσσαλονίκη (περίπου 50.000).

Τον τελευταίο καιρό, επ' ευκαιρία των 50 χρόνων από το Ολοκαύτωμα - όπως ονομάστηκε η γενοκτονία - των

To βιβλίο του Μαρσέλ Νατζαρή «ΧΡΟΝΙΚΟ 1941 - 1945» (έκδοση Ιδρυμάτου ΕΤΣ ΑΧΑΪΜ — Θεσσαλονίκη 1991). Στο εξώφυλλο απεικονίζεται η σελίδα 2, του Α' χειρογράφου του Μ. Νατζαρή, το οποίο σήμερα φυλλάσσεται στο αρχείο των Μουσείων των Ανοικτών.

«... βλέπουμε μία πόρτα ανοικτή και ένας όγκος από πτώματα, στην είσοδο ακριβούς...». (Από το βιβλίο «ΧΡΟΝΙΚΟ 1941-1945», οπίστα του Μ. Νατζασ

Εβραίων, δημιουρεύθηκαν απ' όλο τον τύπο και δικαίως, πολλές μαρτυρίες από τους ελάχιστους εν ζωή διασωθέντες των χιτλερικών στρατοπέδων εξόντωσης. Δεν θα σχολιάσουμε εδώ την απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης να μη συμμετέχει στις εκδηλώσεις μνήμης του Αουγούστου, απόφαση που προσβάλλει τη μνήμη των Ελλήνων θυμάτων που έσβησαν στα χιτλερικά στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Όμως και αυτή η κίνηση υποδηλώνει ότι ο αφανισμός των Ελλήνων Εβραίων μέχρι και σήμερα είναι ένα θέμα που αντιμετωπίζεται ως εισωτερική υπόθεση των ισαρητικών κοινοτήτων της χώρας, νοοτροπία που φαίνεται πως κυριαρχούσε και την εποχή της γερμανικής κατοχής, τότε που διαφαίνονταν οι διαθέσεις των κατατητών, έναντι των Εβραίων. Ως υπόθεση που δεν αφορά το κοινωνικό σύνολο, φαίνεται πως αντιμετωπίζονταν οι εκτοπισμοί του ελληνικού εβραϊκού στοιχείου από την τότε κυβέρνηση, ενώ όλη η αντίδραση περιορίστηκε σε «χλαιδά» υπομνήματα προς τα στρατεύματα κατοχής. Το αν η ελληνική κυβέρνηση θα μπορούσε να διασώσει τους Εβραίους πολίτες της με μια πιο ενεργό δράση, είναι ένα φιλολογικό ερώτημα. Μπορεί και όχι, αλλά θα έδινε τουλάχιστον άλλη διάσταση στο πόσο θεωρούσε ισότιμες και ισόνομες τις θρησκευτικές ή εθνικές μειονότητες της χώρας.

Ωστόσο, το μειωμένο ενδιαφέρον που έδειξε η τότε κυβέρνηση δεν σημαίνει αυτόματα ότι ο ελληνικός λαός, η χριστιανοορθόδοξη εκκλησία, οι χριστιανές αρχές κ.ά.

διέπονταν από αντισημιτισμό. Κανείς δεν θα μπορούσε να ισχυριστεί κάτι τέτοιο, αφού και μέσα από τις μαρτυρίες που συγκέντρωσε η Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου και δημιουργήσαντα στο βιβλίο της με τίτλο «Το Ολοκαύτωμα στις μαρτυρίες των Ελλήνων Εβραίων» πληροφορήμαστε από τα ίδια τα θύματα ότι το ελληνοχριστιανικό στοιχείο εξεδήλωνε συμπάθεια προς τους Εβραίους συμπολίτες του όταν μπήκαν σε ισχύ τα αντισημιτικά μέτρα από τα στρατεύματα κατοχής (κιτρινό άστρο, απαγόρευση κυκλοφορίας, γκέτο, καταγραφές, κ.ο.κ.).

Επίσης, δεν ήταν λίγες οι χριστιανικές οικογένειες που με κίνδυνο της ζωής τους βοήθησαν στο να κυριαρχούν και να διασωθούν εβραϊκές οικογένειες, ενώ σε δύτι αφορά τη συμπαραστάση της Εκκλησίας αρχεί να αναφέρουμε ότι έστω καθιντερημένα, ο τότε Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός με επιστολή του (23/3/1943) προς τον τότε Πρόεδρο της Κιβέρνησης Κ. Λογοθετόπουλο την οποία συντέλεγαν 29 πρόσδοτοι και διευθυντές πνευματικών και οικονομικών φορέων της Αθήνας, ζητούσε την παρέμβαση της κυβέρνησης ώστε να σταματήσουν οι εκτοπισμοί των Ελλήνων Εβραίων της Θεσσαλονίκης που ήδη είχαν ξεκινήσει από τις 15/3/1943.

Οιαν δε ο στρατηγός των ναζί Στροτ, που εξ αιτίας αυτής του της στάσης τον απείλησε με τονφεκισμό, η απάντηση του Αρχιεπισκόπου Δαμασκηνού ήταν «Οι Ιεράρχες της Ελλάδας, στρατηγές Στροτ, δεν τονφεκιστούνται, απαγχονίζονται. Σας παρακαλώ να σεβασθείτε αυτή την παράδοση». Το περίεργο, βέβαια είναι ότι αυτή

η οιαμαρτυρία προερχεται από κύκλους των Αθηνών και όχι της Θεσσαλονίκης, όπου υπήρχε η μεγαλύτερη και ίσως η αρχαιότερη εβραϊκή κοινότητα της χώρας και ήδη έπειτα από τα αντισημιτικά μέτρα, η «τελική λύση» που παρουσιάζοταν ως ένας εκτοπισμός των Θεσσαλονικιών Εβραίων κάπου στην Πολωνία, είχε ξεκινήσει.

Η απάντηση στην παραπάνω απορία μόνο εξ του πονηρού μπορεί να δοθεί. Ας μη ξεγνάμε ότι πολλά από τα μέλη της κοινότητας ήταν και οι πλέον εύποροι πολίτες και δεν είναι λίγα τα «ιαπακτικά» που περιμένουν να επωφεληθούν σε τέτοιες εποχές, ενώ η πείνα και ο φόβος της επιβίωσης, μετέτρεψαν τους λοιπούς πολίτες σε απλούς παρατηρητές της διαστυχίας των Εβραίων συμπολιτών τους. Και μάλιστα θα τολμούσαμε να πούμε πως παρατηρήτες εν αναμονή, αφού το «πλιατού» έδωσε και πήρε στη συνέχεια. Βέβαια, δεν πρέπει να παραλείψουμε και τη λογική «έξω από την πόρτα μας να είναι και δεν βαριέσσα», λογική που τη βλέπουμε και κατά την εποχή των δικτατοριών με το διωγμό των «αντιφρονούντων».

Ας κάνουμε όμως μια μικρή αναδρομή στην ιστορία των Εβραίων της Θεσσαλονίκης. Μέχρι και σήμερα ο χρόνος της εγκατάστασής τους στην πόλη παραμένει ένα άλυτο ιστορικό πρόβλημα. Άλλοι ερευνητές λένε ότι η Θεσσαλονίκη είχε Εβραίους από την ίδρυσή της ακόμη (315 π.Χ.), άλλοι υποστηρίζουν ότι εγκαταστάθηκαν αρχικά το 140 π.Χ. προερχόμενοι από την Αλεξανδρεία. Ξέρουμε ότι το 50 μ.Χ. ο Απόστολος Παύλος δίδαξε στη

συναγωγή της Θεσσαλονίκης επί τοία συνεχή Σάββατα. Επίσης, υπαρχουν μαρτυρίες που πιστοποιούν την ύπαρξη Εβραίων κατά τα Ρωμαϊκά και Βυζαντινά χρόνια. Αυτοί λέγονται «Ρομανιώτες» είχαν εξελληνίσει τα ονόματά τους και μιλούσαν την ελληνική γλώσσα. Στη συνέχεια η Θεσσαλονίκη δέχεται ανά διαστήματα κύματα Εβραίων μεταναστών από την Κεντρική Ευρώπη, την Ιταλία, τη Σικελία.

Το 1492 βρίσκουν καταφύγιο εδώ περίπου 20.000 Ισπανοεβραίοι διωγμένοι από την Ισπανία με διάταγμα των καθολικών βασιλιάδων Φερδινάνδου και Ιωσήλλας, οι λεγόμενοι Σεφαραδίμ. Έτσι το εβραϊκό στοιχείο κατά τις αρχές του 15ου αιώνα θα είναι αυτό που θα επιχαρτήσει πληθυνμακά στην πόλη η οποία βεβαίως από το 1430 βρίσκεται υπό την τονιζυκή κατοχή. Η οικονομική δραστηριότητα της Θεσσαλονίκης ανέκανεται κατακόρυφα με την εγκατάσταση των Ισπανοεβραίων και το λιμάνι της γίνεται ένα από τα μεγαλύτερα του κόσμου. Παρά την ανακοπή της μεγάλης ακμής το 17ο αιώνα με την ανακάλυψη νέων θαλάσσιων δρόμων, το μεγαλύτερο μέρος του εμπορίου θα εξαπολούθησε να βρίσκεται σε εβραϊκά χέρια μέχρι και την εποχή της γερμανικής κατοχής. Συγγρόνως, η ισχαρήτική κοινότητα αναπτύσσει έντονη πνευματική και κοινωνική δραστηριότητα με τη δημιουργία σχολείων, νοσοκομείων, γηροκομείου και άλλων πνευματικών ιδρυμάτων.

Με την ένταξη της Θεσσαλονίκης στο ελληνικό κράτος, οι ηγέτες της κοινότητας γίνονται δεκτοί από τον

Μεταφορά Εβραίων στα στρατόπεδα. (Από το βιβλίο «The World Must Know» του M. Berenbaum).

Αγιάζ και διαλογή στο Λονσβίτς. (Από το βιβλίο «The World Must Know» του M. Bezenbaum).

τότε βασιλιά Γεώργιο και τον πρωθυπουργό Ελευθέριο Βενιζέλο, που τους υπόσχονται σεβασμό των προνομίων της Κοινότητας και πλήρη ισονομία. Η απογραφή που θα γίνει εκείνη την εποχή από τις ελληνικές αρχές δείχνει ότι κατοικούσαν στην Θεσσαλονίκη 61.439 Εβραίοι, 39.936 Μουσουλμάνοι και 10.600 Χριστιανοί. Αυτή η πληθυσμιακή μορφή της πόλης θα αλλάξει με την εγκατάσταση στην πόλη των Ελλήνων προσφύγων από την ανατολική Μακεδονία, τη Θράκη και τις περιοχές της Μικράς Ασίας. Παρά την κατασφρόφη από τη μεγάλη πυρκαγιά το 1917 που άφησε αστεγούς 53.000 Εβραίους και τα μεταναστευτικά κύματα εξ αιτίας οικονομικών διστομάτων, το 1940, η Θεσσαλονίκη έχει 50.000 Εβραίους που αποτελούν την πλέον πολυπληθή και δραστήρια ισραηλιτική κοινότητα της Ελλάδας, ενώ το μεγαλύτερο τμήμα της καταλαμβάνει η φτωχολογία, δεν είναι τυχαία η συμβολή του εβραϊκού στοιχείου στην ανάπτυξη του εργατικού κινήματος.

Ζύνε ειφηνικά και αφιονικά μαζί με το κυριαρχού πλέον χριστιανορθόδοξο στοιχείο, αλλά παρά ταύτα δεν φαίνεται να πολυμπλέονται μεταξύ τους σε κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο. Ωστόσο, υπάρχει σεβασμός στις παραδόσεις και κανείς δεν ενοχλεί και δεν ενοχλείται από τον άλλον. Δεν λείπουν, βέβαια, ορισμένες αντισημιτικές εκδηλώσεις (εμπρησμός των εβραϊκών συνοικισμού Κάμπελ το 1930 από έξτρεμιστικά στοιχεία), αλλά είναι μεμινωμένες και καταδικαστέες από το σύνολο της τοπικής κοινωνίας. Η αρχή του τέλους της Ισραηλιτικής Κοι-

νότητας της Θεσσαλονίκης έρχεται με την κατοχή της πόλης από τα γερμανικά στρατεύματα.

Σήμερα, μετά τον αφανισμό του 96% των μελέτων της, η ισραηλιτική κοινότητα αριθμεί περίπου 1.000 ατόμα, αλλά παραμένει ζωντανή και δραστήρια. Είναι Νομισματοπόδιο Δημοσίου Δικαιού και υπαγεται στο υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων. Στο πλαίσιο της λειτουργίας τρεις συναγιογές, ένα δημοτικό σχολείο, ένα γηροκομείο, παιδικές κατασκηνώσεις, ένα κεντρο νεολαίας κ.α., ενώ αναπτύσσει έντονο πνευματικό και φιλανθρωπικό έργο.

Επιγραμματικά αναφέρουμε το Κέντρο Ιστορικών Μελετών Εβραϊσμού Θεσσαλονίκης, στο οποίο υπαρχει μόνην έκθεση φωτογραφιών με θέματα από την ιστορία των Εβραίων της Θεσσαλονίκης, ένα μικρό μουσείο και εξειδικευμένη βιβλιοθήκη με μελέτες για την ιστορία και τη λαογραφία της Θεσσαλονίκης. Η κοινότητα έχει χρηματοδοτήσει επίσης μια σειρά εκδόσεων για το ολοκαυτώμα και την ιστορία των εβραϊσμών στην πόλη, ενώ θέλοντας να συμβάλλει στη σύντηξη των δεσμών ανάμεσα στους λαούς της Ελλάδας και του Ισραήλ, ανέλαβε την ανέγερση πτέρυγας μέσα στο κτιριακό συγκρότημα του Πανεπιστημίου της Ιερουσαλήμ, η οποία ονομάζεται «Οίκος της Ελλάδας» και είναι αφιερωμένη στη μνήμη όλων των Ελλήνοεβραίων σπουδαστών που έχαιραν τη ζωή τους στα ναζιστικά στρατόπεδα.

Μαρούλα Πλέκα,
Αιγαή, 19.2.95

Από τα Σκόπια στο Άουσβιτς

ΗΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΗΣ ΟΝΟΜΑΣΙΑΣ στο Σκοπιανό θέμα δεν λέει να πάρει τέλος. Συνεχίζεται με κυριολεκτικά καταστροφικές συνέπειες για τη διεθνή θέση της χώρας. Παρ' όλο που σήμερα το αρχικό σφάλμα της μη αποδοχής από μέρους μας της μεικτής ονομασίας (που ήταν και δίκαιη και συμφέρουσα για μας)¹ έχει πια αναγνωρισθεί από όλο σχεδόν τον πολιτικό κόσμο, η πολιτική του «κουκουλώματος» συνεχίζεται: δηλαδή η πολιτική του ξεπεράσματος του αδιεξόδου που εμείς οι ίδιοι δημιουργήσαμε χωρίς να παραδεχθούμε πως κάναμε λάθος - μάλλον χωρίς οι πολιτικές ηγεσίες να πληρώσουν κάποιο πολιτικό κόστος για τους εσφαλμένους χειρισμούς.

Έτσι πριν από λίγες μέρες κατάπληκτοι πως, αν η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στο θέμα του εμπάγκο είναι αρνητική για μας, απλώς θα την αγνοήσουμε. Το ότι βιαστήκαμε να αναγγείλουμε την πρόθεσή μας να αγνοήσουμε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο προτού ακόμη μάθουμε αν η δικαστική απόφαση μας ευνοεί ή όχι, δείχνει μια έλλειψη κοινής λογικής που, όταν προσέχεται από τον υπουργό των Εξωτερικών, είναι πραγματικά απίστευτη. Ούτε λίγο ούτε πολύ, λέμε επίσημα στους εταίρους μας πως για μας το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και το ράτσος δικαίου που ενσαρκώνται ισχύει μόνο όταν βγάζει ευνοϊκές για μας αποφάσεις - αλλιώς το γράφουμε στα παλιά μας τα πατούτσια.

Αυτού του είδους η «τραμπούκικη» στάση, αν προεχόταν από έναν ισχυρό εταίρο, θα υπέσκαπτε τα θεμέλια της ΕΕ. Όταν όμως προέρχεται από ένα μικρό, οικονομικά αδύνατο μέλος, τότε απλώς εντείνει την περιθωριοποίησή του και δυναμώνει την πρόθεση των υπολοίπων να μην το παίρνουν διόλου στα σοβαρά.

Αλλά η αυτοκαταστροφική μας ορμή δεν σταματάει εδώ. Προχωρεί με την απόφαση της κυβέρνησης να μην εκπροσωπηθεί σε επίπεδο πολιτικής ηγεσίας στον εορτασμό της επετείου του Άουσβιτς επειδή τα Σκόπια θα παραστούν ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας» με σημαία που φέρει τον ήλιο της Βεργίνας. Με αυτή την κίνηση πρώτα πρώτα δείχνουμε σε όλο τον πολιτισμένο κόσμο πως βάζουμε τη «στρατηγική του κουκουλώματος» πάνω από το πένθος που η επέτειος του Άουσβιτς συμβολίζει. Αγνοώντας ότι ήταν η δική μας μαξιμαλιστική θέση και η άφορων απόφοιτη του πακέτου Πινέιρο² που οδήγησε στο να αναγνωρίζονται σταδιακά τα Σκόπια ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας» (με όλα τα σύμ-

βολα που μια τέτοια τραγική αναγνώριση εμπεριέχει), οίγνουμε λάδι στη φωτιά ρυπαίνοντας την ιερή υπόθεση του εβραϊκού ολοκαυτώματος με τους μικροκομιματικούς υπολογισμούς των πολιτικών μας ηγεσιών.

Πέρα δώρως από την ιεροσύλια του πράγματος, κοιτώντας το θέμα με την ψυχρή λογική, η απόφαση «Άουσβιτς» σημαίνει πως, αν θέλουμε να είμαστε συνεπείς, θα πρέπει στο μέλλον να αυτοαποκλεισθούμε από όλα τα διεθνή φόρα όπου η «Δημοκρατία της Μακεδονίας» λαμβάνει μέρος! Με αυτή τη «γενναία» και «εθνικά άφορη» στάση μας θα δείξουμε σε όλη την υφήλιο σε ποιο βαθμό αυταντησίας και αυτοκαταστροφικότητας μπορεί να φθάσει μια μικρή χώρα όταν οι πολιτικές της ηγεσίες εκμεταλλεύνονται την εθνική ευαισθησία του λαού για καθαρά ιδιοτελείς κομματικούς - αν όχι προσωπικούς - λόγους.

Συμπερασματικά, η μαξιμαλιστική στάση μας στο θέμα της ονομασίας δεν οδηγεί μόνο στη διεθνή αναγνώριση των Σκοπίων ως «Δημοκρατία της Μακεδονίας»: οδηγεί επίσης - μέσω της πολιτικής του κουκουλώματος του αρχικού μας λάθους - σε ένα αυτοκατασκευαζόμενο διπλωματικό γκέτο στον ευρωπαϊκό και στον διεθνή χώρο. Οταν η ελληνική κυβέρνηση κάνει τέτοιους είδους αναπάντεχα δώρα στον Γκλιγκόροφ, για ποιο λόγο να βιαστεί ο τελεγταίος να διαπραγματευθεί; Το μόνο που χρειάζεται να κάνει είναι να περιμένει - αφήνοντας την ελληνική κυβέρνηση να προχωρεί από γκάφα σε γκάφα, ως την τελική καθιέρωση των Σκοπίων στη διεθνή κοινότητα με την ονομασία «Δημοκρατία της Μακεδονίας». Μωραίνει Κύριος ον βούλεται απολέσαι.

Σημειώσεις:

1. Πάνω σ' αυτό το θέμα βλ.. προηγούμενα άρθρα μου, «Το Βήμα», 16.5.93, 23.5.93, 20.2.94 και 19.6.94.

2. Οι πολιτικοί μας σήμερα χύνουν κροκοδείλια δάκρυα, ενώ όταν καταδίκαζαν την πρόταση Πινέιρο ήξεραν πολύ καλά πως αυτό θα οδηγούσε με μαθηματική ακρίβεια στη σταδιακή διεθνή αναγνώριση των Σκοπίων ως «Δημοκρατίας της Μακεδονίας». Αυτή τη στιγμή πληρώνουμε ακριβά για τα σφάλματα του εγγίς και μακρινού παρελθόντος. Βέβαια, έστω και σήμερα, το τίμημα θα ήταν πολύ μικρότερο αν υπήρχαν πολιτικοί ηγέτες με το θάρρος να πουν τη σκάφη σκάφη και τα σύνα σύκα.

Εθνική απόέτεια

MΟΝΟ ΝΤΡΟΠΗ μπορούμε να αισθανθούμε από την απόφαση της ελληνικής κυβέντησης να απονοτάσει από την τελετή μνήμης των θυμάτων της ναζιστικής κατοχής στο Άουσβιτς. Ντροπή για μας και προσβολή στις χλιδαίς των νεργούν.

Ακόμη και στις καθημερινές σχέσεις, λ.χ. στο μνημόσυνο συγχώριανών μας, το να θέσει κάποιος όρους για την παρουσία του γείτονά του και τελικά να μη σημειώσει ο ίδιος δεν θα χωραπτηριασθεί παρά ως απρόπεια. Αυτή η στοιχεώδης κοινωνικότητα είναι άγνωστη στο ντονοργείο Εξωτερικών: Τι περισσότερο θα τους συμβούλευε κάποιος ντονοθετικός πράκτορας που θα ήθελε να διασύνει τη χώρα μας; Και ο κυβερνητικός επιτόπιος, που ανέλαβε να δικαιολογήσει τα αδικαιολόγητα, έχει ήδη εντελώς τη συναίσθηση ότι είναι ακαδημαϊκός δάσκαλος, και μάλιστα σε ένα πανεπιστήμιο χτισμένο πάνω στους προγονούκούς τάφους των θυμάτων που αρνήθηκε να τιμήσει; Και ο υπουργός Βόρειας Ελλάδας, ρέκτης της ιστορίας της Θεσσαλονίκης επί κατοχής, δεν βρήκε διο λόγια να διαφραγματίσει; Η ο εθνικισμός, μαζί με τον λαϊκισμό και τους μιχαροκομιστικούς υπολογισμούς - και εν όψει προεδρικών επελογών - έχει καταδικθώσει τελικά τον στοιχεώδη πολιτισμό μας;

Ο χλωσικότερος και συντομότερος οισιομός του εθνικισμού είναι ότι τα συμφέροντα μιας εθνικής ομάδας, ενός εθνικού κράτους, προτάσσονται κάτιε (άλλης, οικονομικούτερης αξίας). Αυτόν αιρούμενός τον οισιομό ήδη να επιβεβαιώσει η απόφαση της ελληνικής κυβέντησης. Η διαφορά για τη χρήση του ταφικού συμβόλου της Βεργίνας τέθηκε πάνω από την ανάγκη να τιμηθούν οι ερατόμβες των θυμάτων του ναζισμού στην Ευρώπη, να καταδικασθεί ο αρχαίος εθνικισμός, ο φασισμός, ο φασισμός. Τώρα αποκαλύπτεται καθαρά, ακόμη και στους αφελείς καλοπροαιρέτους ή σε

εκείνους που υποτιμούνταν το φαινόμενο του εθνικισμού, ποιες είναι οι συνέτειές του. Αποτέλεσμα τριών χρόνων παραπληροφόρησης και προπαγάνδας που με τη σύγχρονη δύναμη της εικόνας δημιουργεί μαζική ψήφωση. Η σχετική είδηση για την απρόσαντη ελληνική απονοτή από το Άουσβιτς μεταδόθηκε από το ειδηφεσγραφικό δελτίο ως «νέες προχλήσεις του Γκλιγκόροφ»!

Η ψήφωση αυτή όμως δημιουργείται γιατί υπάρχουν οι υποδοχές. Στη Θεσσαλονίκη, την πόλη που ξεκληρίστηκε από τους ναζί, υπάρχουν μνημεία για το Καραμπάχ, για την Κορέα, για την ελληνοσερβική φύλα. Καλώς όλα αυτά, αλλά μνημείο για την εξόντωση της μεγάλης εβραϊκής κοινότητας της πόλης δεν υπάρχει. Μια μίζη ομονοικακή πλατειούλα όλη κι όλη να θυμίζει τη μνήμη των εβραίων μαρτύρων. Πενήντα χρόνια τώρα δεν πρόκειται για παραλειψη. Η έβαση του εμφύλιου πολέμου δημιουργήστε μια ψήφωση στο κυρίαρχο πολιτικό σύγκλεγμα σύμφωνα με την οποία κάθε εκδήλωση μνήμης για τις θηριωδίες των δινάμεων κατοχής και για την Αντίσταση θεωρήθηκε υποπτή αριστεροσύνης. Και όταν στα χρόνια του ΠαΣοΚ η Αντίσταση αναγνωρίστηκε, η στάση υπέρ των Παλαιστινών και εναντίον των νέων θηριωδιών των ισραηλινών στρατευμάτων οδήγησε σε μια αδικαιολόγητη σύγκριση με αποτέλεσμα μια νέα σιωπή γίνων από το Ολοκαύτωμα. Υστερά ήδη ο εθνικισμός για να δηλητηριάσει τα πνεύματα και να συνοπτισει εντελώς την εθνική μνήμη.

Η απρόσαντη επίσημη στάση στη μνήμη των θυμάτων της κατοχής στο Άουσβιτς πρέπει να καταγραφεί ως εθνικό όνειδος. Πρέπει να καταλάβουμε πια ότι ο εθνικισμός στρέφεται εναντίον του έθνους. Δεν το υποστηρίζει.

Αντώνης Λιάκος, Το Βήμα, 5.2.95

ΑΔΕΣΜΕΥΤΟΣ

Γύρισε από την κόλαση

TΟ ΔΙΚΟ ΤΟΥ ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ της φρίκης μάς διηγείται ο επιζών του στρατοπέδου του Άουσβιτς, κ. Λεόν Μπενμαγιόρ, κάτοικος Θεσσαλονίκης. Όλα αρχίζουν στις 28 Απριλίου 1943, όταν συνέλαβαν τον ίδιο, τους γονείς του και τις δύο αδελφές του. «Στις 4 Μαΐου 1943 φάσαμε στο Άουσβιτς, χώρισαν την οικογένειά μου σε διάφορα σπηλιά του στρατοπέδου και την ίδια μέρα, σκότωσαν τους γονείς μου σε θάλαμο αερίων. Με έντονο το συναίσθημα του πόνου και της θλίψης άρχισα της επιβίωσης. Με έβαλαν σε καραντίνα για έναν περίπου μήνα. Με έβαζαν να δουλεύω σε οδοστρωτήρα για κατασκευή δρόμων, σε εργο-

στάσιο κατασκευής κανονιών και να γεμίζω βράντετα με χάρμα. Αρρώστηρα από πλεινότερα. Μεταφερθήκα σε ενια υποτιταριδες νοσοκομείο. Ξεφυνκά δάθηκε εντούτη να εξυπαθούν 3.000 άρχαστοι. Όμως δεν χωρινών (τόσοι πολλοί) στο θάλαμο αερίων. Μας παρατήρησαν, λύτον, σε μία γώνια του στρατοπέδου να πεθάνοιμε σιγά σιγά.

Οι κάθε είδους εξευτελισμοί με είχαν λιγισει. Εμεινα στο Άουσβιτς μέχρι τον Ιανουάριο του '45.

Από εκεί και έπειτα γιννάγμα μέσα στα χιονιά, από στρατόπεδο σε στρατόπεδο. Πολλούς μας σωτάωνταν εξ επαργής. Στο δρόμο απ' το Νταχάου προς το Τυρόλο, σας είχαμε απομείνει μας σπελευθέρωσαν οι Αμερικανοί.

27.1.95

Άντεξα στην κόλαση

TO ΝΟΥΜΕΡΟ A-8324 είναι χαραγμένο ακόμια στο αριστερό της χέρι. Το μάρκαραν οι ανθρωποφύλακες του Άουσβιτς τον Ιούνιο του 1944. Ήταν τότε 28 ετών.

Σήμερα κλείνουν πενήντα χρόνια, από τις 27 Ιανουαρίου 1945, την ημέρα που τα σοβιετικά και γαλλικά στρατεύματα μπήκαν ελευθερωτές και λυτρωτές στο κολαστήριο, καταδιώκοντας τους ναζί. Τα χρόνια που πέρασαν δεν στάθηκαν ικανά να ξεθωριάσει από το μυαλό της Ματίλδης Σαμπεθάη η φρίκη του Άουσβιτς, όπου βρήκαν μαρτυρικό θάνατο ενάμισι εκατομμύριο ανθρώπων.

Ανάμεσά τους ο εννιάχρονος γιος της και ο άντρας της. Σήμερα ζει σ' ένα μικρό διαμέρισμα στον δεύτερο όροφο μιας πολυκατοικίας της οδού Ύδρας στην Κυψέλη. Εκεί τη συνάντησε το «ΕΘΝΟΣ».

Σαν εφιάλτης περνούν από το μυαλό της Ματίλδης Σαμπεθάη τα όσα θηριώδη έζησε στο στρατόπεδο του Άουσβιτς. «Θεέ μου μην αφήσεις τον άνθρωπο να πέρασε όσα μπορεί να αντέξει», γράφει κάπου ο Ε. Χειμνγούνε. Αυτή πέρασε διά πυρός και σιδήρου. Άντεξε.

Η Κατοχή την βρήκε στην Κέρκυρα. Εκεί ζούσε ευτυχισμένη με τον άντρα της Μάρκο και το μικρό της γιο, το Δαβίδ.

Η μεγάλη πορεία γι' αυτούς άρχισε στις 9 Ιουνίου του 1944.

Οι Γερμανοί συγκέντρωσαν τους 2.500 Εβραίους της Κέρκυρας και τους πήγαν στον Πειραιά. Τους φόρτωσαν στο τρένο.

Μετά από μία εβδομάδα το τρένο σταμάτησε μέσα στο κολαστήριο. Η Ματίλδη Σαμπεθάη θυμάται: «Πριν καταλάβουμε πού βρισκόμαστε, άρχισαν να μας χωρίζουν σε άντρες και γυναίκες. Ηλικιωμένες γυναίκες και παιδιά ήταν τα πρώτα θύματα της θηριωδίας αφού κάπηκαν αμέσως στους φούρνους.

Αριθμοί...

Εκεί έχασα και το μικρό μου Δαβίδ. Άλλες μιανάδες τις πέταγαν στους φούρνους μαζί με τα παιδιά τους.

Την επόμενη μέρα ξύρισαν τα κεφάλια μας και αφού κάναμε μπάνιο μας μάρκαραν στο χέρι από έναν αριθμό.

Είχαμε χάσει πλέον την ανθρώπινη υπόστασή μας και δεν ήμασταν παρά μόνο αριθμοί.

Μ' ένα φουστάνικι και πάνινα παπούτσια μετέφεραν τους τραγικούς κρατούμενους στους θαλάμους. «Τα κρεβάτια ήταν κάτι ζάφια κολλημένα στους τοίχους και αντί για στρώματα είχανε σανό», διηγείται η κ. Σαμπεθάη.

Πολλές φορές μέσα στα άγνια μεσάνυχτα οι Γερμανοί στρατιώτες για να κάνουν πλάκα τους ξυπνούσαν και τους πέταγαν στο χώριν για δύο ώρες χωρίς καν παπούτσια. Πώς να αντέξει κανείς αυτό το μαρτύριο. Οι γυναίκες αποδεκάτιστηκαν από το κρύο και την πείνα.

«Τις βαριά άρρωστες τις έστελναν στους φούρνους», συνεχίζει την διήγησή της η κ. Σαμπεθάη. «Αρρώστησα κι εγώ. Είχα φτάσει 35 κιλά από τα 60 που ήμουν. Ζήτησα να με μεταφέρουν στο Μπλοκ Ντε Ρετό.

Ήταν το μέρος που πήγαιναν τους αρρώστους. Όταν έφτασα εκεί συνάντησα μια κοπέλα από την Θεσσαλονίκη που εξέταζε τους αρρώστους. «Τσακίσου και φύγε γρήγορα από εδώ. Θα γίνει διαλογή για τους φούρνους» μου είπε.

Ελεύθεροι!

Το Νοέμβριο την έστειλαν μαζί με άλλους πεντακόσιους στο Ανόβερο, στη Γερμανία. «Έμεινα εκεί μέχρι τον Μάιο του 1945.

Στις 2 Μαΐου οι Γερμανοί μας πήγαν με τρένο στα σύνορα της Τσεχοσλοβακίας και μας παράτησαν».

Ήμασταν πια ελεύθεροι. Οι Γάλλοι που μας παρέλαβαν, μας περιποιήθηκαν όσο μπορούσαν. Εγώ ήμουν άρρωστη από τύφο κι έτσι έμεινα σε νοσοκομείο στην Τσεχοσλοβακία. Εκεί έμαθα πως ο άντρας μου είχε πεθάνει κατά την απελευθέρωση στο γειτονικό στρατόπεδο του Άουσβιτς, το Μπίργκεναου, από τύφο επίσης».

Στις 30 Σεπτεμβρίου οι Γάλλοι τους έστειλαν με αεροπλάνο στην Ελευσίνα. Από τους δισμύσι της Κέρκυρας είχαν μείνει μόνο 125. Στο 8ο Γυμνάσιο Αχαρνών όπου τους μετέφεραν, έμαθε πως ο γαμπρός της τον οποίο θεωρούσε νεκρό είχε γνίσει και ζούσε με την αδερφή της στην Αθήνα.

Έτσι το ίδιο κιόλας βράδυ πήγε στο σπίτι τους. Το μαρτύριό της είχε πια τελειώσει οριστικά.

Η κα Ματίλδη Σαμπεθάη

Τόπος Μαρτυρίων ...Άουσβιτς

OTAN BREΘΗΚΑ ΕΚΕΙ ήταν καλοκαίρι. Ο ήλιος έκαψε και ένιωθα στον αέρα να πλανιέται η μυδωδιά της ανθρώπινης σάρκας. Το 1945 δεν είχα γεννηθεί, αλλά παρά τα 50 χρόνια που πέφασαν νιώθω τη σκιά του να βαραίνει ακόμα πάνω μου.

Οσιεσιμά στα πολωνικά, Άουσβιτς στα γερμανικά, «εφιάλτης» στις υπόλοιπες γλώσσες του κόσμου. Για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας, το όνομα μιας μικρής πόλης περνά στην αιωνιότητα με μιαρά γράμματα. Εδώ, από το 1940 έως τις 27 Ιανουαρίου 1945, ημέρα της απελευθέρωσης του στρατόπεδου, η κόλαση μετουσιωνόταν καθημερινά σε πραγματικότητα. Ο αριθμός των νεκρών δεν είναι βέβαιος. Οι εκτιμήσεις των ανεβάζουν από 1,5 μέχρι 4,5 εκατομμύρια ανθρώπους! Στις μέρες μας το στρατόπεδο του Άουσβιτς έχει γίνει μουσείο και τόπος προσκυνήματος. Όποιος μπαίνει στο χώρο αυτό νιώθει την ψυχή του να βαραίνει. Ο αέρας είναι ποτισμένος από τα δάκρυα των φυλακισμένων, οι τοίχοι αντηκούν ακόμη τις παιδικές φωνές που αποχωρίζονται τους συγγενείς τους. Η τεράστια οιδηροδοφορική γραμμή που έφτανε ως το Μπιλενάου, γετονικό στρατόπεδο των Άουσβιτς, έφερνε κάθε μέρα βαρύνια με χιλιάδες κρατουμένους κατάκοπους και εξαντλημένους. Πολωνοί, Ούγγροι, Τσέχοι, Ρώσοι, Εβραίοι από όλες τις ευφωνιάκες χώρες, ακόμα και την Ελλάδα, οδηγήθηκαν σαν ζώα στη σφαγή. Στρατιώτες και γιατροί των ΕΣ-ΕΣ έκαναν επιτόπου το διαχωρισμό. Δεξιά οι γεροί, δυνατοί και ικανοί προς εργασία. Αριστερά οι αισθενικοί, ανάπτηροι, οι γέροι και τα πολύ μικρά παιδιά. Αυτοί προορίζονταν κατευθείαν για τα κρεματόρια.

Ένας λόγος για το «καλωδόρισμα» από το διοικητή, Καρλ Φρίτς ήταν περιεκτικότατος σε νόημα: «Δεν ήθατε σε σανατόριο, αλλά σε στρατόπεδο συγκεντρώσεως. Μόνο μια έξοδος υπάρχει από εδώ. Μέσα από τις καμιάδες».

Όσοι προορίζονταν για τα κρεματόρια οδηγούνταν σε ειδικούς θαλάμους, όπου δήθεν θα έκαναν ένα ντους, με σκοπό την απολύμανσή τους. Πρώτα έμπαιναν οι γυναίκες με τα παιδιά τους. Ακολουθούσαν οι άντρες. Ξαφνικά οι πόρτες έκλειναν απότομα και το θανατηρόδο αέριο διοχετευόταν από αεραγωγούς. Όσοι βρίσκονταν κοντά στους αεραγωγούς σωραίζονταν ακαριαία νεκροί στο πάτωμα. Για τους υπόλοιπους ο θάνατος ήταν πιο αργός...

Σε μισή ώρα όλα είχαν τελειώσει. Οι πόρτες άνοιγαν και άρχιζε η απομάκυνση των πτωμάτων, αφού πρώτα ξεριζώνονταν τα τεχνητά δόντια των νεκρών από πολύτιμα μέταλλα και κόβονταν τα μαλλιά των γυναικών.

Ακόμη και σήμερα βλέπει κανείς τεράστιες ποσότητες μαλλιών, ανθρώπινων μαλλιών, σωριασμένων στο χώρο του στρατόπεδου. Μετά την απελευθέρωση βρέθηκαν οι τόνοι ανθρώπινου μαλλιού στις αποθήκες του στρατόπεδου. Επρόκειτο να σταλεί στη Δύση για να μετατραπεί σε φυλακισμό, σκοινιά και σπάγγους για τις ανάγκες τοις γερμανικού στρατού... Τα προσωπικά αντικείμενα των φυλακισμένων μεταφέρονταν σε ειδικές αποθήκες. Ακόμα και τα τεχνητά μέλη στοιβάζονταν σε σωρούς, με σκοπό να ξαναχρησιμοποιηθούν! Στα κρεματόρια αρχικά και γίγανταν τα πτώματα των φυλακισμένων που πέθαιναν στο στρατόπεδο. Το 1941 όμως η χρήση τους γενικεύτηκε. Το καλοκαίρι του 1944, 400.000 Εβραίοι από την Ουγγαρία κάηκαν στα κρεματόρια μέσα σε 4 μήνες και οι στάχτες τους σκορπίστηκαν στους αγρούς, στους οποίους σήμερα δεν φυτώνονται ούτε αρχάθια. Με την απελευθέρωση βρέθηκαν 45 εκατοστά ανθρώπινον λίποντας στις καμιάδες. Άλλα και η τύχη όσων δεν οδηγούνταν κατευθείαν στα κρεματόρια δεν ήταν καλύτερη. Στην αρχή περνούσαν από απολύμανση. Μετά τους έζοδους τα μαλλιά και τους έδιναν τα καθημερινά τους φούργα, το γνωστό σε όλους όργε κοστούμι. Κατόπιν το όνομά τους αντικαθιστούσε ένας αριθμός που αρχικά αναγραφόταν στη στολή τους. Αργότερα στο ίδιο τους το σώμα με τατουάζ πάνω στα μπράτσα τους ή το καρπό τους...

Η εργασία ξεκινούσε στις 4.30 το πρωί. Στην είσοδο του στρατόπεδου το περίφημο «Arbeit macht frei», δηλαδή «η δουλειά απελευθερώνει». Ακόμα και σήμερα αμφισβητείται αν η επιγραφή αυτή παρέμειπε ευθέως στα ναζιστικά ιδεώδη ή στη λύτρωση των κρατουμένων μέσω της εξαντλητικής εργασίας, που με βεβαιότητα οδηγούσε στο θάνατο. Οριόμενοι πράγματι κατάφερναν να απελευθερωθούν. Το βράδυ, κατά την επιστροφή οι συγκρατούμενοι τους κουβαλούσαν στα χέρια τους τα άφυγα κοιμιά τους.

Οι κοιτώνες περιείχαν εκατοντάδες ξεχασθαλωμένες κουκέτες, 2-3 άνθρωποι μοιράζονταν συγκά την ίδια. Άλλοι βιολένονταν στο πάτωμα, ή κατά οκτάδες σε πάγκους. Πολλοί κοιτώνες είχαν χρησιμοποιεί στο παρελθόν ως στάβλοι, χωρητικότητας 50 αλόγων ο καθένας. Οι ναζί είχαν συγκεντρώσει στους ίδιους στάβλους 800 ανθρώπους στον καθένα. Η υγεινή ήταν άθλια. Για τους νιπτήρες και τις τοναλέτες υπολογίζεται ότι ο καθένας είχε στη διάθεσή του 10 δευτερόλεπτα. Το φαΐ τους αποτελούνταν από μια γωνιά φωμί, λίγο λάδι ή μαργαρίνη και σπανίως ένα κομματάκι χοιρινό. Οι τιμωρίες ήταν συχνές. Πιο συνηθισμένη ο ερχλεισμός στην απομόνωση, ένα ανήλιαρχο κλοιψί όρκου ενός κυβε-

κού μέτρου. Συχνά σε κάθε τέτοιο έμπαιναν δύο και τρία άτομα μαζί. 27 Ιανουαρίου 1945. Οι Ρώσοι στρατιώτες φτάνουν στις πύλες του Άουσβιτς. Σήμερα, μισό αιώνα μετά, το Άουσβιτς κουβαλά την ιστορία του αναλλοιώτη. Όσο κι αν φαίνεται όμως λυπηρό, οι φύλακες του μουσείου βρίσκουν συχνά λουλούδια στο σημείο που εκτελέστηκε ο τελευταίος διοικητής του στρατοπέδου, αφού κατα-

δικάστηκε ως εγκληματίας πολέμου! 27 Ιανουαρίου 1945. Η ανθρωπότητα απελευθερώνει το Άουσβιτς. 27 Ιανουαρίου 1995. Νέοι πόλεμοι ξεπούν καθημερινά και αναρωτιέται κανείς αν η ανθρωπότητα απελευθερώθηκε από τη φρίκη του Άουσβιτς.

Ρούλα Χάιδου, Ελεύθερος Τύπος, 29.1.95

Θα μπορούσαν να είχαν σωθεί;

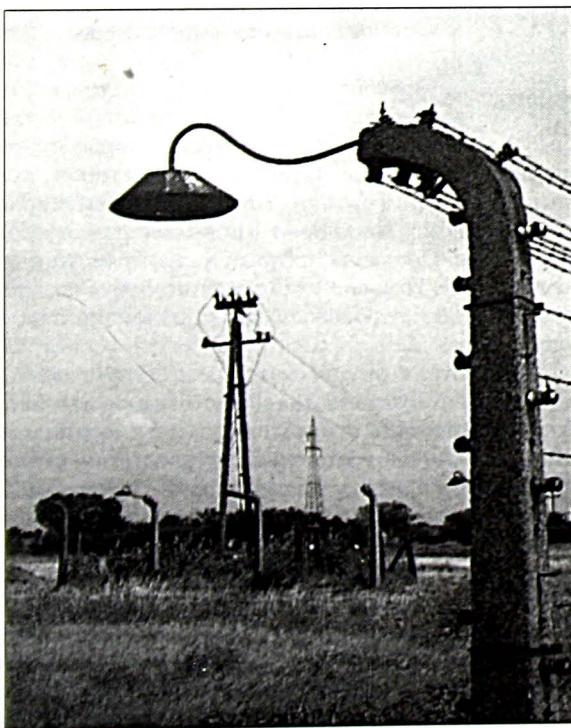
TA 50 XRONIA από τη διάλυση του χιτλερικού στρατοπέδου του Άουσβιτς έδωσαν αφορμή ζωηρών συζητήσεων, στις δυτικές χώρες και στο Ισραήλ, για το αν θα έπρεπε οι σύμμαχοι, από τη στιγμή που έμαθαν τι γινόταν στα φοβερά αυτά εργαστήρια του θανάτου, να είχαν στείλει αεροπλάνα που να τα βομβαρδίσουν και να εμποδίσουν τη λειτουργία τους. Ο Εβραϊκός Ιστορικός Δανιδ Σίλμπερκλανγκ, ο καθηγητής του Πανεπιστημίου της Ιερουσαλήμ Μάροτιν Βαν Κρέφελντ, ο νομιτελίστας Ελία Βίζελ, ο Αμερικανός συγγραφέας Ντέιβιντ Ουάιμαν (στο βιβλίο του «Η ιστορία του ολοκαυτώματος»), ο Αγγλός Ιστορικός Μάροτιν Γκιλμπερτ («Το Άουσβιτς και οι σύμμαχοι») και πολλοί από τους επιζήσαντες του Άουσβιτς ισχυρίζονται ότι ένας τέτοιος βομβαρδισμός θα σταματούσε τη δολοφονία εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων, γιατί θα κατα-

στρέφονταν οι θάλαμοι αερίων, οι φούρνοι και πολλές άλλες εγκαταστάσεις μαζικής εξολόθρευσης.

Άλλοι ιστορικοί και στρατιωτικοί, όμως οι Αμερικανοί Τζέμις Κίτσενς, Ρίτσαρντ Λέβι και ο αντισυνταγματάρχης Γιούταλ, έχουν αντίθετη άποψη: Λένε πως θα ήταν πολύ δύσκολο για τα συμμαχικά βομβαρδιστικά που πετούσαν σε ύψος 7000 ως 9000 μέτρων να ξεχωρίσουν τόσο μικρούς στόχους, όπως οι θάλαμοι αερίων και οι φούρνοι, από το υπόλοιπο στρατόπεδο και να τους καταστρέψουν, χωρίς να σημειωθούν χιλιάδες θύματα μεταξύ των κρατουμένων. Υπενθυμίζουν επίσης ότι για το βομβαρδισμό των ναυπηγείων του Πλοεστίου, στη Ρουμανία, χρειάστηκε να γίνουν 6000 πτήσεις και να ριφθούν 13.464 τόνοι βομβών, οι δε απώλειες ήταν 350 βομβαρδιστικά και πολλοί άμαχοι που δούλευαν στα ναυπηγεία. Ας σημειωθεί ότι πολλοί από τους θαλάμους αερίων στο Άουσβιτς ήταν υπόγειοι και συνεπώς δεν θα καταστρέφονταν εύκολα...

Μερικοί, όμως, από τους ιστορικούς που ασχολήθηκαν με το ζήτημα αυτό, ισχυρίζονται ότι οι σύμμαχοι θα μπορούσαν να είχαν αναλάβει άλλου είδους επιχειρήσεις που θα μείωναν σημαντικά τον αριθμό των θυμάτων του ολοκαυτώματος, που ανέρχονται συνολικά σε περίπου 6.000.000 άτομα (ο πρώτος διοικητής του στρατοπέδου του Άουσβιτς αναγνώρισε πως είχε προσωπικά στείλει 2.000.000 ανθρώπους στους θαλάμους αερίων από τον Ιούνιο του 1943 ως τα τέλη του 1943!). Ο ιστορικός Ρίτσαρντ Λέβι, λ.χ. λέει πως θα ήταν δυνατόν να είχαν βομβαρδίστει οι σιδηροδρομικές γραμμές που έφερναν τις χιλιάδες Εβραίων στο Άουσβιτς και στα άλλα στρατόπεδα θανάτου. Ο Λέο Λάουνφερ, που ήταν κρατούμενος στο Μπιλκενάου από τον Αύγουστο του 1943 ως το Νοέμβριο του 1944, αναφέρει ότι έφταναν καθημερινά εκεί 10-15.000 άτομα. Μερικές βόμβες στις σιδηροδρομικές γραμμές, έστω και αν μπορούσαν να επισκευαστούν σε μερικές εβδομάδες, θα ανάγκαζαν τους ναζί να στείλουν τους Εβραίους αλλού, όπου δεν θα υπήρχαν οι εγκαταστάσεις για μαζικούς θανάτους.

Ποια από τις δύο απόψεις είναι η σωστή; Ισως να μη το μάθουμε ποτέ...

Γιάννης Λάμψας, Ελεύθερος Τύπος 2.2.95

Δύο Ελληνίδες θυμούνται τη ζωή στην Κόλαση

“Το ξέρεις ότι αυτούς που δούλευαν στο κρεματόριομ, αυτούς που ρίγνανε τους όμοιούς τους στη φωτιά, το ξέρεις πως οι Ες Ες τους άλλαξαν κάθε τόσο! Και ξέρεις, αγάπη μου, με τι τρόπο τους άλλαξαν; Τραβούσαν από το φούρνο ένα μισοκαμένο πτώμα, τους δίνανε μαχαίρι και πηρούνι και τους λέγανε «φάτε». Όσους δεν υπακούναν, τους σκότωναν για ανυπακοή κι όσους τρώγανε, τους σκότωναν για ανθρωποφαγία».

Κείμενο του Ιάκωβου Καμπανέλλη από το βιβλίο του «Μαυρτζάουζεν», που φέρει τον τίτλο του ομώνυμου στρατοπέδου. Σήμερα, δύο Ελληνίδες, που πέρασαν από το Άουσβιτς και άλλα στρατόπεδα, μιλούν για πρώτη φορά στην «Ε».

Αλίκη Μόργοτο: Τη συνέλαβαν, μαζί και τους γονείς της, το μεγαλύτερο αδερφό της και τη μικρότερη αδερφή της, το 1944. Ήταν 18 χρόνων. Από οικογένεια αντιστασιακών και Εβραίων, βρέθηκα από τα «κάτεργα» της Μέριλιν, στο Χαϊδάρι και μετά... πορεία στην κόλαση.

Θυμάται τα τραγικά αυτά γεγονότα:

«Μάνα και παιδιά αρχικά μας πήγαν στο Άουσβιτς. Και τον πατέρα στο Νταχάου. Τη μάνα την έκαψαν ζωντανή μπροστά στα μάτια μας, εμείς δουλέψαμε σε καταναγκαστικά έργα. Μετά από παραμονή 14 μηνών μας μετέφεραν στο Μπέργκεν-Μπέλσεν.

Χάθιμα κα με τα αδέρφια μου. Η αδερφή μου έμεινε στο Άουσβιτς. Όλοι περιπατούσαμε γυμνοί και γυμνές επί τρεισήμισι μήνες μέσα στο χιόνι, μόνο με τη συντροφιά και τη ζεστασιά μιας κοινότητας.

Εξαντλημένοι, γεμάτοι ψύλλους και ψείρες. Πολλοί πέθαναν καθ' οδόν από το ξύλο και το κρύο. Όσοι και όσες αντέξαμε είχαμε την φευδαίσθηση ότι από τα κρεματόρια του Άουσβιτς θα πηγαίναμε στον Παράδεισο.

«Πίναμε ούρα»

Η κατάσταση στο Μπέργκεν-Μπέλσεν ήταν τραγικό-

τερη. Εδώ δεν υπήρχαν φούρνοι, αλλά οι κακουχίες ήταν μεριγχωτες. Μας είχαν χωρίς τροφή και χωρίς νερό. Μαζέναμε και πίναμε τα ούρα μας. Τρώγαμε από τα σκουπίδια των Γερμανών τα φλούδια από τις πατάτες τους και τα εντόσθια από τα κοτόπουλα.

Οι Γερμανίδες επιστάτριες, μας έδερναν με τα φτιάχια. Από την... καλοπέραση έπαθα φυματίωση και ρηξες σπονδύλων. Το ανακάλυψα όταν επέστρεψα στην Ελλάδα μαζί με τον αδερφό μου, με τον οποίο βρέθηκαμε - μέσω Ερνθρού Σταυρού - στο ίδιο στρατόπεδο. Στο Μπέργκεν-Μπέλσεν μις απέλευθερώσαν οι Άγγλοι. Ο πατέρας μου επέστρεψε από το Νταχάου και η αδερφή μου από την Οδησσό, όπου είχε βρεθεί μετά την εισβολή των Ρώσων στο Άουσβιτς. Σήμερα είμαι ανάπτηη 45% με ένα παράσημο και χωρίς σύνταξη. Για να μου δώσει το κράτος σύνταξη πρέπει να υπογράψει ο κ. Αρσένης, ο οποίος είναι πολινάσχολος για να εξετάσει θέμα σαν το δικό μου»...

Ελένη Καραλή: Αρχικά προσορίζόταν για το Άουσβιτς, αλλά κατέληξε στο Μπέλσεν. Όταν την πήγαν εκεί ήταν 27 χρόνων, από αντιστασιακή οικογένεια του Αστροπότιχου, μάνα δύο παιδιών: ενός αγοριού 6 χρόνων και μιας κόρης 3 χρόνων. Πλήρωσε μαζί με τον αδερφό της τη φήμη ότι ο άντρας της σκότωσε ένα Γερμανό. Τον αδερφό της τον σκότωσαν, ανήμερα το Πάσχα, οι κατακτητές. Την ίδια έστειλαν για... «διακοπές στα στρατόπεδα της Γερμανίας». «Στο Μπέλσεν μας είχαν μέσα στις λάσπες. Κοιμόμαστε σκλαδόν, αν κανένας πέθαινε, κερδίζαμε οι υπόλοιποι λίγους πόντους μέσα στις λάσπες. Νηστικοί, ψειριασμένοι, γυμνοί. Τις μέρες που χιόνιζε μας βγάζαν για γυμναστική στο προαύλιο και μας άφηναν εκεί με τις ώρες. Πολλοί πέθαιναν έτσι. Θυμάμαι συγκρατούμενους, που τους υποχρέωναν να θάψουν τους άλλους. Σκηνές, που δεν περιγράφονται ούτε και σήμερα. Στο Μπέλσεν βρέθηκαμε τρεις Ελληνίδες και δεν ξέρω πόσοι Έλληνες. Εγώ, μια Θεσσαλονικιά και μια

Αλίκη Μόργοτο (δεξιά στη φωτογραφία): «Έχουμε οικογενειακώς τη φρίκη του Άουσβιτς. Τη μητέρα της την έκαψαν ζωντανή στους «φούρνους». Η ίδια επέζησε. Και θυμάται...

Ελληνοαμερικανοεβραία. Θυμάμαι δύο γεγονότα από την είσοδο των Αμερικανών στο στρατόπεδο: Όταν μπήκαν, ανακοίνωσαν σε πολλές γλώσσες ότι είμαστε ελεύθεροι και υψώσαν και τις σημαίες όλων σχεδόν των κρατών. Ακολούθησε ένας πανζουρλισμός, όμως, εμεις οι Έλληνες δεν καταλαβαίναμε τι γινόταν. Τότε έπεσα, θυμάμαι, στις ρόδες ενός φροτηγού. Με τους άλλους συμπατρώτες ζητήσαμε να μάθουμε το λόγο της γαράς. Με τη βοήθεια της Ελληνοαμερικανίδας, ακούστηκε στην ελληνική γλώσσα ότι είμαστε ελεύθεροι και υψώθη-

κε μάλιστα και η σημαία μας, ούτε ξέρω πώς βρέθηκε εκεί.

Θυμάμαι επίσης ότι οι Αμερικανοί αγανάκτησαν μ' αυτό που είδαν στο στρατόπεδο. Σκότωσαν αρκετούς Γερμανούς, γέμισαν πολλά καμιόνια και μας τα παρέδωσαν, για να τους θάψουμε σε ομαδικούς τάφους, ανάλογα με αυτά που έκαναν στους συγκρατουμένους μας. Όμως εμείς είχαμε αξιοπρέπεια...».

Μαίρη Πίνη, *Ελευθεροτυπία*, 27.1.95

Το στρατόπεδο του διαβόλου

TA ΑΝΕΚΦΡΑΣΤΑ MATIA παιδιών και ενηλίκων, νεκρών σε θαλάμους αερίων, αποστεωμένων από υποσιτισμό ή εξασθενημένων μέχρι θανάτου από αναγκαστική εργασία, είναι ένα απειροελάχιστο τμήμα των φρικαλεοτήτων που διαδραμάτιστηκαν πίσω από τις πύλες των τόπων, που κατ' ευφημισμόν μόνον ονομάζονταν στρατόπεδα συγκέντρωσης. Πολλά ντοκούμεντα θα είχαν χαθεί με την καταστροφική μανία που κατέλαβε τα Ες Ες παραμονές άφιξης των ωσικών στρατευμάτων, αν δεν είχαν μεριμνήσει να τα κρατήσουν, έστω και τις τελευταίες ώρες, εθελοντές, όπως ο Πολωνός γιατρός Ταντέους Χοβάνιετς.

Άουσβιτς: Κανένα άλλο όνομα δεν συμβολίζει εντονότερα τις εγκληματικές πράξεις της ναζιστικής Γερμανίας, καμία τοποθεσία δεν είναι καταλληλότερο συνώνυμο όλων των δεινών που μπορεί ο άνθρωπος να προκαλέσει στο συνάνθρωπό του. Χαρακτηρίστηκε «άκλαση σαδισμού και πτηνωδίας» και «μαζικό φρονικό με ρυθμούς κορδέλας παραγωγής». Πριν από 50 χρόνια, στις 27 Ιανουαρίου 1945, το Άουσβιτς δέχθηκε ως ατελευθερώτες τους Σοβιετικούς. Μέχρι τη στιγμή εκείνη είχαν βρει το θάνατο εκεί περίπου 1,5 εκατομμύνιο άνθρωποι, κυρίως Εβραίοι διαφόρων εθνικοτήτων, Πολωνοί αντιστασιακοί, Σοβιετικοί αιχμάλωτοι πολέμου και Τσιγγάνοι. «Επιχείρηση T4» ονομάστηκε το πρόγραμμα ευθανασίας των αερίου «cyclon B», «14 f 13» μία από τις παραλλαγές θανάτωσης - δείγματα της «ουδέτερης, αντισητικής» γλώσσας που καθιέρωσε ο Χίτλερ - και για τις δραστηριότητες του περιφραγμένου χώρου κοντά στην ομώνυμη βιομηχανική περιοχή, 60 χλμ. δυτικά της Κρακοβίας. Το 1940 ο διοικητής των Ες Ες Χάινριχ Χίμλερ ίδρυσε σε παλιό στρατώνα του πολωνικού πυροβολικού ένα στρατόπεδο προορισμένο για Πολωνούς αντιστασιακούς. Γρήγορα, όμως, διάφορα «γεράκια» της οικονομίας διέκοιναν στο δυναμικό των τροφίμων εξασφάλιση φθηνών εργατικών χεριών και με τη δική τους επιφύληση το Άουσβιτς μετατράπηκε σε στρατό-

πεδο καταναγκαστικών έργων. Το '41 στο ίδρυμα προστέθηκαν άλλα τοία κύρια κτίρια και 40 βοηθητικοί χώροι, έξι χλμ. παραπέρα δημιουργήθηκε το στρατόπεδο Μόνοβιτς. Οι κύριες εγκαταστάσεις, που έμελλε να μπουν για πάντα στους εφιάλτες των τροφίμων, το Άουσβιτς II-Μπίρκεναου, κτίστηκαν στην τοποθεσία Μπρεζίνκα. Εκεί οι κρατούμενοι περνούσαν από διάφορα στάδια «διαλογής», οι περισσότεροι στέλνονταν κατ' ευθείαν στους θαλάμους αερίων, «για απολύμανση» ή «ειδική αγωγή», σύμφωνα με την επίσημη ορολογία, και διαφόρων ειδικοτήτων γιατροί διεξήγαγαν πειραματικές έρευνες σε παιδιά και διδύμους, με γνωστότερη φυσιογνωμία τον τρομερό δρ. Γιόζεφ Μένγκελε.

Τις τελευταίες μέρες πριν από την επέλαση των Ρώσων στο στρατόπεδο, εκτός από τον πανικό της υποχώρησης επικρατούσε και πυρετός καταστροφής των εγκληματικών στοιχείων. Επίσημα έγγραφα και στοιχεία αρχείου ρίχνονται στην πυρά και γίνονται προεργασίες για την εφαρμογή του «Σχεδίου A», εκκένωσης επί προσεγγίζοντος εχθρού. Σύμφωνα με μαρτυρία του κρατούμενου Μορίς Γκόλντντσταϊν, σημειώνοντας προέδρου της Διεθνούς Επιτροπής Άουσβιτς «στις 17.1.1945 στο στρατόπεδο βρίσκονταν 76.012 άτομα».

Κάτω από συνθήκες ψύχους (-15 βαθμών C), φρούντας παπούτσια από ξύλο και πανί και λεπτές ριγέ στολές αιχμαλωσίας, η «ατελείωτη γκρίζα ανθρώπινη πομπή» ξεκίνησε τη μαρτυρική πορεία της, από την οποία ελάχιστοι επέζησαν. Η στρατιωτική συνοδεία ήταν επιφροτισμένη με διαταγές επί τόπου εκτέλεσης των αδύναμων να συνεχίσουν. Στα στρατόπεδα παρέμειναν οι πλέον αποστεωμένοι και αισθενείς, που τελικά κατόρθωσαν να κρατηθούν στη ζωή χάρη σε αποθέματα των αποθηκών τροφοδοσίας.

Στις 25 Ιανουαρίου ο επιθεωρητής στρατοπέδων συγκέντρωσης, Ρίχαρντ Γκλικς, τιμήθηκε με τον αργυρό γερμανικό σταυρό. Στις 26 Ιανουαρίου μονάδα Ες Ες ανατίναξε το τελευταίο κρεματόριο στο Μπίρκεναου. Στις 27 Ιανουαρίου, ναζί προσπάθησαν να εξοντώσουν

όσους απέμειναν κατάκοιτοι στο παράστημα του Άουσβιτς, Φίρστενμπεργκ, με καταιγισμό χειροβομβίδων.

Η μεταπολεμική Γερμανία «αγνοούσε» για χρόνια το θέμα, παρά τη μεγάλη δίζη της Φρανκφούρτης στη δεκαετία του '60. Μόνο μετά την αμερικανική τηλεοπτική σειρά του '79, «Ολοκαύτωμα», άρχισε να ενεργοποιείται η διάθεση για επεξεγασία του παρελθόντος, κατά που δεν σταμάτησαν ποτέ να προτείνουν διάφορα γεγμανικά και διεθνή ιδρύματα και σύλλογοι, όπως η κίνηση «Κατά της

θανάτωσης σε θάλαμο αερίων», που εδρεύει στο Ντίσελντορφ από δημοσιογράφους και επιστήμονες.

Ευνόητο είναι, ότι για πολλούς «το δηλητήριο του Άουσβιτς θα κυλούσε στο αίμα τους για πάντα και θ' αναρριχούνταν, πού θα έβρισκαν τη δύναμη να ξαναρχίσουν μια καινούργια ζωή», όπως έγραψε χαρακτηριστικά ο επιζών Χέρμαν Λάνγκμπαταν.

Ελειθεροτυπία, 27.1.95

Η γλώσσα που πέθανε στο Άουσβιτς

EΝΑΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΣ ΕΒΡΑΙΟΣ διασχίζει κάποιο δρόμο από τον οποίο περνούν λίγα αυτοκίνητα. Όμως ένας απόδοσετος οδηγός τον ρυπάνει και τον εγκαταλείπει, μάλιστα, αβοήθητο. Ο Εβραίος σωριάζεται και χάνει τις αισθήσεις του. Από μια εκκλησία, που βρίσκεται εκεί δίπλα, βγαίνει ο παπάς, τρέχει κοντά του και καθώς τον βλέπει σε άσχημη κατάσταση σκέφτεται πως καλό είναι να τον μεταλάβει. «Τέκνο μου, πιστεύεις σε ένα Θεό, Πατέρα, Υιό και Άγιο Πνεύμα». Ο Εβραίος συνέρχεται απότομα και βάζει τις φωνές: «Τι περιέργος άνθρωπος είσαι; Εγώ πεθαίνω κι εσύ μου λες ανέκδοτα!!!»...

Μη νομίσετε πως ό,τι διαβάσατε προηγουμένως είναι περιγραφή κάποιας σκηνής από την καινούργια ταινία του Γούντι Άλεν. Όχι. Ούτε όμως πρόκειται απλώς για ένα οποιοδήποτε ανέκδοτο. Τότε: Τί είναι; Είναι μία από εκείνες τις «εβραϊκές ιστορίες», τις διαποτισμένες με λεπτή ειρωνεία και θανατημέρο διογκώνοι. Ένα από εκείνα τα ανέκδοτα που δημιουργεί ακόμη ο απόγορος μιας γλώσσας, η οποία πέθανε στο Άουσβιτς-Μπιρχενάου, στο Μπούχενβαλντ, στο Μπέργκεν-Μπέλσεν, στην Τρεμπλίνκα. Η γλώσσα αυτή είναι η γίντις (yiddish). Το όνομά της προέρχεται από το γερμανικό επίθετο jüdisch, που σημαίνει εβραϊκός. Αυτή τη γλώσσα μιλούσαν οι Εβραίοι της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Αντιθέτως, οι Εβραίοι στη Νότιο Ευρώπη - από την Πορτογαλία και την Ισπανία ως τη Βαλκανική Χερσόνησο και την Ελλάδα - μιλούσαν μιαν άλλη, τελείως διαφορετική, τη λαντίνο (ladino). Η γίντις με τη λατίνο αποτελούν τις δύο γλώσσες της εβραϊκής διασποράς.

Πριν από λίγες ημέρες συμπληρώθηκαν πενήντα χρόνια από την απελευθέρωση των ναζιστικών στρατοπέδων. Πριν από μισό αώνα, στις 27 Ιανουαρίου 1945, ο σοβιετικός στρατός έφθανε - αλλά ήταν πολύ αργά - στο πιο φρικτό από τα στρατόπεδα εξόντωσης των ναζί στην Πολωνία: το Άουσβιτς-Μπιρχενάου. Εκεί είχαν απομείνει ζωντανοί ελάχιστοι κρατούμενοι, που είχαν γλιτώσει από τα κρεματόρια. Αβάσταχτη η γλώσσα των αριθμών

του Άουσβιτς-Μπιρχενάου. Εξοντώθηκαν 1.500.000 άνθρωποι, στη συντοπική πλειονότητά τους Εβραίοι. Επέζησαν μόλις 7.600.

Στις 27 Ιανουαρίου 1945, ημέρα της απελευθέρωσης του Άουσβιτς-Μπιρχενάου, έχαλενε οινοιαστικά ο κίνδος της ζωής μιας γλώσσας: της γίντις. Μιας γλώσσας που γεννήθηκε στο κέντρο της Ευρώπης πριν από χιλια δρονία περίπου. Η ανάπτυξη και η εξέλιξη της συνδέονται με σημαντικές στιγμές της ευρωπαϊκής ιστορίας. Το βιαστό τέλος της ταυτίζεται με την ευρωπαϊκή κόλαση: τα στρατόπεδα εξοντώσεων.

Η γιαγιά όμως επιμένει

Η γίντις είναι η γλώσσα ενός κόσμου που δεν υπαρχει πια. Από τα έξι εκατομμύρια Εβραίους που εξόντωσαν οι ναζί, τα πέντε μιλούσαν γίντις. Σήμερα λίγοι Εβραίοι - οπωσδήποτε άνθρωποι μεγάλης ηλικίας - καταλεφάντονται αυτή τη γλώσσα, ακόμη λιγότεροι τη μιλούν και ελάχιστοι είναι σε θέση να διαβάσουν και να γράφουν γίντις.

Και στο Ισραήλ; Μα η γλώσσα του Ισραήλ, δεν είναι η γίντις, αλλά η αναβιωμένη αρχαία εβραϊκή. Ανάμεσα στη γίντις και την εβραϊκή υπάρχουν τόσες ομοιότητες όσες υπάρχουν ανάμεσα στην αργίλική και τη γαλλική... Εξάλλου στο Ισραήλ είναι εμφανής η δρασφορία αλλά και η απώθηση για μια γλώσσα που θυμίζει «μαύρες ημέρες», αλλά που ωστόσο παραμένει «γλώσσα της καρδιάς και της μνήμης»...

Ο Αμερικανός συγγραφέας και δημοσιογράφος Λέο Ρόστεν στο συναρπαστικό βιβλίο του «Η χαρά της νίκης» («The joys of yiddish») επιφέρει θαυμάσια τη δινοκολή σχέση των Ισραηλινών με τη γίντις με ένα ανέκδοτο. Το παραθέτουμε:

Σ' ένα λεωφορείο, στο Τελ Αβίβ. Η γιαγιά μιλά στον εγγονό της γίντις, αλλά εκείνος της απαντά εβραϊκά. «Θέλω να μου μιλήσεις κι εσύ γίντις», του λέει πιεστικά. Τοίτη, τέταρτη, πέμπτη προσπάθεια της γιαγιάς, αλλά χωρίς αποτέλεσμα.

- Κυρία, γιατί επιμένετε να μιλήσει το παιδί γίντις κι όχι τη γλώσσα μας; παρεμβαίνει ένας επιβάτης.

- Διότι δεν θέλω ο εγγονός μου να ξεχάσει ότι είναι Εβραίος...

Πότε ακριβώς, πού, πώς δημιουργήθηκε η γίντις; Το 10ο αιώνα οι Εβραίοι της περιοχής που αντιστοιχεί στη σημερινή Βόρειο Γαλλία μετακινούνται προς τις πόλεις της κοιλάδας του Ρήνου. Εκεί - εκτός από τα παλαιά γαλλικά και ασφαλώς τα εβραϊκά - αρχίζουν να μιλούν, επίσης, και την τοπική γερμανική διάλεκτο. Σ' αυτή την «τριπλή συνάντηση» εντοπίζονται οι απαρχές της γίντις. Ομως η γλώσσα αποκτά τα βασικά χαρακτηριστικά της στο τέλος του 15ου αιώνα, όταν οι Εβραίοι μετακινούνται στην Ανατολική Ευρώπη, στην Πολωνία, στην Γαλικία, Ρουμανία, Ουκρανία, Ρωσία. Νέες προσμίξεις, νέα δάνεια.

Κάθε «μεταμόρφωση» της γίντις αντιστοιχεί σε μια ακόμη γεωγραφική μετακίνηση του εβραϊκού πληθυσμού. Τη γίντις την έχουν αποκαλέσει «γλώσσα, που

φορά κοστούμι Αρλεκίνου», «γλώσσα κλεπτομανή»... Όλα υπάρχουν στη γίντις, πράγματα. Κατάλοιπα από παλαιά γαλλικά και ιταλικά, λέξεις και εκφράσεις εβραϊκές, γερμανικά του όψιμου Μεσαίωνα, πολωνικά, ουκρανικά, ρωσικά. Ισως αυτός είναι ο λόγος, που η γίντις διαθέτει ένα ασύγκριτο λεξιλόγιο, ικανό να εκφράσει τις πιο λεπτές απογράσεις συναισθημάτων και φυσιολογικών καταστάσεων.

Γλώσσα της εξορίας και της περιπλάνησης, γλώσσα των γκέτο και των πογκρόμ, η γίντις. Επίσης, γλώσσα του αυτοσαρκασμού και του παράδοξου. Εκείνο όμως που την προσδιορίζει πάνω απ' όλα είναι το χιούμιορ. Και κάτι ακόμη: Η γίντις είναι η μόνη γλώσσα στον κόσμο που δεν τη μίλησαν ποτέ άνθρωποι της εξουσίας. Αυτή είναι η γλώσσα που χάθηκε στο Άουσβιτς-Μπιρκενάου.

Τέτα Παπαδοπούλου, Ελευθεροτυπία 8.2.95

Το Ολοκαύτωμα

Στο Άουσβιτς, το στρατόπεδο συγκέντρωσης των ναζιστών στην Πολωνία, τιμήθηκαν προ ημερών τα 50 χρόνια από την απελευθέρωση των όσων ζωντανών - νεκρών απέμειναν να περιμένουν την έλευση του Κόκκινου Στρατού. Τιμήθηκαν οι νεκροί των κρεματορίων, τα θύματα της ναζιστικής θηριωδίας, τα θύματα ιδιαίτερα του εβραϊκού έθνους.

Δεν αξίζει τον κόπο να σταθεί κανείς στην πολιτική πλευρά του επιμνημόσυνου αυτού επετειακού «εορτασμού», ούτε στην ομιλία του πολωνού προέδρου Λεχ Βαλέσα με τις χτυπητές παραλείψεις της σχετικά με τη στάση των Πολωνών και της Καθολικής Εκκλησίας. Ισως ούτε καν στη δική μας - αχαρακτηριστή - απονοία.

Αξίζει όμως να δούμε ιστορικά το γεγονός και να επισημάνουμε ότι ανάμεσα στα δεκάδες εκατομμύρια των νεκρών του Β' Παγκοσμίου Πολέμου από διάφορες αιτίες, ο λόγος για τον οποίο ξεχωρίζει η περίπτωση της «τελικής λύσης» του εβραϊκού «προβλήματος» είναι ακριβώς η ναζιστική σύλληψη της συστηματικής εξόντωσης ενός λαού της διασποράς. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του (θρησκεία, οικονομική δραστηριότητα και ισχύς) των έκαναν πάντα αποδιπομπαίο τράγο για τις πολιτικές ελίτ διαφόρων χωρών και αντικείμενο λαϊκού μίσους.

Η διήγηση και η ακρόαση του μαρτυρίου και του θανάτου προκαλεί πάντοτε πόνο. Και πολλές φορές τα θύματα βρίσκονται στη δυσάρεστη θέση να σιωπούν για να επιζήσουν. Τις πραγματικές αποδείξεις, την «εμπειρία», μόνο οι αιμίλητοι νεκροί μπορούν να την προσκομίσουν. Οι ανθρώπινες στάχτες των κρεματορίων δεν μπορούν να μας προσφέρουν καμιά εμπειρία. Οι επιζώντες φέρουν το δικό τους σταυρό της μνήμης και του τραύματος για πάντα στον ώμο τους.

Όμως όσο επώδυνη κι αν είναι η ιστορική μνήμη για το μεγαλύτερο έγκλημα του αιώνα, άλλο τόσο είναι και αναγκαία. Αυτό είναι το νόημα της επετείου του Ολοκαυτώματος. Δεν αναφέρεται αποκλειστικά στους Εβραίους. Αφορά ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Υπάρχει κάτι το δραματικό στην ανακάλυψη της ιστορικής αλήθειας και στο ανασκάλεμα της μνήμης. Ταράζεται η συλλογική συνείδηση έστω και πρόσκαιρα. Αλλά εγχαράζεται ίσως μέσα της ένα τραυματικό γεγονός που ενδεχομένως μπορεί να αποτελεί ανάχωμα αποτροπής για μελλοντικές επαναλήψεις.

Ενδεχομένως. Διότι σήμερα στον κόσμο αρχίζουν ξανά να εμφανίζονται μικρά ολοκαυτώματα για τα οποία ή δεν θέλουμε να ξέρουμε ή για διάφορους λόγους τα παραβλέπουμε.

Βασίλης Καπετανγάνης Αντί 3.2.95

Η εις Άδου κάθοδος

HTAN Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ του Άουσβιτς και του Μπιρκενάου. Ένα από τα μεγάλα ιδιωτικά κανάλια μου πρότεινε μια πεντάλεπτη συζήτηση για τα γεομανικά στρατόπεδα.

Έμεινα άναυδη! Γιατί, άραγε, αφού τα στρατόπεδα τα είχα ζήσει; Μα ακριβώς γι' αυτό: έμεινα άναυδη γιατί δεν μιλάνε πια για τα στρατόπεδα ή για την Αντίσταση, για τον παρισινό Μάη, για το Πολυτεχνείο, για ό,τι εν γένει «πουλάει» ακόμη, αυτοί που τα ζήσανε μιλάνε οι ανερχόμενοι πολιτικοί, οι καρερίστες και οι «χαϊδεμένοι» των καναλιών. Οι ίδιοι που επεκτείνονται αδίστακτα σε κάθε θεματολογία: μελλοντολόγοι αντιπροσούθες, σοβιετολόγοι προχθές, ιστορικοί του Μεγαλέξανδρου χθες, αναλυτές της «Λίστας του Σίντλερ» σήμερα. Τους άκουγα, εξίσου άναυδη, να την αναλύουν σαν αυτόπτες μάρτυρες και να λένε ένα κάρο ανακρίβειες και ανοησίες, οι περισσότεροι με «τρισθάρβαρα ελληνικά...».

Άναυδη, λοιπόν, γιατί δεν ανήκω σε καμιά από τις παραπάνω κατηγορίες. Επί πλέον δεν είμαι η Ρούλα, ούτε ο Μαστοράκης, κοντολογής δεν έχω τίποτα να προσφέρω στην πνευματική, αισθητική και πολιτιστική αποσύνθεση που τα μεγάλα ιδιωτικά κανάλια με τόση συνέπεια έχουν αναλάβει.

Τη δόξα ουδείς εμίσθησε, ούτε κι εγώ, κι η δόξα των καναλιών είναι ανεξάντλητη, ωστόσο δεν δέχτηκα. Θα δεχόμουν αν με καλούσε ο Seven X ή κάποιο κρατικό κανάλι (αλήθεια, γιατί σωπαίνουμε, γιατί δεν πολεμάμε να επισημάνουμε πόσο κάθε μέρα τα τελευταία βελτιώνονται, όσο τα πρώτα γίνονται πιο χνδαία;).

Αντίθετα, ανταποκρίνομαι, με τιμή, στην πρόταση της «Εποχής»... με τιμή και αμηχανία.

Την ίδια αμηχανία που μ' έκανε να σωπαίνω εκείνη τη μακρινή εποχή που επέστρεψα κι όλοι πιεστικά με ωτούσαν... Πώς να περιγράψεις το απεριγραπτό, γιατί να μιλήσω αφού ούτε ο προφορικός, ούτε ο γραπτός λόγος μπορεῖ να μεταδώσει τόση φρίκη; Όλοι νόμιζαν πως σώπαινα γιατί δεν άντεχα τις μνήμες... κι εγώ σώπαινα για να μην τις προδόσω.

Οι περιγραφές, οι χαρακτηρισμοί, πρώτα αιφνιδιάζουν, ύστερα φθείρονται, όταν δεν τους βοηθά η τεκμηρίωση. Ευτυχώς η τεκμηρίωση ήρθε και τότε φάνηκε η φτώχεια της περιγραφής, η πειθώ και η δύναμη της εικόνας. Ήρθαν πρώτα τα ντοκιμαντέρ της Νυρεμβέρ-

γης κι ύστερα κινηματογραφικά αριστονοργήματα σαν τον «Έβδομο Σταυρό» του Τσίνεμαν, το σοβιετικό «Να θυμάσαι τ' όνομά σου», την «Ταξιδιωτισσα» του Αντρέι Μουνκ, την πρόσφατη «Λίστα του Σίντλερ». Είναι αξιοθαύματο πώς ένας εκπρόσωπος άλλης γενιάς, ένας χαρισματικός αλλά εμπορικός σκηνοθέτης, μπόρεσε να προσεγγίσει με τόσο σεβασμό την εποτοίτα του γκέτο της Βαρσοβίας. Πώς διάλεξε τον αισθόμαυρο κινηματογράφο, πώς δεν μπήκε στον πειρασμό κανενός «καρυκεύματος» στην αναπαράσταση της πραγματικότητας.

Από τις ομαδικές εξοντώσεις των Εβραίων στην Μπάπτι ή Γιαν (Κοιλάδα της Γιαγιάς) ως την εφεύρεση του κυκλωνίου και των κρεματορίων, δεν ξέρω άλλες αποχρωνυτικότερες σελίδες στην παγκόσμια ιστορία.

Από την ίδρυση των Εθνικοπατελευθερωτικών Μετώπων ως την Πανευρωπαϊκή Αντίσταση δεν ξέρω άλλες λαμπρότερες. Κι είτε το θέλουμε είτε όχι την Ενρωπαϊκή Αντίσταση την οργάνωσαν τα κομμουνιστικά κόμματα.

Τα υπόλοιπα είναι χρονικό: Στις 11 Μαΐου του '44 πήγανε από το Χαϊδάρι 800 άντρες κι 60 γυναίκες. Είχε προηγηθεί η ομαδική εκτέλεση της Πρωτομαγιάς, τ' αυτοκίνητα με τις μάυρες κουκούλες ήταν τα ίδια... τραγουδούσαμε για να κάνουμε κουράγιο... ο κόσμος στις παρινέρες των αγροτικών (τότε) δρόμων έσκιψε το κεφάλι κι έκλαιγε... σε κάποιο σταυροδρόμι αλλάζαμε πορεία: ο σταθμός του Ρουφ... τα παλιά φορτηγά βαγόνια με τις σχισμές για παράθυρα... ανά 40 άντρες και 30 γυναίκες στο κάθε βαγόνι... λεμόνια η μόνη μας «προμήθεια» για το μακρινό ταξίδι. Μας άνοιγαν σ' ενδιάμεσους σταθμούς, μας ταξίδεψαν μέσα από τη Βουλγαρία... δεν αποτόλμησαν τη Γιουγκοσλαβία και το αντάρτικό της. Κι άμας, στο μοναδικό σταθμό της που περάσαμε, οι σύντροφοι Γιουγκοσλάβοι μας πήραν είδηση, μιλούσαν γεομανικά, πείσανε τους φρουρούς ότι είχαν ανάγκη από τα λεμόνια μας... μας γέμισαν φρέσκα αγά... μας βοήθησαν να επιβιώσουμε... Αυτά περιγράφονται, τα παραπέρα όχι!

Τους Εβραίους συμπατριώτες μας από τη Θεσσαλονίκη τους στρίμωξαν ανά 80 στα ίδια βαγόνια... μπορούσαν να στέκονται μόνο δρθιοι... τα βαγόνια τα σφραγίσανε... όταν τ' ανοίξανε στο Άουσβιτς οι πεθαμένοι ήταν ανάμεσα στους ζωντανούς... αυτοί τουλάχιστον γλίτωσαν τα κρεματόρια.

Μελέτη ελληνικών πτωμάτων

KΟΜΦΟΙ ΑΚΟΜΗ και στο σφαγείο, αυτοί οι Έλληνες αναμένουν το κάρο που θα τους πάει στο εργοστάσιο του θανάτου, μια και εδώ εξοντώνουν μετά και πέρα από το θάνατο.

Πέθαναν για να μη συνεχίσει να χυματίζει στον Παρθενώνα η σημαία των νεκροθαυτών του πολιτισμού, το φλάμπουρο του εχθρού των ανθρώπων.

Είπε ένας αντιστασιακός: «Είναι ύβρις στον Πλάτωνα, στο Σωκράτη και στον Αριστοτέλη να ονομάζεται ειδωλολατρεία το παραλήρημα του Ρόζενμπεργκ». Αυτοί πέθαναν για το Σωκράτη και τον Αριστοτέλη...

Και στο γαλανό ουρανό, οι τερατικές Καρυάτιδες θα συνεχίσουν να σηκώνουν τη χάρη ενός άνλου πολιτισμού.

Εποχή 5.2.95

Το σκίτσο των δύο νεκρών Ελλήνων και το μικρό ποίημα που το συνοδεύει, φιλοτεχνήθηκαν μέσα στο Μαουτχάζονεν και με κίνδυνο της ζωής του από τον Λουξεμβούργιο κρατούμενο Έντμον Γκέρζεν. Το βιβλίο με σχέδια από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης του Μαουτχάζονεν και του Χίντσερτ του κ. Γκέρζεν (Dessins de Mauthausen, εκδόσεις Cercle d'Art, Παρίσι 1945) το βρήκαμε τυχαία πριν από αρκετά χρόνια, κάτω από έναν πάγκο σε κάποιο βιβλιοπωλείο στις Βρυξέλλες. Αργότερα, χάρη σε μια σειρά απίστευτων συμπτώσεων, ανακαλύψαμε ότι ο κ. Γκέρζεν οχι μόνο ζει, αλλά κι ότι είναι τώρα ιδιαίτερα συγκινημένος στο άκουσμα της είδησης ότι το σκίτσο του δημοσιεύεται στην Ελλάδα μετά από μισόν αιώνα... (από το αρχείο του Γ. Μητραλιά)

Θλιβερά αναδομή εις το Ολοκαύτωμα

Οι κύριοι σταθμοί

AΙ ΔΙΗΜΕΡΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ εις το Άουσβιτς διά την συμπλήρωσιν 50 ετών από της απελευθερώσεως του ναζιστικού στρατόπεδου θανάτου από τον Εριθρό Στρατό ολοκληρώθησαν χθες, παρουσία γηγετών και επισήμων και με την δέσμευσην όλων, ότι θα εργασθούν διά να μην επαναληφθῇ το πρό πημέσεος αιώνος έγκλημα κατά της ανθρωπότητος.

Επ' ευταξία της επετείου, είναι χρήσιμος η αναδομή εις τους κυριωτέρους σταθμούς του Ολοκαύτωματος από την άνοδον του Αδόλφου Χίτλερ εις την εξουσίαν μέχρι το 1945:

- 30 Ιανουαρίου 1933: Ο Χίτλερ εκλέγεται Καγκελάριος της Γερμανίας.
- 1 Απριλίου: Αρχίζουν επισήμως οι διακρίσεις εις βάρος των Εβραίων.
- 28 Οκτωβρίου 1938: Οι Ναζί σπάζουν τις βιτρίνες των καταστημάτων των Εβραίων, κατά την επονομασθείσαν Νύκτα των Κρυστάλλων.
- 1 Σεπτεμβρίου 1939: Η Γερμανία εισβάλλει εις την Πολωνία.

Τα πρώτα «γκέττο»

- 21 Σεπτεμβρίου: Οι Εβραίοι της Πολωνίας καλούνται να συγχεντρωθούν εις τας πόλεις.
- Μάιος - Νοέμβριος 1940: Σφραγίζονται τα Πολωνικά «γκέττο».
- 22 Ιουνίου 1941: Η Γερμανία επιτίθεται εις την Σοβιετική Ένωσην. Ειδικά δυνάμεις αρχίζουν τις εκτελέσεις Εβραίων και των μελών «της διανοήσεως των Μπολσεβίκων».
- 30 Ιουλίου: Ο στενός συνεργάτης του Χίτλερ, Χέρμαν Γκαρινγκ, ζητεί συγχεντρωτικόν σχέδιον δι' «օριστικήν λύσιν του Εβραϊκού προβλήματος».
- 3 Σεπτεμβρίου: Τα πρώτα θύματα εις τους θαλάμους αερίων του Άουσβιτς.
- 29 και 30 Σεπτεμβρίου: Στρατώται εκτελούν 33.771 Εβραίους εις το Μπάτι Τιρα, πλησίον του Κιέβου.
- Ιούλιος - Δεκέμβριος: 133.346 Εβραίοι εκτελούνται εις την Λιθουανίαν και την Λευκορωσίαν.
- Οκτώβριος: Οι πρώτοι Εβραίοι της Γερμανίας μεταφέρονται εις ξένα «γκέττο».
- Νοέμβριος: Χρήσις διά πρώτην φοράν εις την Ουγγαρίαν των κινητών θαλάμων αερίων.
- Ιανουάριος 1942: Τέσσαρες νέοι θάλαμοι αερίων προστίθενται εις το Άουσβιτς.
- Μάρτιος: Ιδρύεται το στρατόπεδον συγχεντρώσεως

του Μπέλζεζ.

- Μάιος: Ιδρύεται το στρατόπεδον συγχεντρώσεως τοι Ζόμπιτμπο.

- Ιούνιος: Ιδρύεται το στρατόπεδον συγχεντρώσεως της Τρεμπλίνα.

- Μάιος - Νοέμβριος: Οι Ναζί επιβιβάζουν χιλιάδες Εβραίους εις βαγόνια και τους στέλνουν εις διαφόρους κατεζομένους χώρας.

- Αύγουστος - Οκτώβριος: Τα στρατόπεδα της Τρεμπλίνα και του Ζόμπιτμπο κλείνουν επίσης. Εις τα διο αυτά στρατόπεδα και το Μπέλζεζ εύρον τον θάνατο 1,7 εκατομμύρια Εβραίοι.

- Μάιος 1944: Περίπου 440.000 Εβραίοι της Ουγγαρίας στέλνονται εις το Άουσβιτς.

- Ιούλιος: Οταν ο Εριθρός Στρατός πλησιάζει εις την Πολωνίαν, οι Ναζί κλείνουν ορισμένα στρατόπεδα.

- Ιούλιος - Σεπτέμβριος: Γίνεται γενική εκκαθάρισης εις το «γκέττο» του Λοτζ. Περισσότεροι από 62.000 Εβραίοι στέλλονται εις τα στρατόπεδα συγχεντρώσεως.

- Νοέμβριος - Δεκέμβριος: Οι θάλαμοι αερίων και τα ζεμπατόρια του Άουσβιτς διαλύνονται και θάττονται διά να εξαφανισθούν τα ίχνη.

Επικέννωσης Άουσβιτς

- Ιανουάριος 1945: Το Άουσβιτς εκκενούνται, καθώς ο Εριθρός Στρατός προελαύνει. Περίπου 58.000 Εβραίοι υποχρεούνται να τα εγκαταλείψουν και πόλοι από αυτούς αποθηκώνονται από την εξαντλήσιν κατά την υποχρεωτικήν πορείαν.

- 27 Ιανουαρίου: Ο Εριθρός Στρατός απελευθερώνει το Άουσβιτς.

Το 1945 απήλευθερούνται, εξ άλλου, τα έξη στρατόπεδα: Την 4ην Απριλίου, οι Αμερικανοί απελευθερώνουν το στρατόπεδον του Μπούχενβαλν, εις το οποίον εύρον τον θάνατον 56.000 Εβραίοι. Την ίδιαν ημέραν οι Αμερικανοί απελευθερώνουν το Μίττελμπαου - Ντόρα, εις το οποίον αφήκαν την τελευταία των πνοήν 20.000 Εβραίοι. Την 15ην Απριλίου, οι Βρετανοί απελευθερώνουν το Μπέργκεν - Μπέλσεν, εις το οποίον εύρον τον θάνατον 35.000 Εβραίοι. Την 22ην - 23ην Απριλίου, οι Ρώσοι απελευθερώνουν το Ζαξενάουζεν, εις το οποίον εχάθησαν 60.000 Εβραίοι. Την 29ην και 30ην Απριλίου, οι Ρώσοι απελευθερώνουν το Ράβενσμπεργκ, εις το οποίον εύρον τον θάνατον 90.000 Εβραίοι. Την 29ην Απριλίου, οι Αμερικανοί απελευθερώνουν το Νταχάου.

Εστία, 28.1.95

Ασέβεια

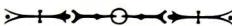
ΟΤΑΝ, ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ μετά Χριστόν χιλιετία, θα μετροθεί ψυχρά ο εικοστός αιώνας, ως συγκλονιστικότερο γεγονός του θα κριθεί η τραγωδία του Άουσβιτς και του Νταχάου. Στη θηριωδία των ναζιστών αλλά και στην ταυτότητα της δικής μας εποχής, κι όχι στην κατάκτηση της Σελήνης, στις θεωρίες του Α'ντστάλν ή στη δημιουργία ενός τηλεχειριζόμενου «οικουμενικού χωριού». Εκατομμύρια άνθρωποι - Εβραίοι, Τσιγγάνοι, Πολωνοί, Σοβιετικοί, Γιουγκοσλάβοι, Ούγγροι, Έλληνες... - έξοντώθηκαν με σαδιστική ψυχοδαιμία και χορηγιμοποιήθηκαν σαν πρότη ίλη σε τεφατώδη πειράματα. Το άγος θα τυραννάει εσαεί το γένος των ανθρώπων, όσο κι αν αποτρέψει το πρόσωπο του, όσο κι αν αναζητάει «λογικές εξηγήσεις». Μα πώς να εξημενεύτει λογικά η απολύτως συνειδητή βαρβαρότητα και το κυνήγι της «απόλαυσής» της;

Η φετινή επέτειος της απελευθέρωσης του Άουσβιτς από τον Κόκκινο Στρατό δεν είναι τυπική, δεν είναι μια από τις συνηθισμένες, που διεκπεραιώνονται με κομισμένη μνήμη. Κι όχι επειδή τα χρόνια είναι στρογγυλά, πενήντα. Αλλά επειδή, παρά τη φρίκη, παρά το αίμα που δαπανήθηκε, ο ρατσισμός αντέχει και επεκτείνεται διαβρωτικός, οι φασίστες μετέχουν πλέον σε κινηροντικά

σχήματα («καθαριμένοι» υπό τα νέα τους ονόματα), κι ο ναζισμός μετράει και πάλι πολλούς οπαδούς, κι όχι μονάχα στη χώρα όπου γεννήθηκε. Κι ακόμη, είναι του σημιού η «άρνηση του Ολοκαυτώματος», που την προωθούν ποικίλοι μεταμοντέρνοι «αναθεωρητές-ιστορικοί».

Κι όμως. Αυτή τη μέγιστη επέτειο, η ελληνική κυβέρνηση - δέσμια της αδιέξοδης λεονταριστικής πολιτικής της και της εθνικιστικής ζητοφείας της - την αντιμετώπισε σαν να 'ταν κάποια παρακατανή διεθνής αθλητική συνάντηση. Και με την ίδια ευκολία που διατάζει να αποχωρήσουν οι εθνικές ομάδες μιας από τους αγώνες άρσεως βαρών ή στίβου όταν υπάρχουν αθλητές της FYROM με τα δικά τους εμβλήματα, αποφάσισε να μην παραστεί κανείς εκπρόσωπός της στο μνημόσυνο, επειδή ανάμεσα στις σημαίες υπήρχε και το δεκαεξάκτινο αστέρο. Η αλλαγονεία τους δεν τους επέτρεψε να συνειδητοποιήσουν ότι κανείς υπουργός, κανείς πρωθυπουργός αυτού του κόσμου δεν έχει το ύφος ώστε να τιμήσει με την παρουσία του τη σεπτή μνήμη των θυμάτων. Αυτός τιμάται όταν παρίσταται κι όταν απουσιάζει, δική του είναι η καταισχύνη και της χώρας του. Αλλά γιατί τούτος ο τόπος, που το αίμα του πότισε και το Άουσβιτς, να χρεώνεται την ασέβεια που διαπράττουν οι ηγεμόνες του;

Παντελής Μπουκάλας, Καθημερινή, 28.1.95

Μνήμες από το κολαστήριο

Οκτώ Μεναχέμ θυμάται ότι, πολύ νεαρός ακόμη, βρέθηκε σ' εκείνη τη βιομήχανία θανάτου «που όσα έργα και αν γνωσθούν μόνο να πλησιάσουν την πραγματικότητα καταφέρουν».

«Σώθηκα γιατί απλούστατα άντεξα. Δεν ήταν μόνο το χρόνο, οι κακουχίες, η πείνα, η εξάντληση που μας περίμεναν. Ήταν ο τρόμος ότι σε κάθε ασθενικό μας βήμα παραμόνευε ο θάνατος. Είδαμε τα αγαπημένα μας πρόσωπα να σκοτώνονται, να εξαφανίζονται, να χάνονται κι εμείς έπρεπε να αντέχουμε!»

Το Άουσβιτς ήταν ένα στρατόπεδο θανάτου. Εκεί είδα να εξοντώνονται μέσα σε μία νύχτα χιλιάδες, τσιγγάνοι απ' όλη την Ευρώπη. Θυμάμαι ότι τους μάζευαν σ' ένα «μπλοκ» στο «Λάγκερ τσιγγάνων» μέσα στα κρεματόρια κι απ' εκεί τους πήγαν στους φούρνους. Τόσες ψυχές

μέσα σ' ένα βράδυ! Το ξέραμε, το είχαμε καταλάβει ότι εκεί μέσα η ζωή του ανθρώπου δεν μετρούσε. Εκατομμύρια κόσμου έπρεπε να πεθάνουν! Θυμάμαι πως όταν έφτασαν οι Έλληνες εκεί, οργάνωσαν εξέγερση! Αυτοί που δούλευαν στα κρεματόρια και έπρεπε να συλλέγουν τα πολύτιμα αντικείμενα που έφεραν τα πτώματα είχαν καταφέρει να αγοράσουν κάποια όπλα από τους ελεύθερους εργάτες που δούλευαν στη Γερμανία. Με αυτά τα όπλα στα χέρια τους εξεγέρθηκαν. Σκοτώθηκαν όλοι. Υπέρεια απ' αυτό περιμέναμε μονάχα την απελευθέρωση.

Ήλθε έπειτα από πολλά χρόνια. Είχαμε ήδη δει πολλά! Οταν, επιτέλους, η ώρα έφθασε, ήμουν κι εγώ ένα από τα σκελετωμένα «νούμερα» που περιμέναν, πεσμένα στο πάτωμα, τη λύτρωση.»

Έφη Χατζηιωαννίδου, Καθημερινή, 28.1.95, απόστασμα

Το μεγάλο κακό

MΕ ΕΝΤΟΝΗ ΣΥΓΚΙΝΗΣΗ παρακολουθήσαμε από τις τηλεοράσεις την εορτή των νεκρών στο Άουσβιτς. Επέρασε μισός αώνας από την ημέρα που τα σοβιετικά στρατύματα απέλευθερώσαν τους λίγους περιλειπόμενους του μεγάλου φρουριού. Όλοι οι λαοί που μετείχαν στον τελευταίο πόλεμο απέτισαν φόρο τιμής στις ψυχές που τις αποσβόλωσε το ανήκοντο έγκλημα καταμεσής του εικοστού αιώνα. Οι τελετές έγιναν στις εγκαταστάσεις που είχαν χτιστεί για την εξόντωση εκατομμυρίων ανθρώπων και οι οποίες έμειναν άθικτες για να θυμίζουν την πύλη της κολάσεως. Μπορεί η αιθάλη από το κάψιμο των ανθρώπων να έχει κατακάτσει, όμως μια φωνή ωσάν της λαϊδης Μάρκβεθ αιφωνείται στην ατμόσφαιρα: «Εδώ μυρίζει ασόμι αίμα· όλα τα μυρωδικά της Αραβίας δεν θα αρωματίσουν τα φρουριά χέρια».

Οι τελετές μνήμης είναι απαραίτητες, όμως όταν τελειώνουν φάίνεται να κλείνει και το ζήτημα. Είναι ωσάν μια άλλη ταφόπλακα επάνω στον τάφο των θυμάτων. Και όμως αυτοί οι τάφοι θα μείνουν στη ψυχή της ανθρωπότητας για πάντα ανοικτοί. Διότι δεν πρόκειται για ένα επεισόδιο θηριωδίας, έστω το τραγικότερο της ιστορίας. Πρόκειται για πράξη μακρόπονη μιας οργανωμένης κοινωνίας ανθρώπων, ενταγμένη στα ιδεολογικά της σχήματα. Συνεπώς, όσο ειδεχθής και όσο δαμονική και να είναι, δεν παύει να συνιστά μια κατάσταση, στην οποία μπορεί μέσα της να ολισθήσει κάποια ομάδα ανθρώπων.

Αυτό είναι το εκτάκτιος δυσοίωνο. Όποτε οι εξουσιαστές, ζήτησαν δολοφόνους, τους βρήκαν. Τις μαζικές εξοντώσεις ανθρωπίνων πλασιάτων τις ονομάζουμε έγκλημα κατά της ανθρωπότητος. Ορθώς. Όμως οφείλουμε να σημειωσούμε πως το έγκλημα το διέπραξαν πάλι ανθρώποι. Άρα και η ίδια η ανθρωπότητα στο σύνολό της φέρει το όνειδος. Σάμπως δεν βλέπουμε κάθε ημέρα στην τηλεόραση άνθρωπο να γρονθοκοπεί άνθρωπο ή να τον βασανίζει ή να τον τραυματίζει ή να τον σκοτώνει; Η διαφορά βρίσκεται στην κλίμακα και όχι στην ποιότητα. Όταν η κλίμακα είναι μεγάλη φρικιούμε, όταν είναι μικρή διασκεδάζουμε. Γιατί να μη διασκέδαζαν και τα χιτλερικά κτήνη προ του ακαταμέτρητου θανάτου, όταν εμείς ψυχαγωγούμαστε προ του μετρημένου; Το αυγό που το δαιμονικό απέθεσε στην ψυχή του κάθε ανθρώπου, σπάζει. Και αργίζουν τα φίδια να κυκλοφο-

ρούν στους δρόμους. Εκεί καταντούν πολλές ιδεολογίες. Στον τρόμο και στο φόνο.

Το μόνο πολιτικό σύστημα που δεν διαθέτει ιδεολογία είναι η δημοκρατία. Αφήνει τον κάθε πολίτη να πιστεύει σε ό,τι θέλει. Αυτό είναι το μεγάλειο και η ανθρωπιά της δημοκρατίας. Γι' αυτό η δημοκρατία είναι το μόνο φάρο μακό κατά του ολοκληρωτισμού των ιδεολογιών. Ωστόσο, οι ιστορικές συναρτήσεις κινούνται κατά τρόπο περίπλοκο. Λέγεται πως η κίνηση των φτερών μας πεταλούδιας στην Κίνα θέτει σε ενέργεια διαδικασίες που μπορεί να καταλήξουν σε καταστροφή καταγίδα στην Αιγαίνη. Αυτό το «μοντέλο» μπορεί να μην είναι σωστό στη φύση, όμως οπωδήποτε είναι σωστό στην κοινωνία. Μια απλή και αδιόρθιτη ενέργεια ενός πολίτη μπορεί να έχει συσσωρευτικές διαδικασίες που στο τέλος θα θέσουν σε κίνδυνο το οικοδόμημα της δημοκρατίας. Η ειθύνη για την ενστάθεια της δημοκρατίας ανήκει στον κάθε πολίτη. Και συμβαίνει ο δημοκρατικός πολίτης να μην αγρυπνά για τη δημοκρατία, ενώ οι δυνάμεις του κακού πάντοτε αγρυπνούν. Μόλις αδυνατίσει η δημοκρατία, θα της επιτεθούν. Δεν πρέπει ποτέ να νιώθουμε ασφαλείς, διότι πράγματι δεν είμαστε. Στην ιστορία κανένα οικοδόμημα δεν είναι ασφαλές εις τον αιώνα.

Πάντως το μέγα κακό που συνέβη στον αιώνα μας τον πιο φωτισμένο και πιο αιματηρό αιώνα της ιστορίας, καθόλου δεν έχει παρείσει τις συνειδήσεις. Τίποτε δεν μπορεί να αποκλείσει την επιστροφή του δαιμονικού στις δυτικές κοινωνίες. Υπό άλλη μορφή. Ισως ως ξενοφοβία, ισως ως οικονομικός ρατσισμός, ισως ως θρησκευτικό ξέσπασμα. Ισως απλώς από την ανάγκη της αλλαγής. Διότι πολύ ανίσα κατέχει τις ευημερούσες κοινωνίες της δύσεως. Όταν οι νέες γενιές μπουντάσιουν τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, μπορεί να νοσταλγήσουν τα παιχνίδια τα αιματηρά του πολέμου. Αβιβός η ψυχή των ανθρώπων.

Η πρώτη πράξη των ανθρώπων μετά την έκπτωσή του ήταν ο φόνος του αδελφού. Αυτό το υπαρξιακό επίπεδο δεν έχει ξεπεραστεί έκτοτε, παρά την τεράστια πνευματική και τεχνική πρόοδο του ανθρώπου. Εδώ εδρεύει το μέγα αδιέξοδο. Αζόμη ο ανθρωπός περιδινείται περί τον φόνο του αδελφού. Μόνον όταν ξεπεραστεί αυτό το επίπεδο της αδελφοκτονίας θα ξημερώσει η ανθρωπότητα σε νέα εποχή.

Χρήστος Μαλεβίτσης, Καθηγητής, 3.2.95

Η πολιτική οικονομία του Ολοκαυτώματος

ΥΠΑΡΧΕΙ ΜΙΑ ΥΠΟΚΡΙΣΙΑ νομίζω στις τετράστηλες «χρανγές» του παγκοσμίου Τύπου για την πεντηκοστή επέτειο της απελευθέρωσης του Αουσβίτς από τους συμπλήρους.

Αυτό που μ' ενοχλεί, είναι πως χρειάστηκε ένα Άουσβίτς για να σφραγιστεί στη μνήμη του κόσμου το γνωστό σύνθημα «ποτέ ξανά». Τι διαφορετικό, δηλαδή, είχε το ολοκαύτωμα του Αουσβίτς από τα άλλα ολοκαυτώματα - εναντίον κυρίων των Εβραίων αλλά και άλλων θρησκευτικών μειονοτήτων - της Ιστορίας; Η πρόθεση κάθε σφραγής από τη Νύχτα του Αγίου Βαθολομαίου και το Μπάπτι Γιαρό μέχρι το Αουσβίτς είναι κοινή: το μίσος για οτιδήποτε διαφορετικό, η μισαλλοδοξία. Πάντα μετά από κάθε σφραγή στην Ιστορία λέγεται «ποτέ ξανά» και πάντα έπειτα από κάθε φορά που λέγεται «ποτέ ξανά», ακολουθεί μια σφραγή κ.ο.κ.

Ωστόσο, υπάρχει όντως κάποια διαφορά, η οποία όμως είναι περισσότερο ποσοτική παρά ποιοτική. Σφραγή από σφραγή έχει διαφορά. Άλλο οι 20.000 προτεστάντες που σφάχτηκαν τον 16ο αιώνα στο Παρίσι και άλλο οι 1,5 εκατομμύριο Εβραίοι που σφάχτηκαν στο Άουσβίτς τον 20ό. (Σφάχτηκαν φυσικά και άλλοι μη Εβραίοι, αλλά όπως είπε κι ο Έλι Βίζελ στην ομιλία του επ' ευκαιρίᾳ της επετείου: «Όλα τα θύματα δεν ήταν Εβραίοι, αλλά όλοι οι Εβραίοι ήταν θύματα»). Και οι δύο σφραγίες βέβαια είχαν τη βάση τους, στο θρησκευτικό και φασιστικό μίσος, αλλά αυτό που κάνει τη διαφορά είναι οι αριθμοί. Στην τελευταία ανάλυση, αυτό που μας κάνει εντύπωση είναι πως εξοντώθηκαν 6 εκατομμύρια Εβραίοι και όχι πως εξοντώθηκαν Εβραίοι. Ως γνωστόν, οι αριθμοί είναι η βάση της Πολιτικής Οικονομίας. Η διαφορά της σφραγής των Εβραίων από την Ιερά Εξέταση στην Ισπανία του 15ου αιώνα και της σφραγής των Εβραίων από τους Ναζί στη Γερμανία του 20ού βρίσκεται στους αριθμούς και στην Πολιτική Οικονομία. Ναι, στην Πολιτική Οικονομία! Όχι ότι φταίει η Πολιτική Οικονομία. Όμως, αυτή είναι το κατ' εξοχήν σύμβολο μιας νέας εποχής, όπου σ' αντίθεση με προηγούμενες εποχές, ο άνθρωπος μέσα από τους αριθμούς κυριαρχεί στη φύση (και στον άνθρωπο).

Η κυριαρχία πάνω στη φύση από τον άνθρωπο (και μ' αυτόν εννοώ τον άνθρωπο της Δύσης) έγινε δυνατή μέσα από τις μεταβολές στις δομές της οικονομίας, δηλαδή τη Βιομηχανική Επανάσταση. Ο κύριος εκφραστής της Βιομηχανικής Επανάστασης ήταν και είναι η Πολιτική Οικονομία. Η Πολιτική Οικονομία προσέφερε το θεωρητικό υπόβαθρο για τη μαζική παραγωγή, την επέκταση της αγοράς και την εξειδίκευση. Ο μέγας τερέας της Πολιτικής Οικονομίας, ο Άνταμ Σμιθ, δόξασε τις οικονομίες μεγέθους και τον αυτοματισμό. Οι επίγονοί του νομιμοποίησαν το assembly line και τέλος το φορντικό σύστημα παραγωγής. Από κει μέχρι το Άουσβίτς δεν ήταν παρά ένα βήμα.

Όλα αυτά δημιούργησαν αλλαγές στην ποσότητα παραγωγής και συνετέλεσαν στη συσσώρευση της κριτικής εκείνης μάζας που μεταμόρφωσε την κοινωνία από αρχοτική σε βιομηχανική και από παραδοσιακή σε μοντέρνα. Οπως λοιπόν

μεταμορφώθηκε η κοινωνία, μεταμορφώθηκαν επίσης οι τρόποι εξόντωσης. Οι τρόποι παραγωγής του Μεσαίωνα ήταν περιορισμένοι, περιορισμένη ήταν κι η σφραγή. 10.000 Εβραίοι σφάχτηκαν από τα ανοργάνωτα μπουλόύκια που ξεκίνησαν για την Πρώτη Σταυροφορία τον 11ο αιώνα. Κι αυτό θεωρήθηκε πρωτοφανές για τα δεδομένα και σε σχέση με τις ποικιλες σφραγές των Εβραίων από τον Βαβυλωνιόν, τους Πέρσες, τους Ρωμαίους και τους άλλους «παραδοσιακούς» σφραγείς των Εβραίων. Το 1351 το μίσος των Ισπανών εναντίον των Εβραίων έφτασε στο απόγειο κι εκφράστηκε με 50.000 σφραγιασθέντες Εβραίους. Αριθμός όμως για την εποχή. Η Τελική Λύση που δόθηκε από τον Τορκεμάδα το 1492, ελλειψει βιομηχανικών μέσων που θα τον επέτρεπαν να εξοντώσει το σύνολο των Εβραίων στην Ισπανία, ήταν να τους εξορίσει όλους, κι αυτούς που επέλεγαν να μείνουν να τους αλλαξιοπιστήσει.

Η Τελική Λύση του Χίτλερ της Γερμανίας δεν ήταν διαφορετική στην πρόθεση από αυτή του Τορκεμάδα της Ισπανίας ή του Χαμάν της Περσίας. Η διαφορά ήταν στους αριθμούς. Ο Χίτλερ, αντίθετα από τους προηγούμενους σφραγείς, μπορούσε να ήταν πιο φιλόδοξος και να πραγματοποιήσει την πρόθεσή του «να εξοντώσει τον πλήρη εβραϊκό πληθυσμό της Ευρώπης» (ομιλία στο Reichstag, 30 Ιανουαρίου 1939). Η παραγωγικότητα του βιομηχανικού συστήματος, η τεχνολογία (cyclon-B) και η παροιμιώδης μεθοδικότητα των Γερμανών συνδυάστηκαν με τον καλύτερο τρόπο για να δημιουργήσουν τη μεγαλύτερη βιομηχανία θανάτου στην Ιστορία (κι αυτό δεν είναι κλισέ).

Βλέποντας πως τα ανοργάνωτα προγκρόμια του 1938 (Νύχτα των Κρυστάλλων), οδήγησαν σε πενιχρά αποτελέσματα (μόνο 30.000 Εβραίοι εκδιώγθηκαν), έβαλαν μπροστά τα σχέδιά τους για να εφαρμόσουν τις αρχές της Πολιτικής Οικονομίας. Πρώτη απ' όλα συγκέντρωσαν την «παραγωγή» σε εργοστάσια θανάτου, δηλαδή στα στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Η παραγωγή πέρασε έτσι από το cottage industry (προγκρόμι) στο εργοστάσιο (Άουσβίτς). Κατόπιν έξειδικευσαν την «παραγωγή»: Επιλογή, μάζεμα, γόνιμο, πειθαρχημένη είσοδος στους θαλάμους αεριών, εξόντωση, συλλογή εκμεταλλεύσιμων στοιχείων (τριχών, δοντιών, λίπους, δέρματος κ.λπ.), ταξινόμηση υπαρχόντων κ.ο.κ. Μια τεράστια και παραγωγικότατη assembly line, η οποία λειτουργούσε άφογα 24 ώρες το ευκοσιτετράωρο.

Μ' αυτόν τον τρόπο μέσα σε δύο χρόνια κατάφεραν οι Ναζί να εκπληρώσουν το όνειρο κάθε δασικού και μισαλλοδοξού, να εξολοθρεύσουν 6 εκατομμύρια Εβραίους. Με παραγωγικότητα που ξεπέρασε κάθε άλλο ιστορικό προγκρόμενο, οι Ναζί σχεδόν κατάφεραν να δώσουν την Τελική Λύση. Αν δεν ξέμεναν και μερικές χιλιάδες Εβραίοι στην Ευρώπη, οι Ναζί θα μπορούσαν να φωνάζουν κι αυτοί, γελώντας κάτω από τα γελούδια χιτλερικά μουστάκια τους, μαζί μ' όλους τους άλλους σε κάθε επέτειο του Άουσβίτς: «Ποτέ ξανά... Εβραίοι».

Η επικαιρότητα του Άουσβιτς - Μπιζενάου

OΣΟ ΚΙ ΑΝ ΦΑΙΝΕΤΑΙ, απίστευτο, είναι πάντως γεγονός - που παραδέχτηκαν μάλιστα οι περισσότεροι σχολιαστές και ο διεθνής Τύπος - ότι τα 50 χρόνια της απελευθέρωσης του στρατόπεδου εξόντωσης του Άουσβιτς - Μπιζενάου αντιμετώπιστηκαν και βιώθηκαν παρακομίως όχι σαν μια απλή επέτειος, αλλά μάλλον σαν αφορμή για κοιτική θεώρηση της σημερινής επικαιρότητας. Όχι σαν κάτι που ανήκε στο παρελθόν, αλλά περισσότερο σαν κοινωνιό γεγονός μιας εποχής που συνεχίζεται και στις ημέρες μας.

Θα προτιμούσαιμε βέβαια να διαπιστώναμε ότι το Άουσβιτς και αυτό που ο Νταβίντ Ρουνέ αποκάλεσε - ήδη από το 1945 - «στρατοπεδικό κόσμο» (univers concentrationnaire) είναι μια απλή κακή ανάμνηση, ένας εφιάλτης άλλων εποχών. Και φυσικά, θα ήταν χίλιες φορές προτιμότερο να λέγαμε και φέτος ό,τι συνηθίζονταν να λέγεται κάθε χρόνο σ' αυτά τα τελευταία 50 χρόνια: ότι τουλάχιστον στην Ευρώπη, είναι πια αδύνατη η επιστροφή στη βαρβαρότητα και στην κτηνωδία εκείνων των καιρών.

Οφείλονται να παραδεχτούμε ότι η οικτρή σημερινή πραγματικότητα δεν μας επιτρέπει αυτή την πολυτέλεια. Παρ' όλο που οι θάλαμοι αερών, τα κρεματόρια και η «βιομηχανικά οφαγονιμένη» εξόντωση εκαποτιμούσιων Εβραίων, Τσεγγάνων, ομοφυλόφιλων, Σλάβων, κομμουνιστών, δοσιαλιστών, αντιστασιακών καθώς και των άλλων θυμάτων του Τρίτου Ράιχ εξαπολουθούν - εντυχός - να παραμένουν αξεπέραστα μνημεία φρίκης, δεν μπορούμε πάντως να πούμε το ίδιο και για την «εγκληματική λογική» που τα δημιούργησε. Ο ρατσισμός, ο αντισημιτισμός, η άρωση της διαφορετικότητας, ο χωροφυλάκισμός των λαών σε «περιούσιους» και παρακαταίωνς, η διαίρεση των ιδιων των ανθρώπων σε πολίτες πρώτης, δεύτερης και τρίτης κατηγορίας, όλα αυτά τα φαινόμενα που αποτέλεσαν το σήμα κατατεθέν του ναζισμού ξανακάνουν τώρα την εμφάνισή τους και εφοδιούν στο πολιτικό προσκήνιο.

Και όχι μόνον αυτά. Η πεμπτουσία της «ιδεολογίας» του Τρίτου Ράιχ, δηλαδή η δημιουργία «εθνικά καθαρών» κρατών μέσα από την «εθνική εκκαθάριση» που οδηγεί αναπόφευκτα στη γενοκτονία των αλλοφύλων, των αλλοθρησκών και των κάθε λογής «διαφορετικών», όχι μόνο δεν έχει ξορκιστεί, αλλά συνιστά το βασικό γνώμονα της σημερινής πολιτικής επικαιρότητας. Από τη Βοσνία έως τη Ρουάντα και από την Αλγερία έως την Τσετσενία γινόμαστε σήμερα μάρτυρες της ίδιας επιστροφής στην ίδια βαρβαρότητα!

Ιδού λοιπόν γιατί το Άουσβιτς δεν μπορεί να θεωρηθεί «τελειωμένη υπόθεση». Και να γιατί τα διδάγματά του παραμένουν τόσο επίκαιρα και χρήσιμα όσο και πριν

από μισό αιώνα. Ισως μάλιστα και να είναι περισσότερες από ότι ήταν τότε, αν λάβουμε υπόψη μας ότι τη φράση που ένοιωσε η ανθρωπότητα εκείνη την εποχή την έχει διαδεχθεί η σημερινή αδιαφορία.

Πράγματι, αρχεί η συγκριση του 1945 με το 1995 για μας βάλει σε μαύρες σκέψεις. Τότε κυριαρχούσε αισθηση ότι το πάθημα είχε γίνει μάθημα και ότι δεν θα μπορούσε ποτέ πια να επαναληφθεί. Και φυσικά, όλη η νόμιζαν ότι το Δικαστήριο της Νυρεμβέργης έχεινε ος στικά το πιο σκοτεινό κεφάλαιο της ιστορίας για την οποία βάλει τις βάσεις μιας νέας λαϊκής εποχής.

Σήμερα, η απαισιοδοξία είναι διάχυτη και... δικαιολογημένη. Ενώ η δορυφορική τηλεόραση μας κάνει καθημία στην κυριολεκτικά... αυτόπτες μάρτυρες σφαγών, βασινιστηρίων και γενοκτονιών, εμείς και κυρίως αυτοί που μας κυβερνούν, προσποιούμαστε ότι δεν βλέπουμε κι δεν αισούμε. Κι έτσι, σπερματίνουμε αιώνα και από το άλλο του κλασικού «δεν γνωρίζαμε», βρίσκουμε καταφύγιο στον κινημό και στη μοιρολατρεία των ανθρώπων που προσαρμόζονται στα πάντα και δεν σοκάρονται πια από τίποτα!

Στ' αλήθεια, τι άλλο μπορούν να σημαίνουν τα «συνταρητήρια» για το υψηλό φρόντιμα που επιδεικνύουν που απήνθυνε προς τους κατοίκους του Σαράγεβο ίδιος ο Γενίκος Γραμματεύς των Ηνωμένων Εθνών τι πηγάδι που αυτοί συμπλήρωναν 1.000 μέρες πολιορκία. Τι άλλο πέρα από ότι αιτούσαν της «διεθνούς κοινότητας» είτε δεν μπορεί, είτε δεν θέλει να σταματήσει τον Γολγοθά τους; Και επίσης τι άλλο μπορεί να σημαίνει η επιμονή της ίδιας πάντα διεθνούς κοινότητας κι των κυβερνητών της ότι η γενοκτονία (γιατί περί αυτού πρόκειται) του μικρού έθνους των Τσετσένων είναι καθαρά... «εσωτερική υπόθεση» των δημίων του;

Δινοτυχώς, δεν πρόκειται άμως μόνο για μιαν από την επίδειξη του γνωστού κυνισμού των μεγάλων. Αν αιτούσαν την «διεθνής τάξη και ασφάλεια» μπορούν να εξασφαλίσθει έστω και με τη θνοτία των «φοραντικών του Σαράγεβο ή της «αμελητέας ποσότητας» που είναι τα Τσετσένοι, τότε η σάση τους θα ήταν δινατό ακόμα κι να δικαιολογηθεί στο όνομα των ζεαλισμών. Εξ αλλού δεν θα ήταν η πρώτη φορά που οι μικροί και απρόστετοι θυσιάζονται στο βωμό των μεγάλων συμφερόντων.

Όμως, απόμα και αυτό το «επιχείρημα» αποδεικνύεται σήμερα τόσο σαθρό όσο ήταν και χτες. Οποιος ο κυνισμός της Διάσκεψης του Μονάχου στα 1938 δεν απέτρεψε στην ελάχιστο τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μετά από ένα χρόνο έτοι και ο κυνισμός που επέδειξαν οι Μεγάλοι στην αρχή του γιουργοκαλβικού πολέμου δεν απέτρεψε την κλιμακώση και την επέκτασή του στη Βοσνία. Και το ακόμη

χειροτερού είναι οτι αυτή η τακτική των συνεχών υποχωρήσεων μπροστά στο δίκιο του ισχυρότερου όχι μόνο δεν περιώδησε την ανάφλεξη, αλλά μάλλον της άνοιξε το δρόμο για να επεκταθεί και πέρα από την πρώην Γιουγκοσλαβία, στην καφδιά της Αφρικής και στον Καύκασο. Ο κυνισμός, πέρα από τη βαθιά ανηθυικότητά του, αποδεικνύεται και άφως αναποτελεσματικός όταν δημιουργεί τις καταστάσεις που καμιώθηκε ότι ήθελε να αποτέλεψε...

Οικτρός λοιπόν αυτός ο κυνισμός που δεν τολμά καν να πει το όνομά του. Καλυμμένος πίσω από μια ατέλειωτη σειρά χονδροειδών φευδών που δεν πείθουν κανένα, προστομάζει μεθοδικά το έδαφος για ακόμα μεγαλύτερα δεινά. Υποκρίνεται ότι παίρνει τους μετρητούς τις διαβεβαιώσεις του κ. Γέλτσιν ότι «τερματίστηκε η στρατιωτική φάση της επέμβασης στην Τσετσενία» όταν οι εικόνες στους τηλεοπτικούς μας δέκτες μαρτυρούν για το αντίθετο.

Και ίδιού τα αποτελέσματα. Από ειρηνευτικό σχέδιο σε ειρηνευτικό σχέδιο και από εκεχειρία σε εκεχειρία, ο

βοσνιακός πόλεμος όχι μόνο συνεχίζεται αλλά και ετοιμάζεται να ξαναπεπελαθεί στην Κροατία ή και πέρα από αυτήν. Και σαν να μην έφτανε αυτό, το κακό παράδειγμά του βρίσκει όλο και περισσότερους μιμητές. Ενθαρρυμένοι από την αυστία της οποίας εξακολουθούν να χαίρονται οι πρώτοι Γιουγκοσλάβοι διδάξαντες, πλήθος εθνικών «εκκαθαριστών» και άλλων οπαδών των «εθνικώς καθαρών» κρατών συνωστίζονται πια στα παρασκήνια του διεθνούς προσφυγηνίου.

Παρελθόν λοιπόν το Άουσβιτς; Δυστυχώς, μάλλον όχι. Έστω όμως κι αυτή την ύστατη στιγμή, ας αφουγκρωστούμε το μήνυμα των εκατομμυρίων ανθρώπων που έγιναν εκεί μέσα στάχτη και κατνός. Και ας ακούσουμε τον Νομπελίστα Ελί Βιζέλ που βγήκε από εκείνη την επίγεια κόλαση και έζησε έως σήμερα για να μας απευθύνει τη φοβερή προειδοποίηση: «δεν θα ήθελα το δικό μου παρελθόν να γίνει το μέλλον της γενιάς των παιδιών και των εγγονών μου!»...

Γιώργος Μητραλιάς, Οικονομικός Ταχυδόμος, 2.2.95

Η σκιά της κόλασης στη γη

ΠΡΙΝ ΑΠΟ 50 ΧΡΟΝΙΑ, το Σάββατο 27 Ιανουαρίου 1945, μια ομάδα της 60ής σοβιετικής μεραρχίας, με επικεφαλής τον στρατηγό Βασίλη Πετάνκωφ έμπιπνε στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Άουσβιτς - Μπιλοκενάου, στην πολωνική άνω Σλεσία, κάπου 50 χιλιόμετρα από την Κρακοβία. Το θέαμα, όπως το περιέγραψε στη γαλλική τηλεόραση ο τότε Σοβιετικός ταγματάρχης, ήταν τραγικά ασύλληπτο. «Βρεθήκαμε μιαροστά σε 7.000 μισοπεθαμένους Εβραίους πολλούς από τους οποίους πέθαναν λίγες μέρες αργότερα από τις κακουχίες που είχαν υποστεί. Τους υπόλοιπους αιχμαλώτους, οι Γερμανοί, στην οπισθοχώρησή τους έκριναν σκόπιμο να τους πάρουν μαζί τους γιατί ήσαν ικανοί για εργασία». «Λίγες ώρες αργότερα, περιγράφει ο Σοβιετικός ταγματάρχης τότε, ανακαλύψαμε κάπου 8 τόνους μαλλιά γυναικών που οι ναζί τα είχαν συγκεντρώσει προφανώς για να τα αξιοποιήσουν. Φαντάζεστε πόσες γυναίκες πρέπει να θανατώθηκαν για να συγκεντρώθουν τόσοι τόνοι μαλλιά;

Ανακαλύπτουν επίσης οι Σοβιετικοί στρατιώτες τα κρεματόρια, τους θαλάμους αερίων, τις αίθουσες βασανιστηρίων και μετά μέσα από τις αφηγήσεις των ζωντανών - νεκρών ανοιγόταν μπροστά στα μάτια τους η πλέον φρικιαστική εικόνα της τερατώδους ναζιστικής λογικής αυτής της τελικής λύσης.

Υπό αυτή την έννοια, το Άουσβιτς, που υπήρξε το πιο εξοντωτικό στρατόπεδο συγκέντρωσης των ναζί και της φρικαλέας εθνικοσοσιαλιστικής λογικής τους, δεν

είναι σήμερα, 50 χρόνια μετά, μόνο η σκιά της κόλασης στη γη. Αποτελεί κατά τη γνώμη μας και ένα μοναδικό μνημείο κατά του ολοκληρωτισμού όποιο και αν είναι το χρόμα του. Και βρίσκεται εκεί που είναι, για να μας θυμίζει πού μπορεί να οδηγήσει η ολοκληρωτική σκέψη, όταν βέβαια κάποιοι διεστραμμένοι εγκέφαλοι αποφασίζουν να την κάνουν πράξη.

Και τέτοιοι εγκέφαλοι στον απερχόμενο 20ό αιώνα υπήρξαν αρκετοί, πέρα από τους Χίτλερ, Χίμλερ, Γκαϊρινγκ και Μουσσόρινι. Το τέρας του ολοκληρωτισμού γέννησε εγκληματίες όπως ο Πολ-Ποτ στην Καμπότζη, ο Στάλιν στη Σοβιετική Ένωση, ο Σαντάμι Χουσεΐν στο Ιράν, ο Ντιβαλιέ στην Αϊτή, ο Μάρκος διτς Φιλιππίνες και μερικούς άλλους, οι οποίοι κάνουν τον αιώνα μας να είναι ο πιο γεμάτος σε ανθρώπινα θύματα στην ιστορία του ανθρώπου.

Ενώ λοιπόν έκλεισαν 50 χρόνια από την φοβερή τραγοδία του Άουσβιτς, της Τρεμπτλίνκα, του Νταχάου, στην ήπειρο μας νέες μισθώσεις ολοκληρωτισμού αναπτύσσονται. Αυτές του «εθνικού ξεκαθαρίσματος» και των εθνικιστικών ιδεολογιών που τις εμπνέουν. Πενήντα πέντε χρόνια μετά τη θεωρία και τη δημιουργία του τόσου ακριβού στον Χίτλερ «Άξονα», αναβιώνουν στην Ελλάδα οι θεωρίες περί αξόνων, τόξων και άλλων οιδηρόφρακτων μεραρχιών, τη στιγμή που ο κόσμος διεθνοποιείται και απελευθερώνονται γνώσεις και πληροφορίες. Ακόμα χειρότερα, στη χώρα μας και αλλού ο αντισημιτισμός κερδίζει έδαφος και γελοίοι συγγραφείς

προσπαθουν να πείσουν ότι το Άουσβιτς και το ένα εκατομμύριο Εβραίοι που έχασαν τη ζωή τους στα κρεματόριά του αποτελούν... παραπληροφόρηση.

Γνωρίζουν καλά όμως τη δουλειά τους οι παραπάνω εκτρωματικοί εγκέφαλοι. Μια από τις γνωστές τεχνικές του ολοκληρωτισμού είναι η κατάργηση της ιστορικής μνήμης. Επίσης, οι άνθρωποι των ολοκληρωτικών ιδεολογιών γνωρίζουν ότι το να πιστεύει κανείς στο ψέμα είναι πιο εύκολο από το να ξη με την αλήθεια. Ακόμα, γνωρίζουν ότι σήμερα, επειδή ξούμε την εποχή της ταχύτατης μετάδοσης πληροφοριών, τα ολοκαυτώματα δεν μένουν άγνωστα.

Μπορεί οι σφαγές ανθρώπων στη Ρούναντα ή στη Σομαλία να προκαλούν αδιαφορία, είναι όμως γνωστές. Είναι πολύ πιθανόν να μη βλέπουν και να μην ακούν ορισμένοι για τα εγκλήματα του φανατισμού στη Βουνία, στην Τσετσενία, στην Αλγερία και αλλού, πλην όμως κανείς δεν μπορεί σήμερα να πει δεν ξέρω. Όλοι ξέρουμε, αλλά πολλοί από μας δεν θέλουν να μάθουν. Διότι, η μάθηση καλλιεργεί το κοριτικό πνεύμα και κάνει το άτομο σχεδόν αδιάβροχο στη δολοφονική βλακεία. Συμβαίνει όμως η τελευταία να αποτελεί τον αριθμονικό λίθο κάθε ολοκληρωτικής θεωρίας και πράξης. Ιδιαίτερα δε όταν σημείζεται, όπως θα έγραψε και ο αείμνηστος Καρλ Πόπτερ, στη συνωμοτική ερμηνεία της ιστορίας και της πραγματικότητας και κατ' επέκταση στη μη ανοξή του άλλου. Το Άουσβιτς λοιπόν, επειδή κάθε μη επιφερή άνθρωπο στη

δολοφονική βλακεία και στον εθνικιστικό αποκλεισμό του επιτρέπει να εξηγεί και να εννοεί την ιστορία (και τη βαθύτερη ομιλούσα της), οδηγεί στον προβληματισμό. Για πολλούς έτσι, είναι απαραίτητο να υποβαθμιστεί, να τεθεί υπό αμφισβήτηση.

Οχι όμως και για μας. Αρνούμεθα το ρόλο του Πόντιου Πιλάτου μπροστά στην ιστορία ενός αποτρόπαιου εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας. Επειδή δε έχουμε συνειδηση ότι πολλές φορές τα πιο βαριά εγκλήματα κατέτων συνανθρώπων μας τα έχομε κάνει όχι πράττοντας απέναντι τους εκείνο που δεν έπρεπε να πράξουμε, αλλά μη πράττοντας αυτό που έπρεπε να πράξουμε, το Άουσβιτς αποτελεί για μας πανανθρώπινο μνημείο. Οσο διθα θεωρείται τέτοιο, οι αναποφάσιστοι μπροστά στην ιστορία θα εμποδίζονται ίσως να αφήνουν το πεδίο ελεύθερο στους θρασείς και στους εγκληματίες κατά της ύπαρξης του ανθρώπου.

Η σκιά της κόλωνης στη γη, όσο και αν αρνήθηρε να την μνημονεύσει ο αντισημίτης Πολωνός πρόεδρος Λεζ Βαλέσα στη διάρκεια μιας εκδήλωσης για τα θύματα των θαλάμων αερίων, για κάθε άτομο που πιστεύει στη δημοκρατία και στην ελευθερία δεν πρέπει ποτέ πια να μεταβληθεί στο απέραντο σκοτάδι που η ιστορία μάς επεφύλαξε ποτίν 50 και πλέον χρόνια.

Αθ. Χ. Παπανδρόπουλος
Οικονομικός Ταχιδρόμος, 2.2.95

ΕΓΘΥΝΗ

Ακροβολισμοί

ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ύστερα από την θηριωδία που διαπράχτηκε στο Άουσβιτς, όπου άνθρωποι έκαιγαν κι εξόντωναν χιλιάδες ανθρώπους πιστεύοντας πως οι πράξεις τους δεν ήταν φρικτά εγκλήματα επειδή το κόμμα και η παράφωνη πρεσβία του τους έδιναν την εντολή, όσοι έζησαν την μαρτυρική εκείνη περίοδο, οφείλουν να μη λησμονούν. Η ειρήνη, η αλληλοκατανόηση και η συνεργασία των ανθρώπων στηρίζονται στη μνήμη, όχι στην λήθη. Ανάβουμε ένα κερί για τις ψυχές εκείνων των αθώων που χάθηκαν εκεί, και αλλού, με συναίσθημα βαθειάς συντριβής και αγάπης - εμείς, τα δύσμοιρα παιδιά αυτού του κακούργουν αιώνα.

* Είναι προς τιμήν της εκκλησίας της Γερμανίας η επιστολή που κυκλοφόρησε η Σύνοδος της για την επέτειο την ξοφερή του Άουσβιτς («El País» 25.1.95), επι-

στολή γενναία αυτοκριτικής και ομολογίας, έστιο και τώρα, πως «οι χριστιανοί δεν αντιστάθηκαν στον φασιστικό αντισημιτισμό» τότε. «Η ενοχή και η αποτυχία του καιρού εκείνου έχει μια διάσταση εκκλησιαστική... γιατί η Εκκλησία έστρεψε τα νότα στην τραγωδία των Εβραίων και σιώτησε εμπόδιο στα εγκλήματα...». * Για τούτο, δίκαια απορρίφθηκε αμέσως, η αστοχη πρόταση («Die Welt» 23.1.95), του τέως γερμανού Προέδρου Ρίχαρντ φον Βαΐσεκερ, να δοθεί, πριν καθαριστούν αποστήματα σήψης τόσων χρόνων, αμνηστία για τις εγκληματικές πράξεις που έγιναν στην ανατολική Γερμανία, στη διάρκεια της κομμουνιστικής δικτατορίας. Είναι πολύ νωρίς, και ο γενναίος γερμανικός λαός, πρωταγωνιστής της Ενωμένης Ευρώπης, έχει το δικαίωμα σε ένα παρόν καθαρό, τίμιο και φιλελεύθερο.

Ειθένη, Φεβρουάριος 1995

«Μαλλιά γίνονταν σκοινιά καραβιών...»

65.000 Έλληνες έσβησαν στο Άουσβιτς:

Τέσσερις από τους επιζήσαντες περιγράφουν την φρίκη και τον παραλογισμό.

TΑ ΚΡΕΜΑΤΟΡΙΑ είχαν στηθεί. Εκατομμύρια άνθρωποι από διάφορες χώρες του κόσμου φορτώθηκαν στα τρένα με προορισμό το Άουσβιτς. Εκεί τους έδωσαν από έναν αριθμό, τους βασάνισαν, τους ταπείνωσαν, τους έριξαν στα κρεματόρια και τους έκαψαν. Περισσότεροι από 1.500.000 βρήκαν φρικτό θάνατο, μεταξύ των οποίων και 65.000 Έλληνες, οι περισσότεροι Εβραίοι στο θρήσκευμα.

Σήμερα συμπληρώνονται 50 χρόνια από τότε που ο ωσικός στρατός απέλευθερώσε το Άουσβιτς και έδωσε τέλος στο μαρτύριο εκατομμυρίων ανθρώπων. Όσοι επέζησαν άλλα και όλος ο κόσμος κάθε φορά, στις 27 Ιανουαρίου, θυμούνται και τιμούν όσους πέθαναν στο βωμό του παραλογισμού και της βίας. Τις ειριαλτικές στιγμές τους από το Άουσβιτς μεταφέρουν στα «ΝΕΑ» 4 Έλληνες που κατάφεραν να επιζήσουν. Οι μαρτυρίες τους είναι συγκλονιστικές: ακόμη και σχοινιά για κάρφα βιά έφτιαχναν από τα μαλλιά των κρατουμένων οι ναζί.

Η μόνη που επέζησε από τους 50 συγγενείς

OTAN ΖΟΥΣΕ στην Καστοριά πήγαινε στο σπίτι της εξαδέλφης της και κεντούσαν μαζί μια κουβέρτα. Στον δρόμο για το Άουσβιτς χάθηκαν. Μαζί με άλλες γυναίκες για ένα διάστημα έφτιαχνε πακέτα, έξω από τα κρεματόρια, τα δούχα των νεκρών. Για μια στιγμή, εκεί που έταψαν δούχα από τον σωρό για να τα πακετάρει είδε την κουβέρτα. Προσπάθησε και κατόρθωσε να διατηρήσει την ψυχραμία της. Ενάμιση χρόνο στο κολαστήριο του Άουσβιτς, η Μπέρι Ναζμία αυτό έκανε. Ήταν η μόνη από τους 50 συγγενείς της που επέζησε. Μόλις είχε τελειώσει το Γυμνάσιο στην Καστοριά, οι Γερμανοί της έβαλαν στο πέτο το «άστρο του Δανίδ». Τον Μάρτη του '44, άνδρες, γυναίκες, παιδιά μεταφέρθηκαν στη Θεσσαλονίκη και από εκεί με τρένο, 80 και 100 άτομα σε κάθε βαγόνι, στο Άουσβιτς. «Μόλις κατεβήκαμε στον σταθμό, μιας βάλανε στη σειρά και άρχισαν να διαλέγουν. Φόρτωσαν τους άνδρες, τα παιδιά, τους αρρώστους σε καμιόνια. Σε ένα από αυτά μπήκε ο πατέρας μου και ο αδελφός μουν. Κανείς δεν ήξερε τίποτα. Τα καμιόνια φύγανε. Από τότε δεν είδαμε εκεί βαδίζαμε πόδος το στρατόπεδο. Εκεί μας κουρέψανε, μας δώσαν κάτι δούχα παλιά, μας έγραψαν στο χέρι τον αριθμό. Από τη στιγμή εσείνη πάφαμε να είμαστε άνθρωποι. Ήμασταν αριθμοί. Εγώ ήμουν το 7685...».

Μπέρι Ναζμία. Πενήντα συγγενείς της μεταφέρθηκαν από την Καστοριά στο Άουσβιτς κατάφερε και επέζησε μόνο αυτή. Το ναζιστικό νούμερο την ακολουθεί σε όλη της τη ζωή.

«Μετά μας βάλανε πάλι στη σειρά. Εκεί είδα τον «άγγελο του θανάτου», τον Μέγκελε. Διάλεξε τις πιο νέες και τις πιο ωραίες για τα πειράματά του. Οι υπόλοιπες πιάσαμε δουλειά. Μας πήγαν σε ένα ξερό μέρος γεμάτο πέτρες. Τις φορτωνόμασταν και τις μεταφέραμε σε απόσταση τριών χιλιομέτρων. Μόλις φτάναμε τις ξαναπήγαναμε πίσω. Χωρίς νερό και φαγητό, λίγοι αντέξαμε. Μας ξυπνούσαν στις 4 το πρωί με τα μαστίγια. Βγαίναμε έξω και άρχιζε η διαλογή. Όποιος ήταν άρρωστος ή κουρασμένος φορτωνόταν στα καμιόνια και πήγαινε κατευθείαν στα κρεματόρια. Αυτό το μαρτύριο κράτησε πάνω από μήνα. Και κάθε μέρα είχαμε τη «διαλογή». Αντεξα. Για ένα διάστημα με μια ομάδα πήγαμε έξω από τα κρεματόρια. Πέραναμε τα δούχα όσων καίγανε, τα φτιάχναμε πακέτα και τα στέλνανε στη Γερμανία. Όλες τις δουλειές εμείς τις κάναμε. Ακόμη και μέσα στα κρεματόρια Εβραίοι δουλεύανε, 300-300. Όχι για πολύ όμως. Κάποια στιγμή τους καίγανε και αυτούς και έφερναν άλλους. Ήμασταν απέξω και δεν ξέραμε τι γινόταν. Μια μέρα προς το τέλος του '44 οι Γερμανοί άρχισαν να ανατινάζουν τα κρεματόρια. Εμάς μας έβαζαν και ρίχναμε χώμα πάνω από τα ερείπια για να μη φαίνεται τίποτα. Οι 300 όμως είπαν τι έγινε. Οι Ρώσοι πλησιάζαν και οι Γερμανοί δεν ήθελαν να αφήσουν τίποτε που να θυμίζει αυτά που έκαναν».

«Δεν θα ξεχάσω τον δρόμο για τα χρεματόρια»

ΣΑΝ ΣΗΜΕΡΑ, ημέρα Σάββατο, το 1945, στο μακάβιο στρατόπεδο του Αοινθίτς που είχε εγκενωθεί πριν από λίγες ώρες από τους ναζί, η Λίνα Καπόν γνώρισε τον άνδρα της ζωής της, τον Λεόν Περαζιά.

Είχε φύσει από το γειτονικό στρατόπεδο του Μπιοκενάου για να συναντήσει τους εναπομείναντες ομοεθνείς της.

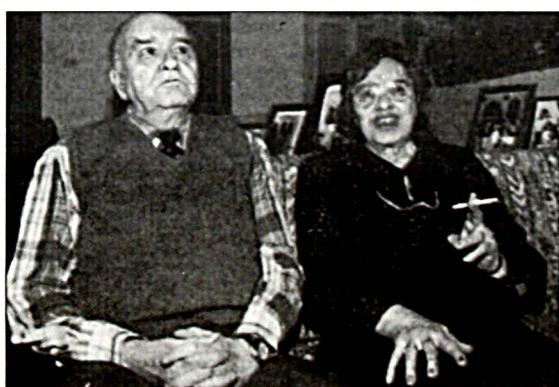
Η Λίνα, 22 χρόνων τότε, και ο Λεόν, 24 χρόνων, σκελετομένοι από την πείνα, είχαν στο νου τους μόνο την ελειθερία και την προσδοκία να μάθουν καλά νέα για τους δικούς τους που είχαν συφεύ στα χρεματόρια.

Μετά την απελευθέρωση, περιμένοντας τον επαναπτυσμό τους, έφτασαν μαζί με τους απελευθερωτές τους έως το στρατόπεδο του Μίνορ της Λευκορροάς, όπου αγαπήθηκαν και ένωσαν τις τύχες τους στη νέα ζωή. Αυτή ήταν η δική τους ανάσταση...

Σήμερα, στο διαμέρισμα της οδού Παλαιών Πατρών Γερμανού 12, στη Θεσσαλονίκη, ζουν με τα φαντάσματα και τις μνήμες, ενταλείς πάρα τα 75 και 72 χρόνια αντίστοιχα, αλλά ευσυγχένητοι όταν αναπολούν τη φρίκη δείχνοντας στα ζέρια τους τους χαρακμένους αριθμούς των ναζί: Λέον Περαζιά 118945, Λίνα Καπόν - Περαζιά 76942!

«Έγω γεννήθηκα τρεις φορές», λέει στα «ΝΕΑ» ο κ. Περαζιά, «μία το 1920, μία το 1945 και μία το 1950 (στον εμφύλιο, όταν κλήθηκε να πολεμήσει). Ήμουν σούπερ τυχερός και το οφείλω σε διο μου ιδιότητες, συμπληρώνει. Το ότι ήμουν τεχνικός (τορναδόρος) και μας είχαν ανάγκη οι ναζί, και στη φωνή μου. Ήμοιν βαρύτονος και άρεσαν πολύ στους ναζί οι καντσονέτες...».

Τι έμεινε ανεξίτηλο από τα στρατόπεδα του θανάτου;

Λίνα και Λεόν. Και ο δύο έχουν ακόμα χαραγμένους τους αριθμούς που σημάδεψαν τη ζωή τους.

«Οι σκηνές κατά τις οποίες οι γυμνές μανάδες, ανύποπτες, χρωτώντας από το χέρι τα παιδιά τους, κατευθύνονταν προς τα χρεματόρια. Αυτή η εικόνα δεν θα μου φύγει ποτέ...», λέει ο κ. Περαζιά.

Και για την κ. Λίνα Περαζιά; «Ο βίαιος χωρισμός μας (ήμουν με την αδελφή μου) με τη μητέρα μας από τους ναζί στο Μπιοκενάου».

Τζένη Μοσκού. Ο Μέγκελε την εβγάλε για το χρεματόριο και ήταν στα ζαγκακά τη γέριση πίσω. «Ήταν τυχερή...».

«Μας τσάκιζε η μυρωδιά από τις καμένες σάρκες»

Ο ΣΟ ΚΙ ΑΝ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΑΠΙΣΤΕΥΤΟ που ζει σήμερα η κυρία Τζένη Μοσκού, το οφείλει στον «άγγελο του θανάτου», τον Μέγκελε. Εκεί που την είχε ξεχωρίσει με αυτούς που θα πήγαιναν στα χρεματόρια, την ξαναγάγισε πίσω. Έτσι, χωρίς λόγο. Βέβαια, λόγο την ένοιαζε. Είχε συμβιβαστεί και με τη ζωή και με το θάνατο από την πρώτη στιγμή. Οταν έφτασε στο Αοινθίτς μαζί με τη μάνα της και τον Ηγρόνο αδελφό της, την έβγαλαν στην άροι. Τους άλλους, μαζί και τους δικούς της, τους φόρτωσαν για τα χρεματόρια.

Αφού την κοντέφανε, της έδωσαν τον αριθμό 76925... Στην αρχή, μαζί με άλλες χρατούμενες έφτιαζαν τις ράγες από το σιδηροδρομικό σταθμό έως το στρατόπεδο. Δούλευαν κι εβίλεπαν τις φλόγες να ξεπηδούν έως τον οντανό. Η μυρωδιά από τις ανθρώπινες σάρκες τις τοακίζε. Ανέτεναν και ο αέρας είχε τη μυρωδιά των δικών τους ανθρώπων και αυτό ήταν που δεν θα το ξεχάσουν ποτέ. Είχε φτάσει τα 30 κιλά, μα δεν ήθελε να μπει στο νοσοκομείο γιατί εκεί κάθε μέρα γίνονταν οι διαλογές για τα χρεματόριο.

Δούλευε στα πακέτα και κάποια στιγμή έκανε σκονιά για τα καρδάμια από τα μαλλιά των χρατούμενων, τα οποία τα έβαζαν μέσα σε πίσσα για να μην πάει τίποτα καμένο... Έκανε πολλά. Υπέφερε όπως άλλοι. Και μια μέρα εκεί που συνέχιζαν το μαρτύριο, τους είπαν να πάνε για μπάνιο στο χρεματόριο. Πήγαν, δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτε άλλο. Προσευχήθηκαν. Κάνανε μπανιό, αλλά κανείς δεν πρόλαβε να τους πειράξει· οι Ρεσοί είχαν φτάσει στο Αοινθίτς.

Πολλοί από τους χρατούμενους έφυγαν. Εκείνη είχε μείνει πίσω. Μια μέρα πριν από το τέλος ήθελαν οι Γερμανοί και τους διέταξαν να βγουν όλοι ίσω. Κρικτήριε. Όσοι βγήκαν τους εκτέλεσαν επί τόπου. Επέζησε. Δεν μπορεί πια κανέναν. Μόνο που φοβάται μήπως κάποια στιγμή ξανεγίνουν αυτά που έγιναν στο Αοινθίτς.

Πάνος Μπατζής - Χρήστος Ζαφείρης, *Ta Nέα*, 27.1.95

«Ποτέ πια»!

ΠΟΤΕ ΠΙΑ! Ομονοούσαν στόματα και μάτια δακρυσμένα πλιν από λίγες μέρες στο Άουσβιτς, στο φριχτότερο κολαστήριο της ναζιστικής θηριωδίας. Στο χιονισμένο τοπίο οι παγωμένες καρδιές των επιζόντων απέτιαν φόρο τιμής στα εκατομμύρια των άταφων νεκρών των στρατοπέδων εξόντωσης. Εβραίων στην πλειονότητα.

Άουσβιτς, το μεγαλύτερο στίγμα ντροπής της ανθρωπινης ιστορίας, όπου η τρέλα, η φοίκη, η σκληρότητα, ξεπέρασαν τα όρια και της πιο διεστραμμένης φαντασίας.

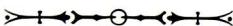
Ποτέ πια, αναφωνούμε όλοι σε κάθε ευκαιρία, με την ελπίδα να ξορκίσουμε τη σμυφοφά, αλλά η δισυπόστατη ανθρώπινη φύση του καλού και του κακού δεν λέει να

καταλαγιάσει, όσοι αιώνες πολιτισμού κι αν περάσουν. Το σπέρμα του Κάιν βρικολακάζει συνεχώς.

Όσο κι αν τα κρεματόρια έχλεισαν, οι φούρνοι έσβησαν, οι καμινάδες έπαγαν να καπνίζουν, νέοι μέθοδοι, νέα φονικά όπλα ανθρώπων εναντίον ανθρώπων συνεχίζουν τον όλεθρο.

Εστίες ολοκληρωτικού πολέμου, γενοκτονίες, νέου τύπου στίγματα ντροπής παντού, σε Ευρώπη, Ασία, Αφρική, Αμερική. Ρέει το αίμα, καλπάζει η βία, ο θάνατος θερίζει κοριμά κι άλλα κοριμά. Είναι μοιρολατρία να σκεφτεί κανείς ότι το «Ποτέ πια» είναι μια γλυκιά, ενδόμηχη, απέλπιδη ουτοπία, όταν η ιστορία μάς διαφεύγει επαναλαμβανόμενη ανά τους αιώνες;

Ενα Κοταμανίδου, *Ta Nέα*, 31.1.95

Ο Έλληνας Ραβίνος του Βερολίνου

ΟΡΑΒΙΝΟΣ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ Όστρονγκ Ναχάμα, ο οποίος κατάγεται από τη Θεσσαλονίκη δήλωσε: «Όταν επέστρεψα τον Μάιο του '41 στη Θεσσαλονίκη, ο Γερμανοί είχαν ήδη διαλύσει την επιχείρηση του πατέρα μου, που ήταν σιτέμπορος. Με την πρώτη αποστολή, αρχές του '44, μεταφερόμαστε όλη η οικογένεια στο Άουσβιτς. Σαν νεότερος - σε αντίθεση με τους γονείς μου που οδηγήθηκαν αμέσως στα κρεματόρια - χρησιμοποιήθηκα σε καταναγκαστικά έργα, σπάγμα πέτρες και ανοίγμα δρόμους με φορεό κρύο. Επειδή τραγουδούσαν, επέζησα.

Αρχές του Ιανουαρίου του '45, τα Ες Ες πήραν 27.000 κρατουμένους, επειδή πληρίαζαν οι Ρώσοι και μας μετέφεραν πεζούς στα δυτικά. Όταν μας απελευθέρωσαν οι Σοβιετικοί, είχαμε μείνει δύο χιλιάδες - τρώγαμε ωμές πατάτες. Έμεινα έξι εβδομάδες σε νοσοκομείο πάσχοντας από τύφο. Μόλις συνήλθα, πληροφορήθηκα από την εβραϊκή κοινότητα ότι κανένας συγγενής μου δεν ζούσε. Θέλησα να επιστρέψω στη Θεσσαλονίκη, αλλά ο Γκαλίνσκι - ο πρώτος Αρχιραβίνος μετά τον πόλεμο - με παρακάλεσε να μείνω για να ξαναδημιουργήσουμε στο Βερολίνο τουδιαύκη κοινότητα. Ως ραβίνος επισκέφθηκα

τη Θεσσαλονίκη στα 1951. Δεν μπόρεσα να μείνω γιατί δεν υπήρχε ούτε ένας συγγενής ή φίλος. Το σπίτι μας, στην Αγία Τριάδα, ήταν ερείπιο. Τα μαγαζιά του πατέρα είχαν άγνωστοι άνθωποι. Έκλιγα όλη μέρα.

Επέστρεψα στο Βερολίνο, όπου παράλληλα με τη θρησκευτική αποστολή μου έγινα τενόρος στην Όπερα και προσκλήθηκα στη Νέα Υόρκη και στη Λιύν και τραγούδησα. Συνολικά έδωσα σε διάφορες πόλεις του κόσμου 57 κοντσέρτα. Εν τω μεταξύ, με τον Γκαλίνσκι και τελευταία με τον Μπούμπης αναγεννήσαμε την εβραϊκή κοινότητα. Δεν έπαψα να αγαπώ την πατρίδα μου, εκεί που γεννήθηκα. Δεν έπαψα να μιλάω ελληνικά... Συναυθισμητικά ανήκω στη Θεσσαλονίκη και διατηρώ πάντα την ελληνική ιθαγένεια. Ταξιδεύω με το ελληνικό διαβατήριο. Γνωρίζοντας αυτό, ο πρωθυπουργός του ομόσπονδου κρατιδίου του Βερολίνου, Ντίμπγκεν, μου είπε σε πρόσφατη συνάντησή μας:

- Κύριε Ναχάμα, ελάτε να σας δώσουμε τη γερμανική ιθαγένεια και γερμανικό διαβατήριο.

- Όχι, του είτα. Αυτά δεν γίνονται. Εγώ Έλληνας γεννήθηκα και Έλληνας θα πεθάνω.

Ta Nέα, 2.2.95, απόστασμα

Αναμνήσεις από την κόλαση

«Το Παρόν», δημιουργεί σήμερα απόσπασμα από το ανέκδοτο βιβλίο μας Ελληνίδας που έγραψε στο Αιονόβιτς, επέζησε και υπάρχει σήμερα ανάμεσά μας, σεμνή, αθρώψιμη, αλλά και πικραμένη. Η μάνα πατρίδα δεν αντέμειγε την νεαρή αγωνίστια της Κατοχής Βάσου Σταματίου, ούτε καν με μια τυπική αντιστασιακή σύνταξη. Ποιος γνωρίζει την εμφάνεια της λέξης «ντροπή»;

Υστερεί από 50 χρόνια, σαν φόρος τιμής, αυτή η στήλη με τα λόγια της απ' τα μαρτύρια στο Αιονόβιτς...

KΡΥΦΤΗΚΑ πίσω απ' τα κοριμά των κοριτών, αλλά ήταν μάταιο. Η μπλοκόβα ζεχώρισε δύο Ρωσίδες, μια Γιουργοσλάβα, που την είχαν επίσης απασχολήσει κι εμένα. Μόλις με είδε η Νταΐζη, φωτίστηκε το πρόσωπό της.

- Έλα μου 'δω πουλάκι μου, πού μου κρίβεσαι... Τό 'κανες κι εδώ το θαύμα σου ε; Έλα να σου φορτώσω μια ωραία αγγαρεία να την ενχαριστηθείς...

Η Ρωσίδα η Βάλια, μου 'πε στο δρόμο. «Ελληνίδα είναι αυτής» κι είχε μια απορία στο μακρύ της πρόσωπο. Έκανα μια κίνηση να τινάξω το γιακά μου, όπως κάναμε στην Ελλάδα για τα καθάριμα, αλλά η Νταΐζη, πρόφθασε και μου άστραψε ένα χαστούκι.

Πήραμε από ένα γραφείο έναν Γερμανό Ες Ες, με τον τεράστιο σκύλο του. Από ένα υπόστεγο, μας διέταξαν να φορτωθούμε μια μεγάλη σχεδία από τάβλες, με τέσερα κοντάρια για να την κρατάμε. Πιάσαμε από ένα κοντάρι η κάθε μια. Ήταν ασήφωτη. Κοίταξα τη Βάλια, σα να τη ρωτούσα τι πρόκειται να γίνει, μα κι η Βάλια, κοίταξε την άλλη Ρωσίδα, με την ίδια απορία. Περάσαμε πολλά μπλοκ, μια μεγάλη πύλη κι άλλα μπλοκ, μπροστά η Νταΐζη και πίσω μας ο Γερμανός με το σκύλο. Το στρατόπεδο, ήταν γεμάτο γυναίκες με ωργές ξεθωριασμένες στολές, που άλλες κουβαλούσαν καζάνια, άλλες σέρναν καρότια με πέτρες, άλλες φροτιωμένες τεράστιους μπόγους, όλες κιτρινίαρρες και σκλετωμένες, σε μια χυτυπή αντίθεση με άλλες καλοντυμένες, ως επί το πλείστον με σατέν μπλε με άσπρα ποντάν, που είχαν την κόκκινη τανία της κάτω στο μανίκι. Είδα από πολύ κοντά τα κρεματόρια που κάτιναν και παρηγορίουν με την ευχή να καίνε τουλάχιστον πεθαμένους, παρά ζωντανούς. Φτάσαμε σ' ένα στενόμακρο μπλοκ, χωρίς νούμερο, κοντά στα ηλεκτροφόρα σύνοματα. Η Νταΐζη ζεκλείδωσε τη φαρδιά πόρτα και μας διέταξε γερμανικά να μπούμε. Μια κολώνα πάγου, σύρθηκε στη σπονδυλική μου στήλη. Τα δάχτυλά μου μούδιασαν και το κοντάρι έφυγε από τα χέρια μου. Ένα βουνό από γυμνούς σκελετούς γυναικών, που είχαν πεταχτεί εκεί με φτυάρια, δίνοντας στο μακάβριο πωρόλιθο παράξενα σχήματα, σαν ξεραμένα αγκωνάρια

άτσαλα στοιβαγμένα. Πόδια, χέρια, κοιλιές, κεφάλια όλα μαυροκίτρινα, σ' ένα τρέλο μπέφδεμα, που ποτί κανείς καλλιτέχνης δεν θα έχει διανοηθεί να ζωγραφίσει. Ένα γέρι, πεταγόντα παράλληλα μ' ένα πόδι. Πάνω σ' ένα τσακισμένο γόνατο, στεκόταν ανάσκελα αιωρούμενο ένα κορμί που το 'βλεπα απ' τη μέση και κάτω. Σι πρώτο πλάνο, το μαύρο τρίγωνο της φύσης, έλεγε, πως ι γυναίκα ήταν νέα. Τα ρονφηγμένα μάγουλα πλάι στην ανοιχτά στόματα, δόμια σχεδόν σ' όλα τα κεφάλια, που κρέμονταν άλλο κοιτάζοντας πάνω, άλλο πλάι κι άλλε προς τα κάτω. Στ' ανοιγμένο στόμα ενός κεφαλιού πέταγε ένα πόδι, σα νι 'θελε να σταματήσει το ουρδιαγότο. Άλλη στη θέση του στήθους, είχε μόνο τα θωρακικά τόξα του σκελετού κι από άλλη κρέμονταν κάτι ζαρρούμενα πουνγκά, που κάποτε θα ήταν αφράτα ρόδινα πλούσια σεξουαλικά στήθη.

Το φτυάρι είχε στείλει κάποια μπρούμπτα, πάνω σε μια άλλη μ' ανοιχτά πόδια. Ήταν σαν ένα τραγικό ερωτικό αργάλιασμα, απ' αυτά που καταδικάζουν οι ηθικολόγοι.

Τα δάχτυλα, κλαριά δέντρων πεινασμένα για ζωή, έμοιαζαν ν' απολιθώθηκαν τη στιγμή που πήγαιναν να την αρπάξουν. Η μάταια προσπάθεια, είχε σταματήσει στις σκληρές τεθλασμένες της, και τα μάτια, άλλα κλειστά, άλλα μισόκλειστα κι άλλα οφθάνοιχτα, έστελναν την ανατριχιαστικό τους μήνυμα στην ανθρωπότητα.

«Φτάνει... Είμαστε αθώες... Μη μας σκοτώνετε... Δεν θα σας ωφελήσει ο θάνατός μας. Σταματήστε το έγκλημα... Φτάνει...».

Η διαταγή ήταν να φορτώσουμε πάνω στη σχεδία, όσα κοριμά χώραγαν. Θα 'πρεπε να τραβήξουμε χέρια, πόδια, να βλέπουμε το βουνό ν' αλλάζει σχήμα, ν' ακούμε το θόριβο που 'κάναν τα κόκκαλα καθώς ξέμπλεκαν.

Κάναμε να οπισθοχωρήσουμε προς τα ξένα, αλλά ο Γερμανός με το πολυβόλο προς τα πάνω μας, μας έφραζε το δρόμο φωνάζοντας «λος σνέλλ». και το λυκόσκυλο έδειχνε τα κοφτερά δόντια του. «Σνελλ αρμπάτιτ», φώναζε κι η Νταΐζη κι έδινε χαστούκια στα άσπρα από την αγωνία πρόσωπά μας. Σα να μην ήταν δικά μου τα χέρια που τράφαγαν τα παγωμένα πόδια. Είχαμε πιάσει κι εγώ κι η Σερβίδα από ένα πόδι και τραβάγαμε. Το σώμα ζεκόλλησε και βγήκε στην επιφάνεια. Είχαμε πιάσει τα πόδια του ίδιου σκελετού, σα να θέλαμε να ξεσήδισουμε τη νεκρή στα δύο. Ο ιδρωτάς έτρεχε κρίνος απ' το μέτωπό μας κι ο σωρός έτριψε, κροτάλιζε στην εφιαλτική του μετατόπιση.

Δούλευα με κλειστά σχεδόν μάτια, αποφέγγοντας να κοιτάξω τα πρόσωπα των πεθαμένων γυναικών. Πιάνα-

με τα κορμιά με τη Σεφβίδα, η μια απ' τις μασχάλες, η άλλη απ' τα πόδια και τα βάζαμε πάνω στη σχεδία με τάξη. Όταν ο Γερμανός έχουν ότι ήταν αρκετά, είπε «γκενούγ» φτάνει. Η Νταΐζη έφερε έναν μιανδρο μουσαμά και σκέπασε τα κορμιά.

Βγήκαμε έξω από το λάγκερ από μια καμιονέτα που πόρτα. Ένα ζεστό καλοκαιριάτικο αεράκι ανέμιζε τον μιανδρο μουσαμά και τον ανασήκωνε στη μια ώρη, αφήνοντας να φαίνεται ένα κουρεμένο κεφάλι, τριγωνικό, με μισόκλειστα μάτια.

Δεν ξέρω πόσο προχωρήσαμε. Σταματήσαμε σ' ένα μέρος με κάτι θάμνους αλλά όχι σαν αυτούς με τα σκίνια που έχουμε στην Ελλάδα. Ήταν ανοιγμένος ένας μεγάλος λάκκος. Απ' την απέναντι μεριά, ήταν ένα συνεργείο με καμιά δεκαριά άνδρες αιχμαλώτους με ωγέ στολές κι αυτοί και με το ίδιο βλακώδες βλέμμα σαν τις γυναίκες που είχα δει. Τους επέβλεπαν ανάλογοι Γερμανοί, κάποια και σκινιά. Κρατούσαν τα φτυάρια κι ήταν φανερό πως αυτοί θα φτυάριζαν για να σκεπάσουν τις πεθαμένες. Αδειάσαμε το βαρύ φροτίο στην άκρη του λάκκου γέροντας τη σχεδία, όπως άδειαζα τις ποταμίσιες πετρούλες απ' το κοσκινάκι μου, όταν ήμουν μικρούλα, στα λουτρά του Πόζαρ.

Κάναμε τρεις φορές το ίδιο δρομολόγιο, ώσπου άδειασε ο νεκροθάλαμος. Ο Γερμανός συνοδός, μιας ζάρισμας από μια βουνοδουνιά για ειναρχιστώ κι η Νταΐζη μιας ξαναγύρισε το μπλοκ. Στο δρόμο τη φότησα γιατί δεν κάφινε τις πεθαμένες στους φούρονους. «Έχουν πολλή

δουλειά και δεν προφτάνουν» μου απάντησε. «Χιλιάδες πεθαίνουν κάθε μέρα και βρομίανε βλέπεις οι πεθαμένοι». Είχα μια απορία, που δεν την είπα όμως στη Νταΐζη, γιατί ήταν κατσουφιασμένη. «Γιατί τότε τόσες σινάληψεις, αφού ούτε τόσο φαγητό διέθεταν, ούτε τόσα κρεβάτια, ούτε τόσους φρυνόνους για να κατένε τα πτώματα. Γιατί δεν σκότωναν αμέσως με το πολυβόλο, να τελειώνει η υπόθεση και γι' αυτούς και για μας. Ποιος ο λόγος να κουβαλάνε ως εδώ τις γυναίκες από όλες τις ζώρες της Ευρώπης, αφού ο τελικός σκοπός, ήταν η εξόντωσή τους;

Τι να γινόταν άραγε στην Ελλάδα; Θα είχαν άραγε οι πατοιώτες μου εκεί την τύχη να πήγαιναν ~~κατ' στο πολυβόλο, ή θα τους βασανίζαν με παρόμοιους σατανικούς τρόπους, σαν αυτούς εδώ στο Αουσβίτς; Τι να γινόταν άραγε στην πατρίδα;~~

Στα κορίτσια που με φότησαν τι αγαπούεια μου έβαλαν, είπα ότι κουβαλήσαμε πετροδάκια. Όχι άσπρα σαν του Πόζαρ, αλλά κιτρινόμαρα παράξενα πετροδάκια. Φαίνεται όμως πως το βλέμμα μου, ήταν βλέμμα τρελής, γιατί με κοίταζαν απ' την κορυφή ως τα νύχια ν' ανακαλύψουν μελανιές από ξύλο. Ομως, μελανιές δεν είχα. Είχα μόνο μια μεγάλη μελανιά στην ψυχή μου. Δεν μιλούσα. Άκουσα την Όλγα να λέει, «από τότε που την γτύπησε η μπλοκόβια στο κεφάλι, τά χει χαμένα». Μήπως αλήθεια είχα αυχίσει να τρελαίνομαι;

Βάσω Σταματίου, Το Παρόν, 5.2.95

Από τις τελετές Μνήμης που έγιναν πρόσφατα στο Λονσβίτς. Αναμμένα κεριά και λουλούδια, στις σιδηροδρομικές γραμμές του στρατοπέδου, στη μνήμη των θυμάτων του Ναζισμού.

Φασιστοειδή αμαύρωσαν εβραϊκά σύμβολα

EΝΩ ΟΙ ΛΑΟΙ από κάθε μέρος του πλανήτη μας χλίνουν το γόνυ στα εκατομμύρια των ανθρώπων που μαρτύρησαν στα κρεματόρια του φασισμού, στη Θεσσαλονίκη άγνωστα φασιστοειδή στοιχεία αμιάρωσαν με σπρέι πινακίδες στην πλατεία Εβραίων μαρτύρων, γεγονός που προκάλεσε την αγανάκτηση όλου του δημοκρατικού λαού της πόλης. Απαράδεκτη, όμως, είναι και η έσταση της δημοτικής αρχής που αδιαφόρησε και δεν έστειλε υπαλλήλους να σήκωσουν τα συνθήματα ή να αντικαταστήσουν τις πινακίδες. Η χαρακτηριστική αυτή αδιαφορία των αρμόδιων υπηρεσιών του δήμου δεν είναι πρωτόγνωρη, καθώς και παλιότερα σημειώθηκαν βανδαλισμοί στην πλατεία Εβραίων Μαρτύρων χωρίς αυτό να συγκατηθεί το δήμο.

Για το θλιβερό αυτό φαινόμενο, εκπρόσωπος της Ισραηλιτικής κοινότητας δήλωσε πως πρόκειται για βαρβαρότητα και επισήμανε ότι όλος ο κόσμος πρέπει να εναισθητοποιηθεί προκειμένου να εξαλειφθούν τέτοια φαινόμενα. «Αυτές είναι οι μινήμες του έθνους μας», υπογράμμισε ο εκπρόσωπος «και είτε Εβραίος λέγεται είτε χριστιανός, όλοι τους είναι μάρτυρες που γάθηκαν στην περίοδο της μαύρης κατοχής».

Πάνω από 55.000 ήταν οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης που μαρτύρησαν στα στρατόπεδα του Μπίργζεναν και του Άουσβιτς. Ήταν η παροικία που είχε τις μεγαλύτερες απώλειες σ' όλη την Ευρώπη. Για το λόγο αυτό η πρόκληση των νεοναζί αλητήρων γίνεται ακόμη πιο μεγάλη.

Ριζοσπάστης, 28.1.95

Προκλητική ενέργεια αγνώστων στη Θεσσαλονίκη. Οι πινακίδες στην πλατεία Εβραίων Μαρτύρων καλύψθηκαν με μαύρη μπογιά.

Βέβηλη πράξη...

AΠΟΥΣΑ - ναι απούσα - η Ελλάδα από το Άουσβιτς. Το ανατριχιαστικό επείνο κολαστήριο, εκεί που αυτές τις μέρες η ανθρωπότητα θυμάται και τιμά μια μεγάλη συγκλονιστική στιγμή, την ώρα που εδώ και 50 χρόνια ο Κόκκινος Στρατός, ελευθερωτής της σκλαβωμένης Ευρώπης, σύντομης τους χιτλερικούς. Και λευτέρων τους κρατουμένους. Εκείνα τα σκελετωμένα ανθρώπινα φαντάσματα, που είχαν γλιτώσει.

Απούσα επίσης της Ελλάδας η υπογραφή από το ντοκιμέντο - Διακήρυξη, αυτήν που υπέγραψαν οι πρόε-

δοι των χωρών που επρόσωπηθήκαν εκεί καθώς και οι 12 νομπελίστες Ειρήνης. Η πατρίδα μας ήταν η μοναδική ευφωναγκή χώρα που έδωσε - και τι δεν έδωσε... - τόσο αίμα που η δική της υπογραφή δεν μπήκε στο προχθεούν επίσημο ντοκιμέντο...

Αστόλιστο και το δικό μας χενοτάφιο των 50.000 πατριωτών, των Ελλήνων αντιφασιστών, που μαρτύρησαν σ' αυτά τα φρεγά στρατόπεδα. Ούτε ένα στεφάνι, ούτε ένα λουλούδι. Αυτή είναι η αλήθεια κι αυτά μαρτυρούν εκείνοι που είδαν και κατέγραψαν τη σελίδα αυτή της ντροπής σε βάρος του λαού μας, που νιώθει βαθύτατα

την προσβολή για όλα αυτά που έγιναν.

Θλιβερός απολογητής της βέβηλης αυτής πράξης ο κυβερνητικός εκπρόσωπος - ο καθηγητής κ. Βενιζέλος - που με φαρισαϊσμούς, μισόλογα και τα γνώριμα πια μικροπολιτικά τρικ αγκομαζά μάταια να συγκαλύψει και να δικαιολογήσει μια πράξη που προσέβαλε βαθύτατα τα άγια των ογίων ετούτης της χώρας.

Απούσα - γιατί έτσι «έδοξε» στην κυβέρνηση - η Ελλάδα από το πεδίο της τιμής των λαών, του αντιφασισμού, της ανθρωπότητας, η χώρα που το 1940 όρθια πάνω σε ζεματιές και όυμάνια ἀπλή έδινε εκείνη τη μεγάλη μάχη με το φασισμό. Και έκανε την προδομένη και τρομαγμένη Ευρώπη να νιώσει από τη μικρή εκείνη χώρα μέσα στη φοβερή καταχνιά και το δέος, μια πρώτη ελπίδα, μια άσπρη μέρα.

Απούσα η Ελλάδα της καταματωμένης Κρήτης και της επικής Εθνικής Αντίστασης που πεινασμένη, γνωνή τέσσερα ολόκληρα χρόνια όρθια και περήφανη πρόσφερε στο συμμαχικό αγώνα πολύτιμη βοήθεια. Όλα αυτά πετάχτηκαν, μπήκαν στην άκρη θυσία στα μικροκομιτικά αδιέξοδα, διαμαρτυρία για την ανάρτηση της σημιαίας των Σκοπίων με τον Ήλιο της Βεργίνας!!!

Η μικρή ευδωπαϊκή χώρα, που το όνομά της είναι γραμμένο στην τιμητική στήλη των λαών στο Πόστδαμ, με τους 600.000 νεκρούς μας αποκλείστηκε - με της κυβέρνησης τη βέβηλη αυτή απόφαση - από τη σύναξη αυτή της τιμής, που, με τα 50χρονα της Νίκης, έγινε στο Αουσβίτς. Κι είναι ακριβώς η χώρα που κυριολεκτικά κάηκε από τη ναζιστική ορδή· κολύμπησε στο αίμα. Όρθια πάντα και ανυπόταχτη.

Πάνε κάμποσα χρόνια που μια ηρωική μορφή, ένας κομμουνιστής ηγέτης που πολέμησε αλγύστος ως την ώτατη πνοή το χιτλερισμό και που είχε δοκιμάσει του φασισμού τα κάτεργα στα νιάτα του, ο αξέχαστος

σύντροφος και τότε πρόεδρος της Γερμανικής Λαϊκής Δημοκρατίας ο Έφιχ Χόνεκερ θα δώσει σε μια επίσημη συγκέντρωση - (με την επίσκεψη του τ. προέδρου Χρ. Σαρτζετάκη, το 1986) σε μια επίσημη ομιλία του τη διάσταση και την αξία της αντιφασιστικής προσφοράς της χώρας μας.

«Τα έργα των Ελλήνων πατριωτών - έλεγε τότε ο Χόνεκερ - θα μείνουν αξέχαστα. Όπως αξέχαστη θα μείνει κι η συμβολή των πατριωτών της Ελλάδας και των αντιφασιστών στον αγώνα για τη συντομία του φασισμού και τη νίκη του αντιχτλερικού συνασπισμού. Πάνω από μισό εκατομμύριο Έλληνες χάσανε τη ζωή τους. Η αντίσταση ενάντια στο γερμανικό και ιταλικό φασισμό εμφύγωσε και τους Γερμανούς αντιφασίστες...».

Και πρόσθεσε: «... Έδωσε στους Γερμανούς αντιφασίστες ελπίδα, δυνάμισε την πίστη τους για την ακατανίκητη αλληλεγγύη όλων των λαών ενάντια στο φασισμό και την τυραννία. Εμείς τιμούμε σήμερα αυτή την επέτειο, δυναμώνοντας ακούγαστα τον αγώνα για την ειρήνη, που είναι το πιο πολύτιμο αγαθό της ανθρωπότητας...».

Βέβηλη και βαθύτατα προσβλήτική η πράξη της απουσίας. Τα μισόλογα του κυρίου εκπροσώπου κι όλα τα μικροπολιτικά δε δικαιολογούν. Δεν συγκαλύπτουν το χλευασμό, την προσβολή. Κι είναι συνένοχοι «παραστατές» κι εκείνοι που λαλίστατο για το τίποτα βουβάθηκαν στο μεγάλο αυτό γεγονός. Τα κόκαλα των πατριωτών, των αγωνιστών είναι σκόρπια, άταφα σε κάθε σημείο της γης μας. Η πατρίδα μας έχει τιμητικό μερίδιο αυτή τη χρονιά, της Αντιφασιστικής Νίκης. Θα παλέψει να 'ναι παρούσα. Οπως ήταν σ' εκείνα τα μεγάλα χρόνια της θυσίας.

Νίκος Καραντηνός, Ριζοσπάστης, 29.1.95

Ψήφισμα

της Πανελλήνιας Ένωσης Αγωνιστών Εθνικής Αντίστασης

«Οι αγωνιστές της ΕΑΜικής Εθνικής Αντίστασης, μέλη της ΠΕΑΕΑ, με βαθιά λύπη και αγανάκτηση, πληροφορήθηκαν την απαφάδεκτη επίσημη απονοία της Ελλάδας από την παγκόσμια συνάντηση που γίνεται στο μαρτυρικό χώρο του Αουσβίτς, με σκοπό να τιμηθεί η επέτειος των 50 χρόνων απελευθέρωσης από τον Κόκκινο Στρατό, του στρατοπέδου στο οποίο μαρτύρησαν εκατομμύρια άνθρωποι από κάθε γωνιά της Ευρώπης, όμηροι των χιτλεροφασιστών δημίων. Ανάμεσα σ' αυτούς και πολλές χιλιάδες Έλληνες αγωνιστές της ΕΑΜικής

Εθνικής Αντίστασης. Θεωρούν την απουσία της κυβέρνησης από την συνάθροιση αυτή απότισης φόρου τιμής, παφά τις όποιες δικαιολογίες, σαν έλλειψη σεβασμού, όχι μόνο προς αυτούς που θυσιάστηκαν στο μαρτυρικό χώρο του Αουσβίτς αλλά και σε όλους όσοι πάλεψαν και θυσιάστηκαν για τη συντομία των δυνάμεων του φασισμού. Δηλώνουν αποφασισμένοι να συνεχίσουν την πάλη τους ενάντια στις προσπάθειες επανεμφάνισης του νεοναζισμού και για την επικράτηση της ειρήνης».

Ριζοσπάστης, 29.1.95

Σημειωματάριο

HΕΛΛΑΔΑ, για μια απόμη φορά, κατάφερε να προκαλέσει παγκοσμίως αρνητικές εντυπώσεις και συζητήσεις. Για μια απόμη φορά ελληνική κυβέρνηση κατόρθωσε να δυσφημίσει, -και μάλιστα αδίκως-, τον Ελληνα πολίτη διεθνώς και έμμεσα την ηθική και τίς αξίες του. Στους φετεινούς εορτασμούς για τα πενήντα χρόνια από την απελευθέρωση του στρατοπέδου του ανθρώπινου αίσχους, του Αουσβίτς, και την ημέρα μνήμης για τα θύματα της ναζιστικής βαφτιστήτας που είχε ως αποκορύφωμα το Ολοκαύτωμα εκαπομψών συνανθρώπων μας, εμείς είμαστε απόντες.

Απόντες ως κυβέρνηση για «διπλωματικός» λόγους και σκοπιμότητες, αλλά και απόντες ως λαός και ως έθνος. Η Ελλάδα που τότε, αν και ευφισκόμενη υπό κατοχή, προσπάθησε να δείξει τον ανθρωπισμό της, να βοηθήσει διωρόμενους συμπολίτες αν και σχεδόν μάταια απέναντι σε μια καλορυθμισμένη ναζιστική μηχανή θανάτου και ολέθρου. Το 86% των Εβραίων της Ελλάδος, 56 χιλιάδες συμπολίτες μας βρήκαν τον θάνατο στα στρατόπεδα της θηριωδίας μαζί με άλλους Έλληνες κρατουμένους. Κατά «διαολισή σύμπτωση» το Αουσβίτς ήταν το κυρίως στρατόπεδο προσορισμού των σιδηροδομικών βαγονιών που έφταναν από την Ελλάδα. Και εμείς λάμψαμε πάλι με την απονία μας, σε μια εκδήλωση που μας αφορούσε και μας αφορά, σε μια επέτειο ουσιαστική, για το χθες και για το αύριο, για εκείνο που επιβάλει ότι η μνήμη πρέπει να παραμένει ζωντανή.

Και όμως, σ' αυτό το ύψιστο χρέος μας, σ' αυτήν την μέγιστη επέτειο, η ελληνική κυβέρνηση ήταν απούσα. Δέσμια

μιας κακής διπλωματίας και μιας πολιτικής ομηρείας στην οποία παρανόρθηκε και παρασύρεται μέχρι σήμερα.

Ο αρμόδιος υπουργός των Εξωτερικών κ. Κάρολος Παπούλιας ανέβαλε την προγραμματισμένη παρουσία τις με το αιτιολογητικό της αναρτήσεως της σημαίας της Φυρού (με αυτό το «επίσημο» όνομα παρουσιάστηκαν τα Σκόπια) με το δεκαεξάτοντα αστέρι. Σαν να επρόκειτο για μια παρακατανή διεθνή αθλητική συνάντηση. Ακριβώς έτσι, γιατί αν όχι, κάλιστα μπορούσαμε ως άμεσα ενδιαφέρομενο και τιμώμενο χράτος, που είχε τόσους νευρούς αυτά τα μέρη, να εκπροσωπήθουμε στο θρησκευτικό μνημό συνο που έγινε μέσα στο στρατόπεδο μια μέρα πριν και στην παρουσία επισήμων, όχι απλώς Υπουργών, αλλά Προδρόμων. Και να εκπληρώσουμε το χρέος της μνήμης μας ή ένα στεφάνι ή με μια λιτή ανθοδέσμη!

Αλλά για μια απόμη φορά βρεθήκαμε αναπόλονθοι. Ελλάδα ήταν η μόνη ενδιαφαγή χώρα από εκείνες που πληρώσαν φόρο αίματος στον ναζισμό που δεν πήρε μέρος αυτή την ιερή συναξή.

Παρόλο δι τα άλλα κόμματα της αντιπολιτεύσεως στη μάτιαν αυτή την στάση, κάτι ανάλογο δεν εύδαιμε από τη Αξιωματική Αντιπολίτευση. Η Ν.Δ. δυστυχώς δεν πήρε θέση, δεν έβγαλε σχετική ανακοίνωση, όπως τα άλλα κόμματα και η ηρησε «συγή ιχθύος».

Εφωτούμε το γιατί, χάριν της (εθνικής) «ομοφυγιας» δηλαδή αυτής απέναντι στην κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ:

Γεωργίος Κ. Βουκελάτος,
Διεύθυνση Επικεκριμογραφίας, Ιαν. Φεβρ. 1995

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΝΟΥΡΑ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ
ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Υπείθυνος σύμφωνα με το Νόμο:

Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΝΙΣΗΜ ΜΑΪΣ
Συνδιέλη 2 • 104 39 ΑΘΗΝΑ

Διανέμεται Δωρεάν

Ο ΥΠΟΛΟΙΠΟΣ ΤΥΠΟΣ

Επίσης, ειδησεογραφία, αφθονογραφία, σχόλια και απτερόδιμα τα δημοσιεύθηκαν στις παρακάτω εφημερίδες:

• **Αθηνών:** Απογευματινή 27,28,29-1-95, Ανριανή 27,28,29-95, Δημοκρατικός Λόγος 27,28-1-95, Ελεύθερος 28-1-95, Εξόδη ση 5-2-95, Εξπρές 28,29-1-95, Επενδυτής 28-1-95, Ημεροΐδα 28-95, Ναυτεμπορική 28-1-95, Νίκη 27,28-1-95, Ποντίκι 2,23-2-95.

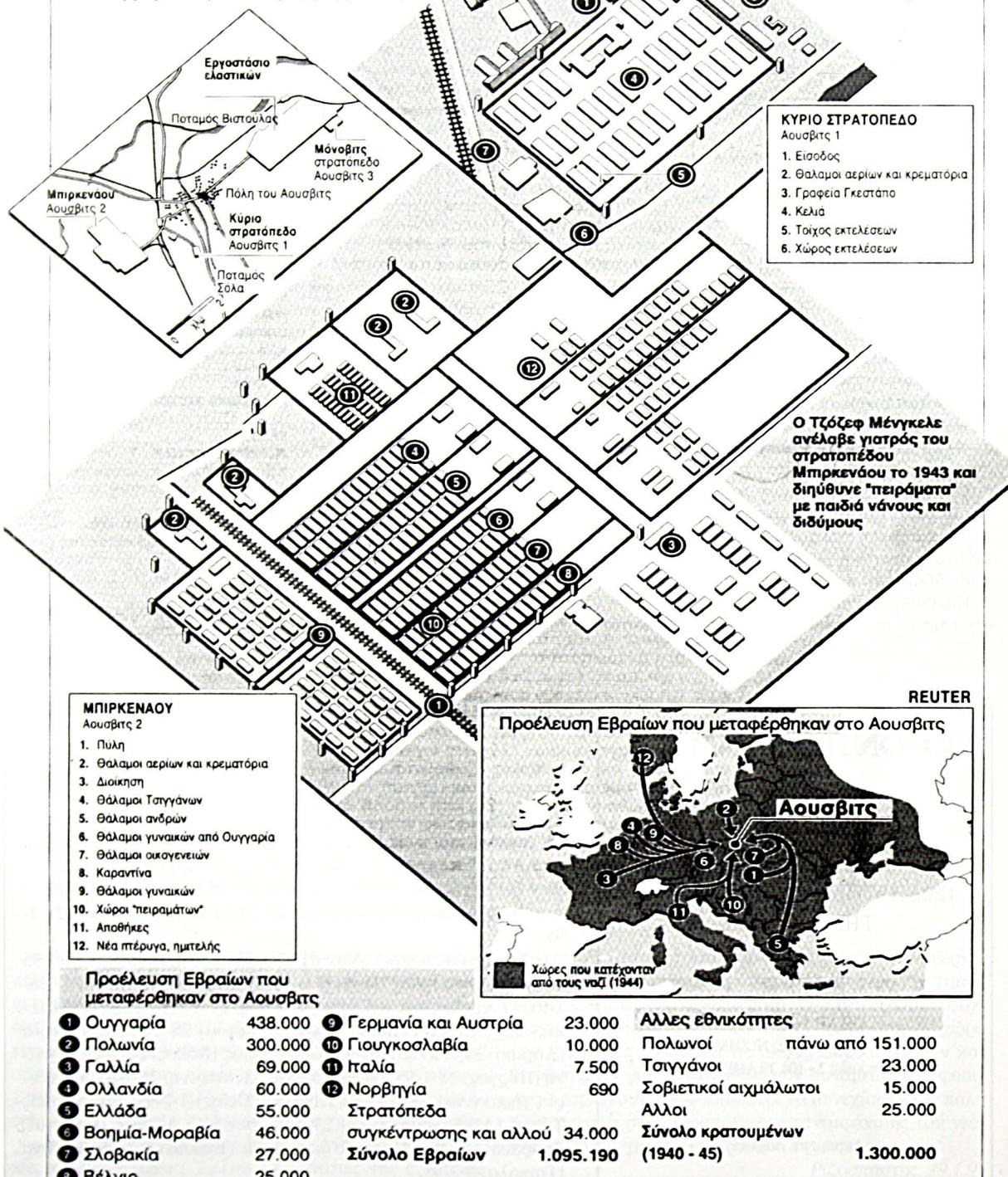
• **Θεσσαλονίκης:** Θεσσαλονίκη 27,29,30-1-95, Μασεδονία 28-95

• **Επαρχιών:** Κήφινες (Χανιά) 27-1-95, Χανιώτικα Νέα 27-1-95 & 4-2-95, Μεσόγειος (Κρήτη) 1-2-95, Θάρρος (Καλαμάτα) 27,28-1-95, Ο Χρόνος της Κοζάνης (Κοζάνη) 27-1-95, Ημεροΐδα (Κύκις) 28-1-95, Ημερήσιος Κήφινες (Λάρισα) 28-1-95, Ελεύθεροι (Λάρισα) 28-1-95 & 10-2-95, Ταχιδρόμος (Βόλος) 28-1-95, Πρωνή (Πύργος) 28-1-95, Ολύμπιο Βήμα (Κατερίνη) 25-1-95, Ελεύθερια (Ιωάννινα) 31-1-95, Η Πρόσοδος (Χίος) 1-2-95, Επαρχιακό Τύπος (Αλεξανδρούπολη) 29-1-95, Νέα της Αλυκής (Βοιωτίς Φεβρουάριος '95, Πανευρυζόν Βήμα (Εύβοια) 9-2-95, Έρευνα (Τρίκαλα) 9-2-95.

50 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΑΟΥΣΒΙΤΣ

Το Αουσβίτς, ένα συγκρότημα στρατοπέδων συγκέντρωσης στη νότια Πολωνία, απελευθερώθηκε από την εμπροσθοφυλακή του Κόκκινου Στρατού τον Ιανουάριο (27) του 1945, ύστερα από 5 χρόνια συστηματικών δολοφονιών και σκλαβιάς από τους ναζί σε 1,5 εκατομμύριο θύματα, κυρίως Εβραίους.

Όταν οι κρατούμενοι έφταναν, γινόταν η επιλογή. Οι υγείες πήγαιναν σε καταναγκαστικά έργα και οι άλλοι κατευθείαν σε θαλάμους αερίων. Τα σώματά τους καίγονταν.

ENGLISH TEXT

Editorial of Issue No 136

MARCH - APRIL 1995

Crime Against Humanity

*Those who do not remember the past
are obliged to re-live it*

Santayana

A SHORT TIME AGO, the 50th anniversary of the liberation of those held in the Auschwitz concentration camp was honoured. At the place of martyrdom, twenty heads of state and representatives of governments and twelve Nobel prizewinners had this to say in a joint declaration: «From the place which has become the symbol of barbarity for the 20th century, we pay tribute to the victims of Auschwitz and undertake the duty to their descendants to work for peace, toleration and the rights of man».

GREECE, which holds one of the first places in the tragic catalogue of the Holocaust, given that 86% of its Jewish population were wiped out, was not represented either at the ceremony or at the purely religious memorial service since, according to the official account, the flag of Skopje, with the symbol of Vergine, was flying among the others.

GENOCIDE, according to Yves Ternon (in his book L'état criminel - Les génocides au XXe siècle, seuil), differs from crimes against humanity or war crimes because it has as its target a particular group of people - a group of people who in the eyes of their murderers have made the mistake of being born into a race, a nationality or a religion which their persecutors do not like.

THE QUESTION which has posed itself to the public conscience is how a people like the Germans, with a superior level of civilisation, could have allowed itself to take part in a planned crime of genocide. How was it possible for the Germans to let the ideology of absolutism stigmatise the 20th century with the crime of the

Holocaust? The answer to this question is to be found, without relieving the Germans of responsibility to any significant degree, in the guilty silence and self-blinding of the rest of the people of Europe who adopted an attitude of «spectators» bearing no responsibility. In the article by Metropolitan Christodoulos of Demetrias, printed alongside, things are said which everyone know about, but which few dare to make public.

GREEK JEWRY was destroyed in the Holocaust. But we had the life-enhancing privilege of seeing the reaction, in practice and in all its generosity of spirit, of our fellow-countrymen. Greece, under Archbishop Damaskinos, in his role as acting Leader of the Nation, and the country's religious, intellectual, academic and professional leadership as a body resisted the persecution of the Jews. The soul of Greece and the conscience of the nation rose in dynamic opposition. This reaction alleviated our pain at the loss of parents, brothers and sisters, relatives, friends. Little Greece at that time taught yet another lesson to slumbering mankind.

WE HAVE COLLECTED in the pages which follow some of the many articles which were published in the Greek Press on the occasion of the recent ceremony at Auschwitz. We have not printed news items or those very caustic - articles which deal with the attitude of the Greek Government. We have kept and now hand on to the generations to come the articles which will teach that the degradation of sacred human existence cannot be differentiated on the grounds of religion, colour or nationality, but is a crime against humanity itself.

